

REDEMPTIO

A JÁSZ ÉS KUN TELEPÜLÉSEK HONISMERETI LAPJA

XXX. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

Ára: 500 Ft

2023. ÁPRILIS

REDEMPTIO (latin szó, ejtsd: redempció) – visszavásárlás, megváltás, önmegváltás. A szó az 1745-ös Jászkun Redemptiora utal, amikor a jászok és a kunok példás összefogással, saját erejükből visszavásárolták kiváltságaikat. Mária Terézia magyar királynő 1745. május 6-án írta alá a jászok és a kunok redempcionális diplomáját.

Táncforgatag Jászberény főterén

Fotó: Bugyi Gábor

ÍZELÍTŐ A TARTALOMBÓL

JÁSZ-KUNSÁGI CSALÁDOK:

Emlékezés a 200 éve született Elefánty Sándorra	2-5. oldal
Emlékezés régi jászberényi tanárookra XXXVI.....	6-8. oldal
Száraz tények a szárazságról	9-11. oldal
Adatok a kunszentmártoni gimnázium megalapításának és első négy tanévének történetéhez I. rész.....	12-14. oldal
ÉLETPÁLYÁK: Szél Júlia rádióriporter életútja.....	16-17. oldal
Rám köszönt a New York-i Kossuth szobor katonája.....	18-20. oldal

BÚCSÚ Dr. Novák László néprajzkutatótól	20-21. oldal
Két évszázad a trón és a haza szolgálatában.....	22. oldal
KÖNYVAJÁNLÓ: Csáki Éva – Sipos Áron:	
Hetvenhét törökségi népmese	23-24. oldal
IN MEMORIAM Dr. Ötvös László református lelkipásztor, költő (1930-2023).....	26-27. oldal
50 éves a Mongol-Agrár Zrt. Népdalköre.....	28-31. oldal
El Camino újra	25. oldal
Becsüljük meg helyi értékeinket és azok alkotóit!.....	31-32. oldal

JÁSZ-KUNSÁGI CSALÁDOK

Emlékezés a 200 éve született Elefánty Sándorra, Jászberény polgármesterére.

A jászberényi Elefánty család története

Sokan tudják, hogy Jászberénynek volt egy Elefánty Sándor nevű polgármestere, azt talán már kevesebben ismerik, hogy őt három alkalommal is újraválasztották a város vezetőjének. Az is egy izgalmas kérdés, hogy a családnéve honnan származik. Először mindenkiben az merül fel, hogy ez a kicsit egzotikus név kapcsolatban van-e az elefánttal. Nagyon sok legenda él ma is a névvel kapcsolatban, amelyeket hiteles történelmi forrásadatokkal nem sikerült alátámasztani. Ebben a tanulmányban röviden körbejárjuk ezt a témát is, habár egyértelmű választ mi sem tudunk adni a kérdésre. Tanulmányunk egyértelmű célja, hogy emlékezzünk polgármesteri tevékenységére, felmenőinek és népes családjának érdekesebb, talán kevésbé ismert történetét is felelevenítsük.

Legendák az Elefánty családnév körül

Ha valaki Szlovákiában jár, a Felvidék szép tájait látogatva, Nagytapolcsány környékén a közeli Zobor hegység mellett van két település, amely az elefánt nevet tartalmazza, Alsó- és Felső-Elefánt. Felső-Elefánt (szlovákul Horné Lefantovce) településen van egy kastély, amelyet még 1369-ben Elefánty Dezső és fia, Mihály, helyi földbirtokosok építettek. A későbbi évtizedekben a sors kereke úgy fordult, hogy a katolikus pálos rend kezelésébe került és itt alapítottak egy rendházat.

A régi pálos kolostor
Szent János-Elefánton

Azt már történelmi tanulmányainkból sokan tudjuk, hogy II. József, az ún. Kalapos király uralkodása során bezáratta a rendi kolostorokat, így 1790

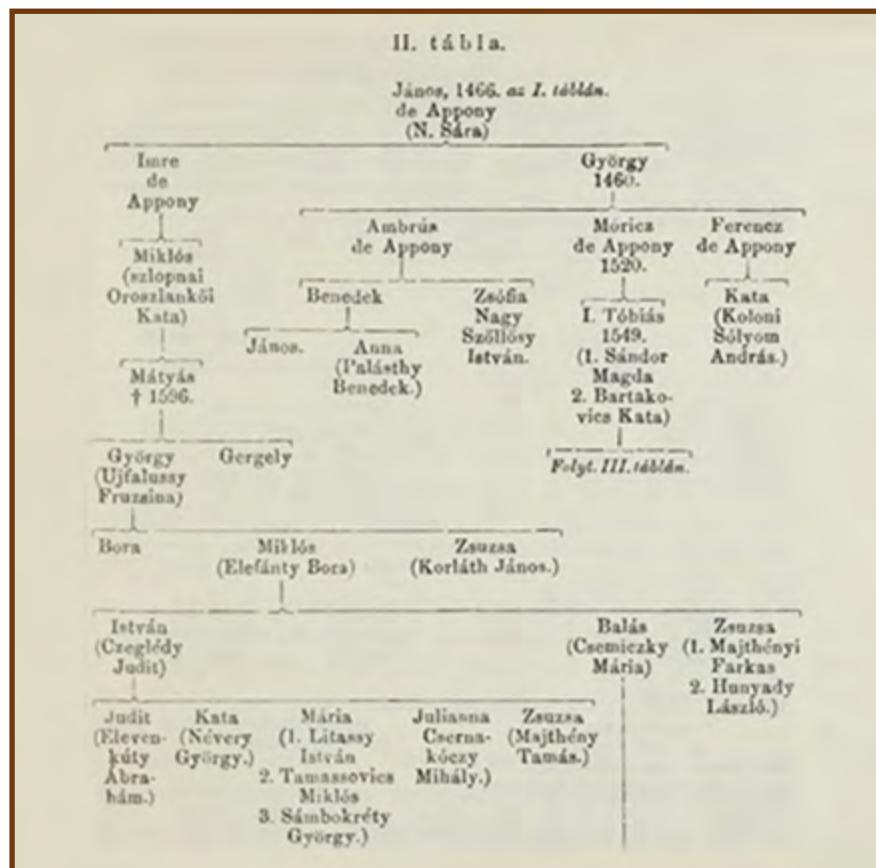
körül az Elefánty-ak által épített pálos kolostor is erre a sorsa jutott. Maig is él egy legenda, amely szerint az utolsó pálos barát, Ferdinánd elhagyva a kolostort, az elefánti erdőben eszkáblált magának egy kalyibát és ott lakott. A helyiek azóta is az erdőt *Ferdinándka* névvel emlegetik. Napjainkban azt az utat, amely a kolostorhoz vezet – *Barát útnak* hívják.

Szorosan már nem tartozik a témához, de a későbbiekben ezt a volt kolostori kastélyt az Edelsheim-Gyulai felvidéki birtokos család vásárolta meg. Horthy Miklós kormányzó menyje, Edelsheim-Gyulai Ilona asszony, aki fiának, Horthy Istvánnak volt a felesége, a gyermekkorát ezen birtokon, Felső-Elefánton töltötte.

De arra még mindig nincs pontos történelmi válasz, hogy ezek a települések honnan kapták a nevüket. Az egyik legenda szerint – Mittuch József plébános könyve alapján – a nevüket onnan

kapták, hogy a török hadjárat során Kálmán királynak egy elefántot ajándékoztak. Vajon igaz-e a történet, vagy csak ez is egy élő legenda, amely első hallásra is nagyon különösnek hangzik. De van egy másik élő hagyomány is. Még a legendás Bél Mátyás jegyezte le azt a szóbeli hagyományt, amely a család címerére is utal. Nyitra megyét ismertetve elmondta, hogy a falu ezt a nevet a család őseitől kapta, aki Kálmán magyar király (1095–1116) szicíliai leánykérő követségének volt tagja, ott egy elefántot kapott ajándékba, ezt hazatérte után a királynak ajánlotta fel, aki a nyitrai birtokot adta érte cserébe. Az ilyen legendák a mai emberek számára is fontosak és érdekesek, függetlenül attól, hogy a történészek egyszer talán majd megtalálják a név pontos eredetét.

Apponyiak és az Elefánty-ak lehetséges rokoni kapcsolata

Az Elefánty család származási táblája

Ez különösen érdekes annak fényében, hogy a főhősünk, Elefánty Sándor három cikluson átívelő polgármestersége idején rendszeresen (évente) fogadta gróf Apponyi Albertet, a város nagyteintélyű országgyűlési képviselőjét. Ennek a feltételezett rokon kapcsolatnak a forrása Nagy Iván: *Magyarország családai. Címerekkel és nemzékrendi táblákkal. 4. kötete*, amely 1858-ban jelent meg. Az említett híres nemesi családok történeti könyvében az Apponyi családfa II. táblájában található meg a következő táblázat, amelyet az előző oldalon közlünk.

A fenti genealógiai (származástani) tábla alapján Apponyi Miklós felesége Elefánthy Bora volt, és utódok révén ez az öröklési ág nem szakadt meg. Rögtön hozzá kell tennünk, hogy ez nem azt jelenti, hogy több mint 200 év után több mint hat generáció után ők közvetlen rokonságban álltak, de felmenőik feltételezhetően rokon kapcsolatban lehettek.

Elefánty család jászági ága

Az első Elefánty nevű személy, akit a jászberényi római katolikus anyakönyvben megtalálunk Miklós volt. Igaz, nem Jászberényben született, de családot már itt, a városban alapított. Felesége, Helvényi Julianna volt. Első

Jászberény polgármestere – ezzel a két névvel keresztelték és anyakönyvezték – Nagykátán született 1822. szeptember 21-én. Édesapja, Elefánty Ferenc jegyző (nótárius) volt, édesanyja pedig Labinyeszy Mária. Azt is tudjuk, hogy apai nagyapja, Miklós 1777-ben született, Jákóhalma jegyzője is volt, a nagymama pedig Fodor Anna volt.

1831-ben kolerajárvány tört ki az országban. A közegészségügy emberei korábban nem találkoztak és tapasztalatokkal sem rendelkeztek a járvány kitörésnek megállítására. A kolerajárvány így súlyos áldozatokat szedett Magyarországon. Az ország több részén kisebb területekre kiterjedő megmozdulások voltak, így Nagykátán is lázadásra került sor a bevezetett korlátozó intézkedések miatt. Ugyanis a lakosság között elterjedt az a rémhír, azért halnak meg sokan, mert „*az urak mérgezik meg az ivó-kutakat*”. A tiltakozók a városi tisztségviselőket okolták elsősorban, emiatt az Elefánty Ferenc családja visszaköltözött Jászberénybe.

Testvérbátyja, Ferenc 1820-ban, legidősebb nővére Anna 1818-ban, két testvéröccse, János 1826-ban, István 1827-ben született.

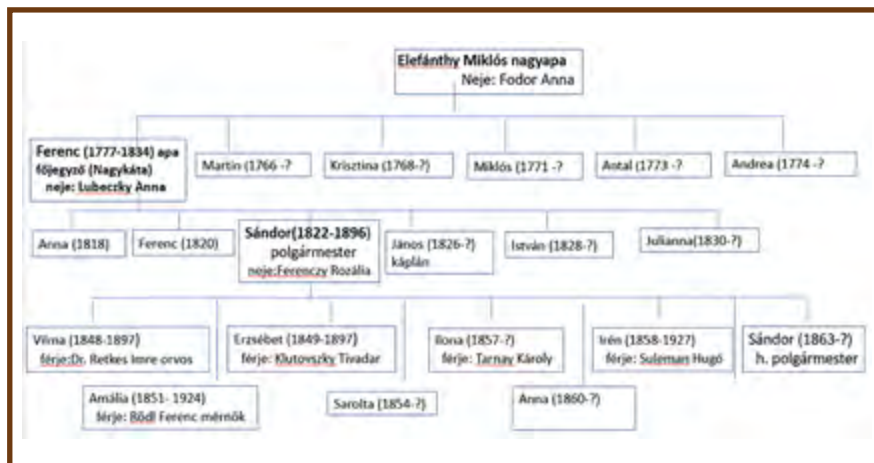
A későbbiekben Elefánthy János az egri egyházmegyében több településen

Elefánty Sándor tanulmányai és családja

Jogi tanulmányait Pozsonyban végezte, majd tanulmányai befejezése után 1846-ban lett városi aljegyző, később főjegyzővé nevezték ki. Ezt követően a jászberényi törvényszéknél kir. ügyésznek nevezték ki.

Felesége, Ferenczy Rozália (1826-?) volt, a házasságkötésük időpontja 1846. A házasságukat bő gyermekáldással áldotta meg a sors jobbik keze. Első leánygyermekük, Vilma 1848-ban, Erzsébet (Viktória) 1849-ben született. Vilma férje Retkes Imre orvos volt. Erzsébet házastársa Klutovszky Tivadar mérnök. A harmadik leánygyermek, Amália 1851-ben érkezett, az ő férje Rődl (Rödl) Ferenc, aki híres vasútépítő mérnök volt, és az osztrák Karintiából származott. A család már nagyon várt egy fiú örökös, de 1854. július 4-én Sarolta névvel megszületett a negyedik kislány. Az ötödik gyermek is leány volt, Ilona (Izabella) (1857), akinek férje ifj. Tarnay Károly jászberényi ügyvéd lett. Ez a házasság tartogatott egy érdekességet. Gyermekük, Károly 1877-ben, Gyula pedig 1878-ban született. A történetben Gyula sorsa érdekes. Miután édesanyja és apja is korán meghaltak, 1902-ben örökbefogadási szerződés alapján, a nagynénje, Elefánthy Irén fogadta örökbe, és az új családneve Elefánty-Tarnay név lett, amelyről az anyakönyvi bejegyzés a forrás. Gyula később sikeres karriert futott be, 1904-ben a kerekudvari előnevet vehette fel, mint nemesi család leszármazottja. Mint honvédhuszár főhadnagy a 8. számú huszárezredben szolgált, 1905-ben díjlovaglásban komoly díjat nyert.

A család hatodik leánygyermek, Irén 1858. március 10-én született. A keresztelését a nagybácsi – Sándor testvéröccse –, Elefánthy János, a jászberényi nagytemplom káplánja végezte. A már említett örökbefogadó Irén férje, Sulemann Hugó volt, aki a magyar kir. posta jászberényi hivatalában segéd-tisztként szolgált, majd 1895-től a Kereskedelmi Minisztérium postai ügyosztályán tisztviselő lett. A hetedik leánygyermekük, Anna 1860-ban született. A polgármester népes családjának egyetlen fiúgyermek – hét leány után – Sándor volt, aki 1863. május 2-án született. Személyére és számos, sokat vitatott tevékenységére még később visszatérünk.

Az Elefánthy család jászberényi (nagykátai) ágának családfája

leánygyermekük 1749-ben született Barbara néven. Az édesanya valószínűleg a szülésben halt meg, ezt követően Miklós újra nősült, a második felesége Udvari Julianna volt. A második házasságból két fiúgyermek született, az egyik János 1754-ben, a másik Károly pedig 1755-ben. 1745-ben Elefánty Miklós már szerepel a jászberényi redemptus-ok listáján. Elefánty Sándor Mátyás, a főhősünk,

káplán volt, többek között 1856–1859 között a jászberényi nagytemplomban is szolgált Farkas Péter plébános mellett. Majd 1860-tól a Szabolcs megyei Fényes-Litkére nevezték ki plébánosnak. A településen az iskolaszék elnöke is volt. Anna testvére 1847-ben Némethy Lajos ügyvéddel kötött házasságot. A házasságból érdekességképpen 1848-ban iker-leányok születtek Ilka és Vilma.

Polgármesteri tevékenységének nevezetes eseményei (1879 és 1892 között)

1879-ben Pintér Mihály polgármester lemondott, a városi tanács első emberének közfelkiáltással Elefánty Sándort választották meg. Ő ekkor már 57 éves volt, és kir. ügyészként ment nyugdíjba. Hivatalba lépésekor nagyon rendezetlen állapotban voltak a város pénzügyei, de az azt intéző városi apparátus is. Ezt még tovább rontotta, hogy a háttérben nagy befolyással bíró politikai érdekcsoportok irányították a város döntéseit. A megválasztott polgármesternek ekkor meg lett volna a lehetősége, hogy tisztogatást hajtson végre, és megszünteti, vagy legalábbis jelentősen gyengíti a politikai és gazdasági klikkek befolyását. Ezzel nem élt, ezt a lehetőséget elhalasztotta. Ellenfelei a későbbiekben visszaéltek a jószágával és tizenkétéves polgármesteri munkája alatt állandó, folyamatos támadások érték.

1884-ben választották másodszor is újra. A városi tisztújítás Hajdú Sándor Jász-Nagykun-Szolnok vármegye alispánjának elnökle mellett zajlott le. A város első embere mellett a rendőrkapitány Muhoray Sándor volt, a városi főügyész Hegyi József, az adópénztárnok Streitmann Rudolf, a városi mérnök Lipthay Ambró volt. Mellettük még 24 fő tanácsost is megválasztottak.

1885-ben szentelték fel a Jászberényi Ipartestület saját székházát. A korabeli lapok beszámolóí szerint az ünnepség fényét nagyban emelte, hogy gróf Apponyi Albert elfogadta a meghívást. A védnőknői állást Tarnay Károlyné szül. Elefánty Ilona – a polgármester leánya – vállalta el. Négy-ötezer főre(!) becsült ünneplő közösség ellepte a teret és a környező utcákat.

Polgármesteri pályafutásának és a város egyik letragikusabb eseménye a hírhedt 1887. júliusi dinamitrobbanás volt. A nyolc áldozatot követelő szerencsétlen robbanás az egész várost mélyen megrázta. A korabeli lapok az egész országban szinte egyhangúlag írták: „Jászberény úgy gyászolja a szerencsétlen áldozatokat mintha saját fiait, testvéreit lettek volna. Az eset teljesen felkavarta a város nyugalmát.”

A város neves országgyűlési képviselője, Apponyi gróf minden évben egy alkalommal Jászberénybe jött és beszámolt a képviselőként elvégzett munkájáról. Persze nemcsak a helyi,

hanem szinte minden alkalommal az országos ügyekről is szólt, így ezek a látogatások mindig az országos lapok első oldalára kerültek. Ezekből a híradásokból is jól látható volt, hogy Elefánty polgármester – mint Apponyi hűséges támogatója – minden alkalommal hol Hatvanban, hol pedig Jászberényben üdvözölte a városba érkező híres képviselőt és népes kíséretét. Az ilyenkor szokásos és elengedhetetlen protokolláris üdvözlések mellett mindkét fél kifejezte egymás iránti szimpátiáját, és mindig egy kis humort is vittek az ünnepélyes, de szellemes köszöntő tósztokba.

1884 novemberében ő fogadta és köszöntötte József főherceget rövid jászberényi látogatása alkalmából. Emeljük ki a Habsburg főherceg egy gondolatát: „...egyébként Jászberény városára jól emlékezem s ha szívem sugallatát követetném, igen gyakran jönnék közéjük.”

Elefánty Sándor
Jászberény egykori polgármestere

1885. február 10-én rá hárult az a szomorú feladat, mikor a városi közgyűlésen bejelentette, hogy „törvényszékünk elesett”. Az akkori igazságügyi kormányzat törvényi betérjesztést nyújtott be a parlamentnek, hogy a jászberényi kir. törvényszéket szüntessék meg és munkáját Szolnok város törvényszéke vegye át. Ezen a napon az előterjesztést el is fogadta a parlament, így került sor a város számára szomorú hír közlésére.

Polgármesteri tevékenységének egyik legfontosabb döntése az új gimnázium épületének megépítése volt. Néhány fontos eseményt idézzünk fel. 1887-ben a város átvette a korábban irányító tanegylettől a gimnázium irányítását.

„Jászberény városa átveszi a főgimnázium tanegylettől az intézményt minden vagyonával és kötelezi magát, mint katonikus jellegű tanintézményt fenntartja és ellátja oly módon, miként az állami gimnáziumok ellátnak”. A minisztérium vállalta, hogy évenként 8600 forint összeggel hozzájárul a fenntartási költségekhez. A város vezetése döntött arról is, hogy a gimnázium részére egy új épületet emelnek. 1887 májusában elkészült a tervrajz, a pályázatot nyert Benkó Károly építész tervei szerint. Először ideiglenes jelleggel az oktatási intézmény a város tulajdonában lévő Kun-házba költözött. A város számára az épület 110 000 akkori forintba került, beleértve a tornaterem felépítését is. 1888/89-es tanévben már az új épületben kezdték az oktatást.

Személyesen ő vezette azt a jászberényi küldöttséget, akik a közoktatásügyi államtitkárnál tettek panaszt Radolinszky József jászberényi főgimnáziumi tanár ellen, akinek elmozdítását kérték. Azzal vádolták, hogy több alkalommal brutális bánásmódot alkalmazott néhány diákjával szemben. Az államtitkár az ügy szigorú megvizsgálását ígerte.

1890. december 14-én Berky József megyei főügyész elnökle mellett – mint az alispán helyettese – tisztújító közgyűlést tartottak. A polgármesteri állásra jelentkezett Elefánty Sándor jelenlegi és Koncsek István gyakorló ügyvéd. A név szerint elrendelt szavazáson a leadott 175 szavazatból Elefánty 100, ellenfele, Koncsek István 73. szavazatot kapott. Így harmadszorra is újraválasztották a város első emberének.

Bukását előidéző árvaházi sikkasztás rágalma

Polgármesteri székről való lemondását a jászberényi árvaszéknél történt nagy számlakezelés robbantotta ki. 1891 májusában a Fővárosi Lapok megírta, hogy „Jászberény város közgyűlésén számos képviselő megbotránkozott azon, hogy az árvák vagyonának a kezelésében súlyos szabálytalanságok történtek”. Az elsőszámú felelősnek Sipos István közgyámot tartották, de a polgármestert is megvádolták azzal, hogy évek óta az ellenőrzést elmulasztotta. A munkában már megfáradt és sokat betegeskedő polgármester 1893. év elején lemondott, miután nem jelent meg a városi közgyűlésen, amivel

egyértelműen kifejezésre juttatta lemondását a városvezetői tevékenységről.

A sors kiszámíthatatlan kereke úgy diktálta, hogy nem sokáig tudta élvezni családjában a békés nyugdíjas éveket, mert 1896. január 30-án, 74 éves korában elhunyt.

Fia, ifj. Elefánty Sándor pályafutása

1880-ban végezte el a gimnáziumot, az érettségi eredményei majd minden tárgyból elégségesek voltak. A Fővárosi Lapok 1887 februárjában arról adtak hírt, hogy ifj. Elefánty Sándor földbirtokos „jegyet váltott” Révész Irma kisasszonnyal, Koháry Menyhért nyugalmazott huszárkapitány mostoha leányával. Még az év májusában a házasságkötés is megtörtént, a ma már Romániához tartozó Kaplonyban.

Apja halála után indult helyi politikai karrierje, oszlopos tagja volt az 1896-ban újjáalakult a jászberényi Szabadelvű Párt szervezetének. Ez a politikai tömörülés (párt) Apponyi ellenes volt. Természetesen az ellenoldal sem tétlenkedett, mert gyakran személyeskedő hangvételű és lejárató cikkeket közöltek az ifj. Elefánty-ról.

Amikor Koncsek István polgármester – apja régi politikai ellenlábas – és városi adminisztrációja megbukott, Török Aladár lett a város új első embere, a helyettese pedig az ifjú Elefánty Sándor. Ebben az időszakban volt nevezetes afférja Eördögh Jánossal, a helyi Nemzetipárt elnökével. Az eset bejárta, sőt lázban tartotta napokig az egész magyar sajtót. A sajtó egy része klaszikus lovagias ügyként kezelte, de a többség úgy tekintett erre az ügyre, mint a jászberényi politikai élet egyik nagy botrányára.

Vezetője és irányítója volt annak a gazdasági tevékenységnek, amely egy kis porteleki szövetkezetből *Jászberényi Gazdasági Takarékpénztár*-t alakított ki az 1900-as évek első évtizedének végén. A takarékpénztár elsősorban a város szegényebb paraszti érdekeit volt hivatott szolgálni. Mikor 1908-ban újra Koncsek István lett a város vezetője, azonnal rágalmozási pert indított Elefánty Sándor ellen. Annak ellenére, hogy Jászberény mindig is krónikus építőanyag (tégla) és fahiányban szenvedett, az ifj. Elefánty által működtetett téglagyári vállalkozását a Koncsek polgármester irányította politikai bosszú megbuktatta. A város felbontotta a céggel a szerződést,

amely következtében felszámolásra került a vállalkozás. A már említett takarékpénztár csak az Elefánty téglagyáros tőke támogatásával tudott gazdaságosan működni. Rövid két éves működés után a bank is tönkrement, mert a városi pénzeket is kivonták a bank forgalmából.

Ezzel a rövid tanulmánnyal az volt a célunk, hogy emlékezzünk a 200 éve született Elefánty Sándor családjáról és polgármesteri tevékenységéről. Nehéz időszakban lett a város első embere. Jászberény épp ezekben az években veszítette el évszázados vezető közigazgatási szerepét. A Jász-Kun Hármaskör megszűnésével, és a „muszály” vármegye létrejöttével hosszú évtizedekre háttérbe szorult Szolnok mellett.

Metykó Béla helytörténeti kutató

Források:

Bagi Gábor: A város az önkényuralom idején. In Pethő László (szerk.): Jászberény története a reformkortól a harmincas évekig. Jászberény, 2015

Bak János: Az Elefánty saga. 1994 BUKSZ - Budapesti Könyvszemle 6. 1994/3. sz.

Bél Mátyás: Notitia Hungariae novae historico-geographica. Viennae 1735–1742, Impensis Paulli Straubii Bibliopolae, Tom. IV. 408–409. *Besenyi Vendel:* Jászberény redemptusai. In: Pethő László (szerk.): Jászberény története a kezdetektől a reformkorig. Jászberény, 2014 *Fügedi Erik:* Az Elefántthyak. A középkori magyar nemes és klánja. Budapest, 1992

Fügedi Erik: Az Elefántthyak. Budapest 1999, 103–105.

Havasdi József: Duna menti zárvonalak az 1831. évi kolerajárvány idején Dél Dunántúlon. Doktori disszertáció. Pécs, 2011.

Kempelen Béla: Magyar nemes családok 3. kötet Nemzeti Örökség Kiadó, Budapest, 2012

Lehel vezér gimnázium és ipari szakközépiskola évkönyve a 200. tanévről. (Szerk.: Balog János igazgató), Jászberény, 1966/67

Magyar Lexikon 1. (Budapest, 1879) Apponyi (Nagy-Apponyi) család Budapesti Hírlap, 1884. december (4. évfolyam, 331–359. sz.) 1884. december 21./350. sz.

Budapesti Hírlap, 1885. május (5. évfolyam, 119–148. sz.) 1885. május 31./148. sz.

Budapesti Hírlap, 1884. november (4. évfolyam, 302–330. sz.) 1884. november 9./309. sz. Fővárosi Lapok 1888. szeptember (242–270. sz.) 1888. szeptember 3./244. sz.

Pesti Hírlap. 1928. június (50. évfolyam, 123–146. sz.) 1928. június 3./125. sz.

FELHÍVÁS

Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Fialatokhoz és Felnőttekhez

A Jász-Nagykun Szolnok Megyei Tudományos Egyesület, a Debreceni Egyetem Szolnoki Campusa, a Túrkevei Kulturális Egyesület felhívással fordul minden vármegyei és a vármegyéhez kötődő lakoshoz, hogy készítsen pályázati anyagot (írást, képzőművészeti alkotást, fotót stb.) és adja be a most meghirdetett pályázatunkra.

Ajánlott témáink a felnőtt és ifjúsági korosztály részére a következők:

- 1.) *Vidéken élni jó* (fogalmazás, dolgozat, esszé, tanulmány)
- 2.) *A város, a falu képe* (festmény, rajz, fotó)
- 3.) *Járványok* (gyermekhalálok, pestis, kolera, gyermekbénulás, covid), *katasztrófák* (háborúk, szárazság, éhínség, tűzvész, árvíz) *a településen, a családban* (dolgozat, helytörténeti írás, tanulmány)
- 4.) *A helyi rendszerváltás szereplője voltam, rendszerváltók voltak településünkön* (visszaemlékezés, riport, egyéb műfaj)
- 5.) *Nyugdíjasként így élem az életem, így látom a várost, a falut* (léírás)

Az elkészített művek beadási határideje: 2023. május 10.

Cím: Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Tudományos Egyesület 5000 Szolnok, Kossuth tér 4.; Túrkeve, Deák Ferenc u. 4. vagy: jnszmtude@gmail.com

Az elkészített írásokat e-mailben is lehet küldeni **word** vagy **wordx** formában. A fotókat jpegben, png-ben, az eredeti dokumentumokat **pdf** másolatban az e-mailcímre kérjük küldeni.

Központi eredményhirdetés: 2023. június második hetében.

Helyszín: Szolnok, Damjanich János Múzeum.

A településeken rendezett Ünnepi könyvhétén, valamint a helyi médiában a helyi pályázatok eredményét is közzé tesszük.

Értékelés:

A beadott pályázatokat szakzsűri értékeli. A legjobb pályamunkákat díjazzuk és nyomtatásban megjelentetjük, valamint könyvjutalomban részesítjük. A Debreceni Egyetem Szolnoki Egészségügyi Campusára jelentkezőknek pályázati munkájuk a felvételre jelentkezés során előnyt (plusz pontot) jelent. Számukra prezentációs lehetőséget biztosítunk június elején.

A pályázattal kapcsolatos további információ kérhető dr. habil. Örsi Juliannától: jnszmtude@gmail.com vagy telefonon: 06 30 938 3777

Minden pályázó művét várjuk!

a Rendezőség

Emlékezés régi jászberényi tanárookra XXXVI.

A gimnázium önképzőkörének tanárelnökei V.

Az 1910/11-es tanévben ismét új tanárelnöke volt a jászberényi főgimnázium önképzőkörének. A tanévi értesítőben a következők olvashatók: „Az alakuló gyűlés 1910. szeptember 20-án folyt le. A vezető tanár, Simonyi Gyula megemlékezett elődének, dr. Pintér Jenőnek, kit a Nm. Miniszter úr Budapestre helyezett át, az önképzőkör felvirágoztatásában szerzett érdemeiről, majd buzdította a tagokat, hogy az előző évek példája után indulva, ezt az évet is használják fel az önképzés nemes munkájára.”

Simonyi Gyula, a magyar irodalom és nyelv – latin nyelv tanára az 1910/11-es, az 1912/13-as, az 1916/17-es, az 1917/18-as, az 1922/23-as, és az 1924/25-ös tanévekben az önképzőköri munkát tanárelnökként segítette. A jászberényi főgimnázium tanára volt 1909-től 1926-ig, korai haláláig.

Simonyi Gyula

Simonyi Gyula (1885–1926) Gyöngyösön született 1885-ben. Iskolai tanulmányait szülővárosában kezdte. A középiskolába az egri ciszterciek főgimnáziumába járt. Már első osztályban színtiszta egyes, azaz kitűnő tanuló volt, tornázásból felmentéssel. Középiskolai tanulmányai alatt mindvégig megőrizte a kitűnőségét.

IV. osztályban már a Mária-kongregáció tagjaként tanácsos volt, s a karácsonyi ünnepségen osztálytársával duettben énekelték Wittnek karácsonyi énekét, a *Csendes éjt*. Ezt követően Simonyi Gyula a *Karácsonykor* című verset szavalta el.

V. osztályos korában az intézet Mária-kongregáció felolvasója volt. A Magyar Katolikus Egyház kilencszázados évfordulóján 1900. május 24-én szentmise utáni iskolai ünnepi műsorban Fridrich Sándor *Sion szava* című költeményét szavalta Simonyi Gyula. Az év végén ösztöndíjat, pénzjutalmat kapott.

VI. osztályban a Mária-kongregáció jegyzője volt.

A nagykárolyi Főgimnázium

VIII. osztályos korában ő volt az önképzőkör főjegyzője. A *látás és szervezőképesség összehasonlító leírása* című dolgozatát az igazgató jutalmazta.

1903-ben tett érettségi vizsgát. A 36 fő osztályából 12 fő jelentkezett tanárnak. A Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetemen folytatta tanulmányait és magyar-latin szakos tanári diplomát szerzett.

A főgimnázium tanára

A diplomás fiatal tanár Nagykárolyban, a kegyesrendi gimnáziumban tanított egy évig. Tanártársai és a tanítványok részéről is *meleg szeretetben részesült jellemének kiváló tulajdonságai és tudásának alapossága miatt*.

Az 1909. szeptember 8-tól helyettes tanár lett Jászberényben. Rendes tanárrá 1912-ben nevezték ki. A jászberényi tanársága alatt szaktárgyain – magyar nyelv és irodalom, latin nyelv – kívül tanított görög-pótló irodalmat, szépirodalmat, filozófiát, rendkívüli tárgyként éneket.

A Gabelsberger-Markovics-féle gyorsírás tanítása, tanfolyamok és gyorsírókör vezetése is feladatai közé tartozott. Kezdetől osztályfőnöki feladatokat is ellátott.

A tanítási órák mellett az éremtár, az ifjúsági könyvtár, a gyorsírás könyvtár, a háború alatt az ének-zene szertár őre volt. Kezdő tanárként a tanári tanácskozások jegyzői feladatát is ellátta.

A főgimnázium évente hangversenyen mutatta be az énekkar és a zenekör közös munkájának eredményét. 1910. június 5-én például a hangverseny a Lehel szálló nagytermében volt. A rendezvény bevétele jótékonyági célra,

a *szegény tanulók fölsegélyezésére* került. Ezen az esten a diákok mellett több műsorszámban a tanárok is felléptek, köztük Simonyi Gyula is.

1919/20-as tanévben Simonyi Gyula szabadságon volt. Ugyan is a kömmün (Tanácsköztársaság) alatt túszként tartották.

„Az általában ismert vallásos és hazafias lelkű férfiút letartóztatták és a börtöncella hideg, köves padozatán kellett fekiúdnia minden ágytű nélkül. Az amúgy is gyenge szervezetű férfiú súlyos vesebajt kapott, amely ellen hiába keresett gyógyulást.” (1926-os évkönyv nekrológja). Betegsége annyira súlyos volt, hogy 1921. január 15-től ismét szabadságon volt. A következő években visszatért és újult erővel dolgozott a közösségekért. 1922. december 9-én a főgimnázium nagyszabású Petőfi ünnepélyt tartott, melyen az ünnepi beszédet Simonyi Gyula mondta.

1923. március 28-án vezetésével a VIII. osztályosok megtekintették Budapest

nevezetességeit és megnézték Madách Imre művét, *Az Ember Tragédiáját*. Gárdonyi Géza halálának évfordulóján, 1924. március 3-án nagyszámú diák-szereplő adta elő Gárdonyi *A bor* című falusi történetét. A darabot Simonyi Gyula rendezte, s az előadás előtt Gárdonyi Géza munkásságát ismertette a közönséggel.

Csoma Kálmánnal együtt Papp Antal magyar-latin szakos gyakorló tanárjelölt vezetőtanára volt az 1924/25-ös tanévben. Ebben a tanévben a *dicsőséges limanovai csata évfordulóján* Simonyi Gyula méltatta a hősök emlékét.

Jókai Mór 100. születésnapja emlékére színpadra vitte a *Gazdag szegények* című színdarabját.

1925-ben került sor a főgimnáziumunkban a rádióállomás működésének elindítására. Simonyi Gyula színies előadás megrendezésével segítette ezt a tevékenységet. Ugyanis az előadás bevételét a rádióállomás felszerelésére fordították.

Az önképzőköri tevékenysége

A 1910 és 1925 között nyolc tanévben az önképzőkör tanárvezetőjeként segítette a diákok tehetségének kibontakozását, a tanéveket a bevezetőben felsoroltam.

Az önképzőkör tagjai minden évben – mint korábban is – áldoztak a vértanúk, a hősök emlékének október 6-án, március 15-én. Koszorúzás után műsoros ünnepélyt rendeztek. Nevezetes évfordulókat is megünnepeltek.

Pályatételeket változatlanul évente kitűzték a szaktanárok, ezeknek a kidolgozása a mai tehetséges diákok számára is sikerélményt jelentenek. Álljon itt néhány példa az 1917/18-as tanéviéek közül: *Állatból fejlődött ki az ember; Széchenyi nemzetgazdasági jelentősége; A rejtett hő szerepe a természetben és a háztartásban; Arany és Tompa barátsága*. Az 1912/13-as tanévben a rendes tagok kevesen voltak, s sok elfoglaltságuk volt. Az önképzőkör működése meglehetősen szűk keretek között mozgott. Főleg az iskolai ünnepélyeken vettek részt, szerepeltek a tagok.

1914/15-ös tanévben pedig a háborús körülmények miatt csak nagyon szűkre szabott tevékenységet folytatott a kör, de március 15-én a szentmise után az iskola tanárai, tanulói és a városi közönség részére hazafias ünnepet rendezett. 1916/17-es tanévben a kör VII.-VIII. osztályos tagjainak egyharmada katonai szolgálatot teljesített, ez bénító hatással volt a munkára.

A későbbiekben is változatos munkát végeztek. 1922 februárjában például a Katolikus Legényegylet színpadán a gimnázium diákjai két alkalommal előadták a *Liliomfi* című darabot. „Az előadást megelőzően Simonyi Gyula tanár

Foglalkoztak a technika legújabb vívmányával, a rádióval, melyről 4 tanuló tartott bemutató előadást. 1925-ben 47 rendes és 55 pártoló tagja volt a körnek, s igen derekas munkát végeztek.”

A jászberényi József Nádor Gimnázium tablója 1924-25-ből

ismertette a tőle megszokott kedves közvetlenséggel s sok tudással a színművészet s specialiter a vígjáték fejlődésének történetét drága hazánkban, különösen kiemelve e téren Szigligety Ede halhatatlan érdemeit”. (Jász Hírlap 1922. február 19.)

1922. május 28-án iskolai majálist rendeztek a Szigeten, ahol az énekkar és Simonyi tanár szellemes prologusa után, melyet egy diák adott elő, késő éjszakáig zajlott a vidám rendezvény. Idézet a prologusból a Jász Hírlap 1922. május 4-i cikke alapján:

„Hát lesz lepényevés, de csak ma és itten, Hisz kisanatantbeli közöttünk csak nincsen, Mert ha meglátná azt a malomkereket, Melyet hat szakácsné lekvárral kenetet, Sárگا irigységtől a nyáluk csurogna, S csehül állana a jóvátétel dolga.”

Tíz év múlva, az 1922/23-as tanévben már nagyszámú tagja volt a körnek, 72 rendes és 34 pártoló tag. Az irodalmi feldolgozások mellett már más tudományágakkal is foglalkoztak. Díszgyűlésen emlékeztek meg Petőfi Sándorról és Gárdonyi Gézáról.

A következő években a szabad előadások témája egyre bővült. A témákat a tagok a szépirodalom, a művészettörténet, a történelem, a természetrajz, a fizika, a matematika köréből vették.

Közeleti tevékenysége

A város közeletében sok területen vett részt. A helybeli Nőegylet vigalmi bizottságának titkára, a katolikus legényegylet és a központi katolikus kör választmányának tagja, a Jászberényi Népművelési Bizottság jegyzője, a Vöröskereszt Egylet városi választmányának tagja, a jászberényi *Tennisz-Club* pénztárosa, a város képviselőtestületének tagja, az állami elemi iskolák gondnokságának tagja, a jászberényi Korcsolyázó Egyesület elnöke volt. Az Erzsébet Közkórház felügyelő Bizottságának munkájában is részt vett. A Jászberényi Kulturgyletben alelnöki feladatot vállalt.

A tanári kar által rendezett közművelődési, ismeretterjesztő előadássorozatokon változatos előadásai voltak. 1909 decemberében két előadást is tartott *Déryné és a színház* címmel. Felolvasást tartott 1912-ben *A görög szobrászat fénykora* címmel, illetve más alkalommal *Munkácsy Mihályról* beszélt és vetített képeket. 1913-ban *A görög építészet története* 51 képpel, 1914-ben *Helgoland, Norderney és Bornum* 24 képpel. 1918-ban *A Tatra volt* a témája és ekkor is vetített képeket. Liceális előadást *Egyiptom művészetéről* tartott.

1922 és 1926 között a Jász Múzeum igazgatói feladatával bízta meg a város vezetősége. A város múzeuma megalapításának 50. évfordulóján, 1924-ben rendezett ünnepségen a múzeum tiszteletét ő idézte fel.

IGAZGATÓK A JÁSZ MÚZEUM SZOLGÁLATÁBAN 1874 - 2009		
OZORÓCZKY JÁNOS	1874 - 1876	
IFJ.SZABÓ JÓZSEF	1877 - 1890	
BATHÓ ENDRE	1891 - 1898	
ALMÁSY ÁRPÁD	1899 - 1901	
ALMÁSI ANTAL	1902 - 1913	
DR.BANNER JÁNOS	1913 - 1920	
SZELE AMBRÓ	1920 - 1921	
SIMONYI GYULA	1922 - 1926	
RÉZ KÁLMÁN	1926 - 1946	
BLÉNESSY JÁNOS	1947 - 1950	
KOMÁROMY JÓZSEF	1950 - 1951	
DR.CSALOG JÓZSEF	1952 - 1954	
DR.ERDÉSZ SÁNDOR	1954 - 1956	
HALMOS ISTVÁN	1957 - 1958	
TÓTH JÁNOS	1958 - 1994	
HORTINÉ DR.BATHÓ EDIT	1994 -	

A Jász Múzeum igazgatóinak névsora az épület falán
Fotó: Bugyi Gábor

Több vidéki lapnak, a Heves megyei Almanachnak, a Jász Hírlapnak munkatársa volt.

Az Országos Középiskolai Tanáregyesület rendes tagja, az Irodalomtörténeti Társaság, a Természettudományi Társulat rendes tagja volt.

Háborús időkről

Az I. világháborúban őt is besorozták, de felmentést kapott azért, hogy a tanítás folyamata ne álljon le. Karádi Győzővel együtt a magyar nyelv és irodalom oktatásában minden kínálkozó alkalommal felhasználták a háború tanulságait, állandóan azon voltak, hogy növendékeikben a nemzeti öntudatot és büszkeséget ébren tartsák, őket ennek kapcsán jövőd feladataik fontosságára figyelmeztessék.

Az 1915/16-os tanévben Simonyi Gyula értekezést írt a hadba vonult diákokról és a többiekéről, akik ehhez még fiatalok voltak. Néhány gondolat az értekezésből. A tantestület általános tapasztalata szerint a háború nagyon káros hatással volt az ifjúságra a tanulmányi előmenetel és szorgalom tekintetében, a tanulók magaviseletére. A gazdaemberek hadba vonulása miatt a gyerekeik kivették részüket a mezőgazdasági munkákból, ez sok hiányzáshoz vezetett. A diákok érdeklődése nagy volt a háború iránt és megnőtt az újságolvasók száma.

A tantestületből besorozott tanárokat helyettesítették. Simonyi Gyula énekorákat, énekkari próbákat tartott, hangversenyeket szervezett Kertész Károly kántortanító helyett. Az ifjúsági hangversenyek bevételét a hadi özvegyek, árvák és a tanárok özvegyei, árvái részére ajánlották fel.

A háború utáni években a hétköznapiok csendes emlékezései mellett Jászberény városa évente méltóságteljes ünnepélyeken rótt le kegyeletét az áldozatok előtt. Simonyi Gyula 1923. november 1-jén a háborúban elesett hősök emlékére a szolnoki (ma Szent Imre) temetőben rendezett emlékünnepeleyn idézte fel tiszteletreméltó tetteiket. 1925. május 31-én szintén ő volt az emlékező ünnepség szónoka.

Élete véget ért

Az 1925/26-os tanév értesítője szomorú írással indult, Simonyi Gyula halálhírével. „Az 1926. év január 5-ike mély gyászba borította intézetünk tanári karát és ifjúságát; a halál kérlelhetetlen törvényszerűsége férfikorának világában egy kiváló tanárt, szeretett kartársat, kiváló jó családapát ragadott el közülünk, aki úgy intézetünknek, mint városunknak díszé és büszkesége volt. (...) 1909-től, mint intézetünk tanára, buzgó lelkesedéssel dolgozik nemcsak ifjúságunk tudományos képzésében,

A Simonyi család sírboltja a jászberényi Fehértói temetőben
Fotó: Nagy Tamás

hanem vallásos, hazafias nevelésében is, saját jó példájával meg vezérszerepet visz tanártársai között. Részt vesz min-

den szép, jó és nemes társadalmi akcióban; tudása, lelkesedése mindenütt érvényesül.(...) A kommün bukása után a jász múzeum őrzését és kezelését is rá bízta városunk vezetősége; vasszorgalommal rendezi és teszi használhatóvá az eddig gyűjtött anyagot, maga minden igyekezetét és szaktudását felhasználja a gyűjtemény gyarapítására s az ő szorgalmának köszönhető, hogy múzeumunk hazánk vidéki múzeumai közt tudományos használhatóság szempontjából elsőrendű. Mely vallásosságának jelét azzal is adta, hogy a megalakult „Urak Kongregációjá”-nak prefektusává választván megmutatta, hogy a katolikus férfiúnak nemcsak beszélnie kell a vallásos élet szükségességéről, hanem nyíltan, férfiasan, az előítéletekkel szembeszállva azt bátran gyakorolnia is kell” – olvasható a nekrológban.

A család – felesége, két fia és édesapja – mellett 1926. január 7-én a koporsójánál gyászolt, búcsúzott tőle szinte az egész város. Most már ott nyugszik a Fehértói sírkertben fáradt teste. Lelke meg Jézusa kebelén élvezi a jóknak járó boldogságot – zárta nekrológiát a Jász Hírlap 1926. január 10-én.

Felesége még ebben az évben emlékére, szellemének, pályája és az ifjúság iránt való szeretetének legméltóbb megörökítésére 5 millió koronás emlékalapítványt létesített.(...) az alaptőke kamatait felerészben a jászberényi áll. reálgimnázium bármely tanárának kifogástalan erkölcsi magaviseletű és dicséretes előmenetelű tanulógyermeke kapja, ha ilyen nem lenne, a jutalom a IV. osztály legjobb latinistájának adassék ki; felerészben pedig a VIII. osztály azon tanulója kapja, aki a tanév folyamán a legkiválóbb előmenetelt tanúsítja a magyar nyelv és irodalomból.

Simonyi Gyula életének 41 évéből 17 évet élt Jászberényben és kiemelkedően sokat tett a főgimnáziumért, a városért. Ezzel az írással a teljesség igénye nélkül, idéztem meg az embert, a tanárt, bízván abban, hogy a neve, a munkássága újból ismert lesz, s méltó módon emlékszik.

Csörgő Terézia
nyugdíjas biológia-kémia szakos tanár

Felhasznált források:

Jászberényi Magyar Királyi Állami Főgimnázium Értesítőinek 1909 és 1926 közötti számai
Az Egri Ciszterci rendi Főgimnázium Értesítőinek 1895 és 1903 közötti számai
A Jász Múzeum honlapja
Jász Hírlap 1921 és 1926 közötti számai

Száraz tények a szárazságról

A 2021-es év száraz volt Magyarországon, majd 2022-ben tovább folytatódott a csapadékszegény időjárás, aminek következtében az ország jelentős részén aszály alakult ki. *Aszály: nagy hőséggel párosuló hosszan tartó csapadékhiány.* A legsúlyosabb aszály az Alföld középső és tiszántúli részén van, a Jászság az enyhén aszályos területek közé tartozik. Az Országos Meteorológiai Szolgálat rendszeres tájékoztatást, elemzést ad, tanulmányt tesz közzé, amelyekben valós helyzetképet láthatunk az időjárás változásairól.

Magyarországon belül leginkább az Alföld van aszálynak kitéve, ott a legnagyobb a kockázata a tartós, súlyos aszálynak is. Az elmúlt évszázadban is gyakran előfordultak, akár éveken keresztül is száraz periódusok. A hazánkban időnként fellépő szárazság, aszály hozzátartozik Magyarország éghajlatához, ugyanakkor az elmúlt évtizedekben jelentősen melegebbé váltak a nyarak, a több és intenzívebb hőhullám pedig erősíti az aszályhajlamot.

Megosztottak egy erről szóló tanulmányt is (Szentés Olivér: Szárazság Magyarországon 2022-ben és a múltban OMSZ: 2022. július 15.), amely szerint a Dunától keletre általában a 200 millimétert sem érte el a féléves csapadék, az Alföld középső és tiszántúli részén, nagyobb területen 120 milliméter alatt maradt, amely az érintett területen szokásos érték nagyjából felének felel meg. Ezzel szemben a dunántúli hegyvidékeken, a nyugati és délnyugati országrészben többfelé a 250-300 millimétert is elérte már a június végéig lehullott csapadék mennyisége, amely megközelíti az átlagos csapadékmennyiséget.

A tanulmányban kitértek arra is, hogy Magyarországon átlagosan háromévente fordul elő szárazabb, vagy csapadékosabb év. Rendszertelenül előfordulnak továbbá tartósan száraz, illetve csapadékos évek sorozatban is. Tartósan száraz évek jellemezték például az 1940-es évek közepét vagy az 1980-as évek végét, az 1990-es évek elejét. Tartósan csapadékos évek sorozata volt például az 1910-es vagy 1960-as években.

Összegzésként azt írták: Magyarországon a csapadék előfordulása térben és

időben nagyon változékony. Az országban belül általában a hegyvidéki területek és a nyugati, délnyugati országrész a csapadékosabb, míg az Alföld középső része a legszárazabb. Szárazabb évek esetén az ország legszárazabb része egyértelműen az Alföld, s a szárazság gyakran nagyobb területre kiterjed. Ez is azt mutatja, hogy Magyarországon belül leginkább az Alföld van aszálynak kitéve, és ott a legnagyobb a kockázata a tartós, súlyos aszálynak is.

Az elmúlt évszázadban is gyakran előfordultak, akár éveken keresztül is tartó, száraz periódusok. A meteorológiai szolgálat felhívta a figyelmet: az időnként fellépő szárazság, aszály hozzátartozik Magyarország éghajlatához. Ugyanakkor – mint kiemelték – *„az elmúlt évtizedekben jelentősen melegebbé váltak a nyarak, a több és intenzívebb hőhullám pedig erősíti az aszályhajlamot”.* Az OMSZ elemzései, helyzetjelentései 3–4 napos gyakorisággal jelennek meg az Agrometeorológiai Fejezetben. Itt olvasható, hogy július végén a vízhiány nem csökkent, továbbra is aszálytól szenvednek növényeink, keleten a kukorica idén nagy területen egyáltalán nem hoz termést, sokfelé le is silózták a táblákat. Augusztus elején tovább nőtt a súlyos vagy nagyfokú aszályval érintett területek nagysága, visszafordíthatatlan károk keletkeztek a kukorica, a napraforgó termesztésben, amely más tényezőkkel együtt (közelben zajló háború, világválság) súlyosan érinti az ország gazdaságát, lakosságát. Szeptember végén már arról is olvashattunk, hogy bár a betakarítási munkákat jelentősen hátráltatja a csapadékos időjárás, a talajok feltöltődése jól halad, egyre mélyebb rétegekbe is jut a nedvességből. Az őszi kalászosok vetéséhez jó magágyat lehet készíteni, a frissen kelt repce fejlődéséhez is adott a nedvesség.

A Magyarországot 2022-ben sújtó aszály, bár jelentős károkat okoz, mégsem tekinthető példa nélkül állónak olvashatjuk az Országos Vízügyi Főigazgatóság oldalán Szamosvári István tollából készült igen értékes írást. A *2022. évi aszály értékelése a történelmi adatok tükrében* címmel

Az elmúlt évszázadokban viszonylag rendszeresen előfordultak aszályos időszakok. A 11. és 19. század között eltelt 800 évben mintegy 30 rendkívül súlyos aszályt jegyeztek fel, melyek idején nagyobb folyóink vízszintje jelentősen

lecsökkent, az élőállat állomány nagyobb része elpusztult és éhínség ütötte fel a fejét. A 20. század során 1904-ben, 1935-ben, 1952-ben és 1990-ben bekövetkező aszályok szintén súlyosak voltak, melyek közül az 1952-es aszály messze kiemelkedett.

Jelentőségében az 1794. és az 1863. évi aszályokat tekintették az eddig előforduló legnagyobbaknak, és nagyon súlyos volt az 1952. évi aszály is, mégsem rögzültek úgy az emlékezetben, mint például az 1878-as Szegedi árvíz és az 1956-os Dunai jeges árvíz.

Az 1794. évi aszályt megelőzően már 1790-ben is aszály sújtotta az országot, majd 1793 őszétől kezdődően alig hullott csapadék, sok helyen már az őszi vetést sem tudták elvégezni. Télen is elmaradt a csapadék, sem eső, sem hó nem volt és fagyok sem voltak. A Tisza és a többi folyó vízszintje is kritikus szintre csökkent, a vízimalmokban nem lehetett örölni, a hajózás akadozott, ami a Maros esetében sóhiányhoz is vezetett. A kutak szintén kiszáradtak. Ezt követően 1794-ben a csapadékhiány folytatódott, a tavaszi vetést nem tudták elvégezni, ahogy kukoricát sem tudtak vetni. A legelők annyira kiégtek, hogy egész évben takarmányozni kellett a háziállatokat. Feljegyzések szerint február után áprilisig szinte nem is esett eső. A csapadékhiány rendkívüli meleggel is párosult. Budán 1780-ban kezdtek csapadék és hőmérséklet-méréseket végezni, melyek sajnos 1793-ban megszakadtak, így csak máshol végzett hőmérséklet mérésekre támaszkodhatunk: Temesvárott 15,6 °C-os éves középhőmérsékletet és 27,3 °C-os júliusi középhőmérsékletet mértek, melyek az akkori években kiugróak voltak (és napjainkban is szokatlanul számítónak). A korábbi évek mérési adatai alapján a nyarak szokatlanul nagy hőséget hoztak, 40 °C körüli maximum hőmérsékletekkel. Az 1789-90-es mezőgazdasági évben Budán 277 mm csapadékot mértek, valószínűleg 1793-94-ben hasonló mennyiségű vagy akár kevesebb csapadék hullhatott. A vízhiány olyan méreteket öltött, hogy a Berettyó medrében ásott kutakból itatták az élőállat-állományt, máshol mocsaras területek mélyedéseiből sikerült ivóvízhez jutni. A vízimadarak eltűntek, csak a nagyobb folyók medrében volt víz. Az aszály „természetes” következménye volt az éhínség, amely a legszegényebbeket sújtotta a leginkább.

A Közép-Tisza vidékén emberek életét meghatározta a víz, amely hol eltető, hol pusztító elemként látogatta meg a Nagykunságot. A Tiszán kívül számítani kellett kisebb folyók áradásaira is. A vidékünkéről némi képet ad Bél Mátyás leírása: *„Ámbár a Berettyó egy kissé megközelíti Túrkeve falut... éppen csak megnyalintja azt”. Majd így folytatja: „A Kakat... mindkét partján sok nádat terem, amely nem kis hasznára van a fában szűkölködő vidéknek”. Ha árvíz jött, azt a nagykunságiak a Mirhó-fokon át kapták elsősorban. Bedekovich Lőrinc 1786. május 10-én kissé nehézkes versben örökítette meg a Mirhó felől jött víz hol áldás, hol átok voltát: *„Kunhegyes az Mirhót, noha sok / szor óhajtya, mint egy jót / Most keves egy Kalbász, / hol vetett, ott tsónakász”*. Magyarországon az első szervezett, céltudatos beavatkozás a környezetbe éppen a Mirhó-foknál történt. A pusztító árvizek ellen az érintett területek lakossága egy gát építését határozta el. Ezt verselte meg Erdődi Lajos tiszaszalóki poéta 1785. július 28-án Mirhó című versében: *„Mirhó! Sok helységet melly régen ostromolsz / Habozz, remegi bizvást, mert íme elromolsz / Szabad folyásodnak akadály vettetik / Dölyfös nyargalásod zablában tétetik... / Mirhó! Te mind magad még neved is elvész, / Végső romlásodra föld, ásó, kapa kész / Felhatott az égre sok szegény insége / Amellyet okozott Mirhó dühössége / Heves, Szabolcs, Bihar, Békés nagy vidéke / Volt kártételedek uralkodó széke / Csanád, Csongrád, széles Kunság térségei / Voltak hajbaidnak máig ellenségei... / Ne tsudáld, hogy nem lelsz Mirhó pártfogóra / Mert még az gyermek is átkot mond Mirhóra”*.*

A mocsaras, hol elöntött, hol kiszáradt vidéken, rettenetesen rossz utak várták az erre tévedt embereket.

Az 1863. évi „nagy aszály”, leginkább a Kunságot, a Hajdúságot, Bihart és Békést sújtotta, kisebb mértékben Bácskát is. Ez az aszály talán az ország történetének legsúlyosabb ilyen természeti csapásának tekinthető. Már az 1861. és az 1862. év is nagyon száraz volt, a tartaléknak elvermelt gabonához hozzá kellett nyúlni, és már a nyár dereken be kellett hajtani a jószágot a legelőkről. A folyók vízállása ismét rendkívül alacsony volt. Reizner János a Szeged története 2. kötetében írja, hogy *„a kiépített sarkantyú következtében a rendkívül alacsony vízállás mellett a Tisza medrében, a gyárteleppel átellenben, a folyó közepén oly porond (porong?)*

képződött, hogy az 1862. év nyarán a hajósok, halászok és molnárok ott vigalmat rendeztek s a meder fenekén táncoltak”. A Berettyó (amely akkor még teljesen szabályozatlan volt) 1862 őszén és 1863-ban is kiszáradt. Télen nem esett számottevő mennyiségű hó, és a tavasz sem hozott esőt. A háziállatoknak nem tudtak takarmányt adni, ezért korán kihajtották őket, ugyanakkor csordák és gulyák már májusban beszorultak a legelőkről *„a mintegy 18.000 holdat tevő legelőn nem találván egy harapásnyi táplálékot”*.

Reizner leírása szerint 1863 nyarán a Szeged környéki vidék gyászos képet mutatott: *„Elsárgult, kiaszott a legelő. Az állandó vízállások kiszikkadtak, a kukorica pedig kiapadtak. A gabonafélék kalászt nem hoztak, a kukorica alig nőtt térdmagasságnyira; szóval semmi termés nem mutatkozott... Aratás vagy más mezei munka nem volt s így a munkás nép nagy ínséggel küzdött.”*

A korabeli leírások (elsősorban Érkövy Adolf) apokaliptikus képet festenek le, a legjobb termő vidékek Afrika sivatagaihoz hasonlítottak. Az őszi vetés teljes egészében tönkrement, a tavaszi vetés legfeljebb 3 hüvelyk magasságú volt májusban, a mezők úgy néztek ki, *„mintha szalmát dugdostak volna a földbe”*, a legjobb kaszálókon sem termett kaszálásra érdemes mennyiségű széna, és az állatállomány hozzávetőleg 80%-a elpusztult. Mintegy 5 millió kataszteri hold nagyságú területen ment teljesen tönkre a termés.

A Közép-Tisza vidékén mindmáig a folyószabályozás volt a legradikálisabb beavatkozás környezetünkbe. Megváltozott a vidék élővilága, életterét vesztve sok állat- és növényfaj kipusztult, s megváltozott a táj képe is. Sivárabb lett. Jókai Mór írta: *„Az ember úgy érzi magát itt, mint széles tenger közepén. A teljes hatalmú semmi uralkodik itten.”* A külföldi utazók rettegéssel vegyes kíváncsisággal figyelték a pusztát és lakóit, a pásztorokat. Honi tudósítóiink azonban más szemmel nézték mindezt. Herman Ottó írta: *„Karcag városának nekem igen kedves emlékü pásztorai... valósággal ázsiai, sziki területen legeltettek”*. Sűrűn látogatta az aszály ezt a vidéket. Az egyik legtöbbet emlegetett nyomorúságos esztendő 1863-ban volt, s ezt az évszámot emelte versének címévé is Tompa Mihály: *„Csapástól most a föld kietlen! / Az élet érverése áll; / Vénység az ifjú kikeletben, / A termő nyár ölén: halál, / Melyben, mi él még, sorvad, elvész...”* Évtizedekkel később, 1934-ben, Féja Géza

hasonló aszályról tudósít Karcag határából: *„Szívet facsaró látvány: órák hosszat kocsizni a fölperzselt földek között. A jelenlévő halál ízét érzem folyton...”*

A 20. század sem volt mentes az aszályoktól. Az észlelőhálózat fejlődése miatt sokkal részletesebb adatok állnak rendelkezésünkre. 1930 és 2000 között összesen 33 olyan év volt, ami aszályosnak minősíthető (az aszályossági index, PAI > 4,0). Három nagyon súlyos aszály volt 1935-ben, 1952-ben és 1990-ben (PAI > 8,0), melyek közül kiemelkedik az 1952. évi aszály a maga 10,7-es aszályossági indexével (a Tisza völgyében egyes területeken az index meghaladta a 12-t is), így ez az év tekinthető a XX. század legaszályosabb évének.

Aszályindex: A kialakult aszály mértéke az ún. „aszályossági index”-szel jellemezhető, amely mérőszám a mezőgazdasági évet egyetlen számértékkel jellemzi a párolgási és csapadékviszonyok, valamint az a növények időben változó vízigénye alapján. Értéke országos átlagban mérsekelt aszály idején 5-6, közepes aszály esetén 6-7, súlyos aszály esetén 7-8. Amennyiben az aszályossági index meghaladja a 8-at, rendkívül súlyos aszályról beszélünk.

Az 1952-es aszály kritikus időszakában (június 27.-augusztus 17.) a csapadék mennyisége a sokéves átlag 10%-át sem érte el, az 50%-át csak kis foltokban haladta meg. Az aszály jelentősen hozzájárult az életszínvonal 1952-es mélypontjának kialakulásához, 1953 első hónapjaira élelmiszerhiány alakult ki.

A 2022-ben bekövetkező aszály tekinthető a 21. század eddigi legkomolyabb ilyen eseményének. A csapadék mennyisége már 2020-ban és 2021-ben is elmaradt a sokéves átlagtól, ugyanakkor nyaranta hosszú hóhullámokat tapasztalhattunk. Az agrárév csapadékösszege rendkívül alacsony volt, Szegeden mindössze 275 mm (a sokéves átlag 50%-a) és máshol is alig haladta meg a 300 mm-t. A Dunán, a Tiszán és a Dráván elmaradt a tavaszi árhullám, mindhárom folyó esetében rendkívül alacsony vízállások és vízhozamok voltak tapasztalhatók.

A téli hónapok havi középhőmérsékletei 1–6 °C körül mozogtak, a júliusi középhőmérséklet 24,7 °C volt, ami közel 3 fokkal magasabb a sokéves átlagnál. Az első becslések szerint az aszály következtében 1 millió hektárt érintett, érintett aszálykár, a napraforgó esetében hozzávetőleg 50%-os a terméskiesés.

„De most térdig ér a kukorica, térdig ér a napraforgó. Most azokon a területeken semmi nem lesz”.

Milyen következtetésekre juthatunk, ha összevetjük történelmünk nagy aszályait a 2022. évvel?

Megállapítható, hogy mind az 1794-es, mind az 1863-as, mind a 2022-es évet egy száraz időszak előzte meg. 1794-et megelőzően 1790-ben már aszály volt és 1793-ban is szárazság volt tapasztalható, szinte teljesen csapadékmentes őszi/téli időjárással. 1863-at megelőzően 1861 és 1862 is száraz is volt. Ezekhez az évekhez hasonlóan 2022-t megelőzően 2020-ban és 2021-ben is a sokéves átlagnál kevesebb csapadék hullott, az idei évben pedig a sokéves átlagnál mintegy 45%-al kevesebb csapadék volt mérhető.

Ugyancsak megállapítható, hogy mindhárom esetben a meteorológiai aszály (tehát a csapadékhiány) hidrológiai aszályval párosult, azaz a folyók vízhozama elmaradt a szokásostól. Ugyanez tapasztalható a mostani aszály idején is: folyóinkon 2017 óta nem vonult le nagyobb árhullám, 2022-ben legfeljebb közepes vízállás volt mérhető, míg júliusra a negatív vízszint-rekordok dőltek meg.

A harmadik tényező a szokatlanul meleg időjárás: 1794-ben és 1863-ban is szokatlanul enyhe tél és kiugróan meleg nyár volt a jellemző, akárcsak 2022-ben.

A hatékony és eredményes vízgazdálkodás fontosságára az idei évi aszályhelyzet fájdalmas súllyal világított rá. 2022 októberében nagyszabású Megyei Öntözési Szakmai Napra hívta a megyei közgyűlés elnöke kezdeményezésére a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Önkormányzat a térség gazdálkodóit, öntözési közösségeinek képviselőit, érdekképviselői szerveit, vízügyi szakembereit. A tervezett megyei öntözésfejlesztési stratégia megvalósulása esetén, 100 ezer hektár válik öntözött területté a Jász-Nagykun-Szolnok megyében. Összehasonlításképpen hazánkban ez a terület jelenleg összesen 87 ezer hektár. Az idei aszály a mezőgazdaságban óriási károkat okozott. A kukoricatermés 90%-a megsemmisült a térségben. A KÖTIVIZIG igazgatója előadásában kiemelte, hogy az idei időjárási körülmények komoly kihívások elé állították a Közép-Tisza vidékének vízgazdálkodását is. A Tisza-tó például soha nem látott mértékűre apadt a turisztikai szezon idején. Egy

vízkezelési műtárgy Szolnokon történő megépítése sokat javíthatna a helyzetten aszályos időszakban.

Az Országos Vízügyi Főigazgatóság *A víz kék, a vízügy zöld* címmel indított ismeretterjesztő filmsorozatot 2021 őszétől. Az epizódok célja, hogy olyan témákat magyarázzanak el az érdeklődőknek, amelyekkel kapcsolatban a leggyakrabban érkeznek kérdések hozzájuk.

Ezidáig megtekinthető az I. rész: *Kihívások és megoldások - A vízügy feladatai napjainkban*; II. rész: *Árvizek - mit kezdjünk velük?*; III. rész: *Árterek újra gondolva*; IV. rész: *Harc a hulladékkal a Felső-Tiszán*; V. rész: *Szigetszentmiklós - ÉLET az olajszennyezés után*; VI. rész: *Hallépcsők, halátjárók*; VII. rész: *A természeti értékek helyreállítása a Szigetközben* címekkel.

Ugyancsak érdemes nyomon követni a Másfél-fok - Éghajlatváltozás közérthetően oldalt. Változatlan kibocsátások mellett melegrekordok sorát hozzák majd a nyarak Magyarországon. Az éghajlatváltozásnak és a melegrekordok növekedésének minden szempontból érdemes volna gátat vetnünk, mert az emberi egészségtől a mezőgazdaságon át a kritikus infrastruktúráig számátalan kockázati tényezőt jelent.

(<https://masfelfok.hu/2022/09/13/kibocsatasok-nyari-melegrekordok-csapadek-klimavaltozas-magyarorszag/>)

A téma nem újkeletű, erről tanúskodnak: Szabó Lajos A „Mirhó Gáttjának” építése. In: „Áldás és átok a víz”. Tudományos emlékülés a Mirhó gát megépítésének 200. évfordulójára. Kisújszállás, 1987. 3-22.; Karcagi Gábor. A Mirhó gát megépítésének vízrajzi következményei. Uo. 23-46.; Ducza Lajos: A Nagykunság ökológiai viszonyainak megváltoztatása az árvízszabályozás után. Uo. 46-78.

Ez írás készültekor éppen Nemes Gerzson születésének 120. évfordulójára emlékeztünk Jászkiséren. Elhangzott itt is, hogy vegyük elő, adjuk illetékesek kezébe a vízügyi írásokat.

A Nagykunság érdekeivel azonosak voltak a taskonyi birtokos, br. Orczy Lőrinc érdekei, aki 1767-ben továbbfejlesztette a Mirhó-gátat és a hullámverés ellen rőzsepokróccal, valamint védőfűzes telepítésével védte meg. Az 1770, 1772 és 1774. évi rendkívüli árvizek emelkedő maximumait azonban a megye a tározóteret kizáró gátnak tulajdonította, s amikor az ismétlen átszakadt, s az árvíz a megemelkedett árvízszintnek megfelelően nagyobb

pusztítást okozott, mint korábban bármikor — Litzner János megyei mérnök javaslatára(?) — 1776-ban teljesen elbontatta.

Litzner véleménye valójában az ártéri gazdálkodás követelményeit tükrözi, amely szempontjából végzetes volt, a vízszintingadozásnak, az árvízi tározótér csökkenésével együtt járó növekedése. Ezért nem volt Litzner álláspontja egyeduralkodó a kor legjobb szakemberei körében. Vedres István Szeged kiváló mérnöke még 1830-ban is azon a véleményen volt, hogy az árvizek kiöntéseit csak „korlátozni” szabad és nem „megszüntetni”. Vagyis ő is ellenezte a folyamatos töltésezést, amelynek elkerülhetetlen következménye az árvízszint emelkedése.

De a gátépítésben érdekelt kunság véleménye is megoszlott. A kevi tanács pl. 1780-ban testületileg foglalt állást a korábbi ártéri gazdálkodás mellett: „A víznek megtartásáért instálni kell, mivel a víz mingyárt elmegyén, sok helyen alig vagyon térdig való víz és ha ez a kevés árvíz nem lett volna, a militia számára szénát sem lehetett volna kaszálni, és barmaink most is egyedül ott élhetnek, ahol a víz a földet megfutotta...”. (Károlyi Zsigmond-Nemes Gerzson: Szolnok és a Közép-Tiszavidék vízügyi múltja I. rész, Az ősi ártéri gazdálkodás és a vízi munkálatok kezdetei (895–1846), Vízügyi Történeti Füzetek 8. Budapest, 1975)

A kisfilmek, a tanulmányok, elemzések ismeretterjesztőek, gondolatébresztőek. Tájékozódjunk hiteles forrásból.

Kovács Béláné Pető Magdolna
helytörténeti kutató

Kérjük az 1 %-ot

Kérjük adóbevallása
elkészítésekor adójának
1 %-át ajánlja
a Jász Múzeumért
Alapítvány javára.

A befolyt összeget

REDEMPTIO

c. honismereti lapunk
megjelentetésére fordítjuk.

Adószámunk:
18824168-1-16

Adatok a kunszentmártoni gimnázium megalapításának és első négy tanévének történetéhez I. rész

Amikor e sorokat papírra vetem, éppen hetven éve annak, hogy megnyílt az első gimnáziumi osztály Kunszentmártonban, a *Mátyás király-utcai Állami Általános Iskola* egyik tantermében. 1953 szeptemberében a Körös parti település egyik legfontosabb oktatási intézménye jött létre, amely hosszú évtizedeken keresztül lehetőséget biztosított a környéken élő fiatalok számára, hogy gimnáziumi érettségit szerezzenek. E lokálisan nagy jelentőségű középiskola történetéről már korábban is születtek feldolgozások, melyek közül két kötetet szeretnék kiemelni. 1978-ban, a gimnázium születésének 25. évfordulóján jelent meg *A kunszentmártoni József Attila Gimnázium jubileumi évkönyve* (1953–1978), Dobrosi Dénes és Kakuk Mátyás szerkesztésében, majd az intézmény fennállásának 50. évfordulóján, 2003-ban adott ki az iskola igazgatósága újabb jubileumi kötetet, *50 éves a gimnáziumi képzés Kunszentmártonban 1953–2003* címmel. Dolgozatomban az e könyvekben publikált adatokat szeretném részben összegezni, részben néhány, az utóbbi időben feltárt levéltári forrás segítségével kiegészíteni. Írásom első részében főként azt a hosszú és rögzös utat szeretném bemutatni, amely a gimnázium megalapításához vezetett, míg a második részben az intézmény történetét szeretném felvázolni az első érettségi vizsga megrendezéséig.

Az előzmények

Annak ellenére, hogy Kunszentmárton 1770 és 1849 között a Nagykun Kerület központja volt, 1807 és 1896 között pedig városi ranggal rendelkezett, a 20. század első évtizedében az oktatás területén alig tudott többet nyújtani lakói számára, mint a vonzáskörzetéhez tartozó Tiszazug falvai, vagy a közvetlen szomszédságában elhelyezkedő Öcsöd. E téren a fejlődés első lépcsője az 1910-ben létrehozott polgári iskola volt. Ez bár középfokú tanintézménynek számított, s az 1926-ban Tiszaföldváron létrehozott polgári iskolával együtt kétségtelenül

jelentősen hozzájárult a térség műveltségi színvonalának emeléséhez, ám nem adott érettségit, s a tanító- és óvónőképzőn kívül csak középfokú szakiskolákba lehetett innen felvételizni. A középiskolákról szóló 1924. évi XI. tc. értelmében ugyan lehetséges volt a négy polgári osztály elvégzése után átjelentkezni gimnáziumba, ám ehhez a tanulóknak rendkívül szigorú különbözeti vizsgát kellett tenniük. 1945 előtt a legközelebbi gimnáziumok, ahol felsőfokú tanulmányokra feljogosító érettségi vizsgát lehetett tenni Szarvason, Szentesen, Csongrádon, Kiskunfélegyházán, Mezőtúron, Szolnokon és Kecskeméten voltak. A második világháborút követően Kunszentmártonban viszont úgy gondolták, hogy itt az ideje helyben létrehozni egy valódi középiskolát, melynek létjogosultságát abban látták, hogy a település és a fent említett városoktól infrastrukturálisan elszigetelt Tiszazug önmagában képes lenne megfelelő számú tanulóval ellátni egy helyi gimnáziumot.

Sikertelen kísérletek (1948–1952)

A háború után bekövetkező politikai változások kedveztek egy új gimnázium létrehozásának. Az egész országban, de Jász-Nagykun-Szolnok vármegye területén is új középiskolák nyíltak; 1946 őszén például Török-szentmiklóson, 1947 szeptemberében pedig Tiszaföldváron jött létre új gimnázium. De Kunszentmártonban sem tétlenkedtek. Az 1945-től fokozatosan általános iskolává alakuló polgáriban középiskolai képesítésű tanárok is dolgoztak, akik közül Varga Lajos volt az, aki első ízben megpróbálkozott egy helyi középiskola létrehozásával. Egyeztető tárgyalásainak köszönhetően 1946-ban megnyílt a Kunszentmártonban a *Jászberényi m. áll. tanítóképző-intézet paraszt dolgozók tanítóképző intézete*. Az itt végzők, mint tanítójelöltek Jászberénybe mehettek, hogy ott töltsék le a gyakorlóévüket és képesítő vizsgát tegyenek. A parasztdolgozók tanítóképzője 1951-ig működött, rövid fennállása

alatt pedig bizonyította, hogy a helyi lakosság körében nagy igény mutatkozik a középiskola iránt.

1948 nyarán a kunszentmártoni pedagógusok és a község vezetői már határozott elképzelésekkel rendelkeztek az új gimnázium felállításáról. Június 22-én Kómár András helyi képviselő indítványozta, hogy a községi képviselő-testület támogassa a volt polgári iskola tanári karát egy gimnáziumi osztály elindításának ügyében. A közgyűlés az indítványt elfogadta, üdvözölte az új iskola tervét, s biztosította az érintetteket, hogy „a maga részéről mindent megtesz, hogy a helybeli tanári karnak ezen nemes törekvése eredményes legyen”. 1948. július 12-én Jenei József, a polgáriból lett Mátyás király utcai általános iskola igazgatója, valamint a szülői munkaközösség tagjai megfogalmazták kérvényüket az új intézmény felállítására vonatkozóan, melyet a vallás- és közoktatásügyi miniszternek címeztek. A másolatban fennmaradt kérvény szövegével érdemes részletesebben foglalkozni, abból ugyanis megismerhetjük, alapvetően milyen motivációkkal rendelkeztek az új iskola megálmodói, s milyen érvekkel próbálták igazolni a gimnázium létjogosultságát Kunszentmártonban.

Azt már 1948-ban is érzékelték a kortársak, hogy az új gimnázium kérdését elsősorban az döntheti el, meg tudják-e indokolni, hogy arra feltétlenül szükség van, azaz be tudják-e bizonyítani, hogy az új iskolába megfelelő számú továbbtanulni vágyó fiatal jelentkezik majd. Éppen ezért a kérvényhez statisztikai kimutatásokat mellékeltek, melyek azt voltak hivatottak alátámasztani, hogy Kunszentmártonban és közvetlen környezetében – melybe beletartozott Cibakháza, Csépa, Mesterszállás, Tiszakürt, Tiszaföldvár, Öcsöd, Homok, Szelevény, Tisasas, Tiszaug, Tiszainoka és Nagyrév is – elég jelentkező lesz majd a gimnáziumba. A kérvényezők azt is kiemelték, hogy a felvételizők döntő többsége *kisparaszt és kisiparos*, valamint *parasztdolgozó* családok gyermekei közül kerül majd ki. Erre azért volt szükség, mert júniusban meg-

történt a Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt egyesülése, az egyesülési kongresszuson pedig a köznevelés fő feladataként „*a vagyonos osztályok művelődési monopóliumának megszüntetését*” jelölték meg, amely a későbbiekben a munkás- és parasztszármazású fiatalok tervszerű és gyakran diszkriminatív jellegű beiskolázásához vezetett a középiskolákba és az egyetemekre. A kunszentmártoniak úgy gondolták, ha kiemelik, hogy az új gimnáziumba elsősorban az eddig „elnyomásban” tartott osztályok gyermekei járnak majd, akkor kedvezőbb elbírálásban részesül a tervük. Azt is jól érzékelték, hogy sok múlik majd az iskola felállításának költségein, ezért igyekeztek a dolgot úgy tálni, mintha a gimnázium nem is járna túlzottan nagy többletköltséggel a minisztérium számára. Leírták, hogy az induló osztályokat az I. számú általános iskola (volt polgári iskola) épületében helyeznék el, a tanári kar pedig azokból a gimnáziumi és polgári iskolai tanári végzettséggel rendelkező pedagógusokból tevődne össze, akik a község általános iskoláiban tanítanak. Szintén a beruházási költségek minimalizálása érdekében biztosították a minisztert, hogy a vidékről bejáró tanulók számára a Népi Kollégiumban tudnának lakhelyet biztosítani. A felsorakoztatott érvek között szerepelt Kunszentmárton község jelentőségének a hangsúlyozása is. A szöveg megalkotói kiemelték, hogy Kunszentmárton a Tiszai alsó-járás „gazdasági és kulturális központja,” „itt van a járási rendőrkapitányság, járásbírórság, állami adóhivatal, pénzügyőri szakasz, és a járási főjegyzőségnek az eddigi járási székhelyről, Tiszaföldvárról való idehelyezését már a vármegye is kérte. Tehát kívánatos, hogy az itteni és környékbeli főként parasztfiúsnak az új értelmiségbe való kiművelésére gimnázium létesüljön.” Ebből nyilvánvalóan kiérezhető a Kunszentmárton és Tiszaföldvár közötti rivalizálás is, amely alapvetően a járási székhely szerepéért zajlott, s amelyből bár Kunszentmárton került ki győztesen, mégis rendkívül irritáló lehetett, hogy a térség első gimnáziuma Tiszaföldváron nyílt meg 1947-ben. Talán éppen ezért, elég széles konszenzus alakult ki a Körös mentén azzal kapcsolatban, hogy a gimnáziumot létre kell hozni. Ezt támogatták a község előljárói, a politikai pártok és a fontosabb társa-

dalmi szervezetek helyi képviselői is. Az iratok tanúsága szerint a kérelmet Jász-Nagykun-Szolnok vármegye főispánja személyesen vitte fel Budapestre a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumba. Annak ellenére, hogy Jenei József személyes kapcsolatain keresztül a minisztériumban is megpróbált támogatókat szerezni az ügghöz, a kérvényt 1948-ban pénzügyi okokra hivatkozva elutasították, s csak annyit helyeztek kilátásba, hogy esetleg az 1949/1950-es tanévben lesz lehetőség a gimnázium létrehozására. Végül ez sem vált valóra.

Kunszentmártonban nem adták fel. 1951-ben ismét komoly próbálkozás történt a középiskola létrehozására. Ádám Miklós, a Kunszentmártoni Járási Tanács VB Oktatási és Népművelési Csoportjának vezetője 1951. március 20-án készített egy jelentést, melyben arra hívta fel a végrehajtó bizottság figyelmét, hogy a járás területén a következő tanévre összesen 69 tanuló jelentkezett gimnáziumba, ami azt jelenti, hogy a környéken lenne annyi jelentkező, amennyi megtöltene egy Kunszentmártonban felállítandó új középiskolát, ráadásul ezek a gyerekek a hamarosan megépülő Kunszentmárton-Tiszaug vasútvonal segítségével könnyen meg is közelíthetnék az új tanintézményt. Ezért „*célszerű lenne, ha a járás székhelyén gimnáziumi középiskolát létesítenének, tekintve azt, hogy a szükséges feltételek megvannak rá.*” Jelentésében azt javasolta, hogy a járási vb kérvényezze a felsőbb tanügyigazgatási szervektől, hogy Kunszentmártonban gimnáziumot hozhassanak létre. A testület március 23-án megtárgyalta a kérdést, s lényegében elfogadta Ádám Miklós javaslatát, amit március 29-én fel is terjesztettek a Szolnok Megyei Tanács VB Oktatási és Népművelési Osztálya számára. A folyamodványban még annak a lehetőségét is felvetették, ha nem sikerülne az új gimnáziumot létrehozni, akkor a tiszaföldvárit telepítsék át a Körös partjára, ám az ide vonatkozó sorokat utólag ceruzával keresztülhúzták.

A gimnázium ügye a megyénél támogatást nyert, s Kácsor Ferenc az oktatási osztály vezetője ki is küldött két középiskolai előadót Kunszentmártonba, hogy vegyék szemügyre azt az épületet, ahová a helyiek el akarják helyezni az új iskolát. A levéltári iratokból kiderül, hogy ez az épület

a volt karmelita rendház lett volna. Az államosításkor ugyanis a rendháznak csak az emeleti részét sajátította ki az állam, s itt kívánták berendezni az első gimnáziumi osztálytermet. A helyszíni szemle után Kácsor Ferenc ezt a megoldást elfogadta, s 1951. május 2-án felterjesztette a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium elé azt a tervet, mely szerint Kunszentmártonban gimnázium létesül, ami ideiglenesen a rendház első emeletén kerül elhelyezésre. Közben Hász Károly Kunszentmárton vezető lelkésze levélben próbálta meggyőzni Kácsort, hogy ne a rendházat jelöljék ki a gimnázium számára. Érvei között szerepelt, hogy az épület földszintjén templom van, ahol misét is tartanak, s az emeleti zaj ezt gyakran megzavarná. Valószínűleg ezzel az érveléssel semmire nem ment volna, ám igen okosan azt is felvázolta, hogy az emeleti részt a háborús anyagihiány miatt vasbeton elemek nélkül építették fel, amely statikailag nem bírná el a tanulókat és a bútorzat okozta terhelést. Kácsor ekkor felvette a kapcsolatot a megyei tanács építésügyi osztályával, ahonnan szakértőket küldtek a rendház ismételt megvizsgálására. A delegáció megállapította, hogy az emelet valóban nem alkalmas a gimnázium számára, s megoldásként azt javasolta, hogy a karmelitákat helyezték el máshol, az egész épületet vegyék állami tulajdonba és a biztonságos földszinten kezdjék meg az oktatást. Utólag tudjuk, hogy nem ez történt, sőt, a gimnáziumi osztály sem alakult meg 1951 szeptemberében. Helyette óvónőképzés vehette kezdetét, és nem a rendházban, hanem a Mátyás király utcai iskola tantermeiben. Az igazgató az általános iskolát is vezető Jenei József lett, a tantestület nagy része pedig óraadókból tevődött össze, akik egyébként szintén általános iskolákban tanítottak.

A gimnázium ügye nem került le a napirendről; 1952 nyarán ismét történtek lépések a képzési forma életre hívására. Levéltári dokumentummal is bizonyítható, hogy ekkor már a megyei pártszervek is támogatták Jenei József kezdeményezését, hogy az óvónőképző mellett gimnáziumi osztályt is nyithasson. 1952. július 14-én Dávid Ferenc, a megyei pártbizottság titkára írásban nyilvánította ki támogatását az ügyben, levelét pedig eljuttatta a megyei tanács oktatási osztályára.

Ebben Dávid kifejtette, hogy bár Kunszentmárton a múltban város volt, a „*kapitalisták*” mégis akadályozták fejlődését és „*visszafejlesztették*”. E törekvések ellenére a község központi fekvésű maradt, Szolnok és Kecskemét felé vasútvonallal és autóbuszjáratokkal rendelkezik, sok község veszi körül, fejlődése szempontjából kitűnő helyi adottságai vannak, ráadásul a mezőgazdaság szocialista átszervezése is gyorsabb ütemben halad itt. Dávid azt javasolta, hogy ezen indokokra hivatkozva az oktatási osztály újfent kérvényezze a Köznevelési Minisztériumtól, hogy 1952 szeptemberében megnyithassák az első gimnáziumi osztályt. Egy héttel később a kérvény elkészült, az osztály munkatársai még ki is egészítették Dávid érveit. Felvázolták a minisztérium számára, hogy a kunszentmártoni gimnázium, „*melynek létesítését a kapitalista idők alatt kulturálatlanságban hagyott Tiszazug*” műveltségi szintjének emelése érdekében fontosnak tartják, nehézség nélkül be tud majd népesülni, a közelben lévő tiszaföldvári gimnázium ugyanis elsősorban Tiszaföldvár, Martfű és Cibakháza területéről fogad tanulókat, így a Tiszazug többi falvából és Öcsödől megfelelő számú jelentkezőt tudnak majd felvenni az új iskolába. A minisztérium ügyintézőit azzal is igyekeztek meggyőzni, hogy Kunszentmártonban nem is lenne szükség kollégium létesítésére, mert az 1951-ben megnyílt, Tiszaug felé vezető vasútvonalnak köszönhetően a gyerekek napi szinten be tudnának járni a környékről. Utólag tudjuk, hogy ez túlzott optimizmusnak bizonyult. Az 1952-es kérvényből az is kiderül, hogy a helyiek ekkor a főtéren lévő úgynevezett Kádár-házban kívántak helyet biztosítani a gimnázium számára, a tanárok pedig az óvónőképző és az általános iskolák megfelelő végzettségű pedagógusaiból kerültek volna ki. A kérvény levéltárban fennmaradt példányát Kácsor Ferenc osztályvezető nem látta el szignójával, ennek ellenére nincs okunk kételkedni abban, hogy az iratot eljuttatták Budapestre. (Valószínűleg arról van szó, hogy a helyi irattárban maradt másodlatot nem írta alá Kácsor, csak a kimenő eredetit. Ez gyakran előfordult a korszakban.) A kunszentmártoniak mégsem kaptak engedélyt a gimnázium szeptemberben történő létrehozására.

A gimnázium megalapítása

Történelmi tény, hogy a kunszentmártoni gimnázium létrehozására tett kísérleteket 1953-ban siker koronázta, s az iskola megnyithatta kapuit, a minisztérium erre vonatkozó engedélyét azonban nem sikerült megtalálnom a levéltári iratok között. Valószínűsítem, hogy 1952 nyarán a központi szervek talán időhiány miatt tolták el az új iskola megnyitását a következő tanévre. Az bizonyos, hogy 1953. március 13-án Jenei József tett egy jelentést a minisztérium Beruházási Főosztályának, mely szerint átvette az Iskolabútorgyár által a „*kunszentmártoni ált. gimnázium*” részére leszállított iskolatáblát. Ez azt jelenti, hogy ekkor már eldöntött kérdés volt az új iskola létrehozása. Április 22-én Jenei igazgató úr a gimnázium költségvetését is elkészítette, amit később felterjesztett a Kunszentmártoni Járási Tanács VB Pénzügyi Csoportjának. Jeneit 1953. május 1-jén bízta meg Kácsor Ferenc az ősszel induló gimnázium szervezési-iskoláztatási ügyeinek intézésével. Május 9-én már az első osztályba jelentkezőkről is készült egy statisztika. Ekkor még úgy nézett ki, hogy 40 tanulót vesznek majd fel, akik Kunszentmártonból, Mesterszállásról, Szelevényről, Tiszakürtről, Tiszasásról, Öcsödől, illetve Jaksor- és Ugar-tanyákról érkeznek majd. Az osztály megfelelő elhelyezése azonban még mindig megoldatlan kérdés volt. A nyár folyamán hozzákezdtek ugyan a Köztársaság tér 11. szám alatti emeletes épület átalakításához a gimnázium számára, ennek ellenére a tanévet a Mátyás király utcai általános iskola egyik tantermében kellett megkezdeni.

Az új intézmény további történetét írásom második részében fogom ismertetni.
folytatjuk

Mucsi László levéltáros

Levéltári források:

Hadtörténeli Intézet és Múzeum B XV c 574. Magyarország tanügyi térképe. Középiskolák 1933
Magyar Nemzeti Levéltár Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Levéltára (Továbbiakban: HU-MNL-JNSzML) XXIII.227. 165/1951. vb. sz. határozat 1951. március 23. és Ádám Miklós jelentése a vb számára 1951. március 20. HU-MNL JNSzML-XXIII.15.a. 1280-168-2/1951. és 853-13-1/1952

HU-MNL-JNSzML-VIII. 67. 70/1953
HU-MNL-JNSzML-VIII.68.2/1953.; 5/1953.; 21/1953
HU-MNL-JNSzML-VIII.134.e. 159/1948

Felhasznált irodalom:

1924. évi XI. törvénycikk a középiskolákról. In: Magyar Törvények. 1924. évi törvénycikkek. Budapest, 1925. 152-160.
50 éves a gimnáziumi képzés Kunszentmártonban 1953-2003. A Veress János Szakközép-, Szakképző Iskola és József Attila Gimnázium kiadása, Kunszentmárton, 2003
A kunszentmártoni József Attila Gimnázium jubileumi évkönyve 1953-1978 (Szerk.: Dobrosi Dénes - Kakuk Mátyás. Kunszentmárton, 1978
A Kunszentmártoni M. Kir. Állami Polgári fiú- és Leányiskola évkönyve az 1943-1944. tanévről. (Szerk.:) Gaál Lajos. Kunszentmárton, é. n.
Dióssy Tibor: A kunszentmártoni középfokú oktatási intézmények fejlődése a felszabadulás után. Jászkunság, XXXI. évf. 2/1985. 28-32.
Halász Ferenc: A vasút hatása a város mindennapjaira a 19-20. században. In: „...Körös vizinek napkeleti partján...” Kunszentmárton a mezőváros. Kunszentmárton, 2008. 226-245.
Horváth Gergő: „Pápista helységünk közöttök mint az árnyék lebegni látszik” Kunszentmárton helyzete a Nagykun Kerületen belül. In: Egy jász település a Nagykunságban. Kunszentmárton a 18. században. Szerk.: Barna Gábor. Kunszentmárton, 2019. 108-157.
Jenei József - Józsa László - Turcsányi István: Kunszentmárton 25 évének története a felszabadulás után. Hn., 1970. HU-MNL-JNSzML Kézirattára, 74. sz.
Simon Gyula: A polgári iskola és a polgári iskolai tanárképzés története. Budapest, 1979
Simon Gyula: A köznevelésügyi fejlődésének néhány sajátossága. In: Nevelésügyünk húsz éve 1945-1964. Tanulmányok a magyar népi demokrácia neveléstörténetéből. Szerk.: Simon Gyula. Budapest, 1965. 9-79.
Szállási Sándor: Tiszazug szociográfiája. Az eredeti, 1935-ös kötet reprint kiadása. (Szerk.:) Gecse Annabella. Szolnok, 2011

Jászdózsza várja
a Jász Világtalálkozó vendégeit

Ebben az évben, június 30-án, július 1-én és 2-án Jászdózsan kerül megrendezésre a XXVII. Jász Világtalálkozó.

Jászdózsza Önkormányzata és a Jászok Egyesülete már az elmúlt év végén megkezdte a szervezőmunkát és a találkozó előkészületeit.

A találkozó most is gazdag programot kínál a településre érkezőknek, amely sorában kiemelkedik „A Jászságért” Díj átadása és a 24. jászkapitány megválasztása.

A rendezők nagy szeretettel várnak minden érdeklődőt Jászdózsára, a jászok és a jász hagyományörzés legnagyobb seregszemléjére!

Jász-Nagykun-Szolnok megye
Tisza-szabályozás előtti földrajzi nevei
az 1860 előtt készült kézíratos térképek
névanyaga alapján, IX. rész

19. Nagyvíván

1. Agyagos 1800, 1819/69
2. Árendás 1851
3. Bencze dűlő 1851
4. Bőrek (Bürök) halom 1782/85, 1800, 1819/69
5. Borjú fenék 1851
6. Csattogós fenék 1851
7. Csetkákás fenék 1851
8. Csíkos ér 1851
9. Csíkos fenék 1851
10. Csíkos hát 1851
11. Csontos laponyag 1851
12. Darvas ér 1819/69
13. Darvas fenék 1851
14. Darvas halom 1782/85, 1851
15. Disznó fenék 1800, 1851
16. Disznó kút 1851
17. Görbe ér 1800, 1819/69
18. Hármás fenék 1851
19. Hátas-köz legelő 1851
20. Hegyes halom 1800, 1819/69
21. Hosszú fenék 1851
22. Jégverte dűlő 1851
23. Juhász fenék 1819/69
24. Juhász halom 1851
25. Kákás fenék 1800, 1819/69
26. Karsai halom 1800, 1851
27. Kása fenék 1851
28. Kása halom 1819/69
29. Kása zug 1851
30. Keskeny ér 1851
31. Keskeny fenék 1851
32. Kis Agyagos 1851
33. Kis Bence (Bentze) fenék 1851
34. Kis Bence (Bentze) halom 1819/69
35. Kis Cigány fenék 1851
36. Kis fenék 1851
37. Kis Sarkad-halom 1800, 1819/69
38. Kotány ér 1851
39. Kovács fenék 1819/69
40. Labodás fenék 1800, 1851
41. Labodás halom 1819/69
42. Lapos-köz legelő 1851
43. Mély fenék 1800, 1851
44. Mély tó 1851
45. Mérgecs ér 1819/69
46. Mérgecs fenék 1800, 1819/69
47. Mérgecs halom 1800, 1851
48. Mérgecs hát 1851
49. Mérgecs zug 1851
50. Molnár fenék 1851
51. Nagy Agyagos ér 1851
52. Nagy Bence (Bentze) halom 1819/69
53. Nagy Cigány-fenek 1851

54. Nagy Darvas-halom 1819/69
55. Nagy Darvas-sziget 1819/69
56. Nagy gyepe 1851
57. Nagy laponyag 1851
58. Nagy Sarkad-halom 1819/69
59. Ökör laponyag 1819/69
60. Ördög fenék 1819/69
61. Örsi fenék 1851
62. Pap fenék 1851
63. Pap halom 1851
64. Pizskó szeg 1851
65. Rosz ér 1819/69
66. Sarkad ér 1851
67. Sarkad halom 1782/85, 1851
68. Sarkad nádas fertő 1851
69. Sarkadi szikes 1851
70. Sáros ér 1819/69
71. Sáros ér halom 1819/69
72. Sós fenék 1851
73. Sós kút 1851
74. Sós lápos 1851
75. Sőre járás 1851
76. Széles ér 1851
77. Szik ér 1851
78. Szikes lapos 1851
79. Tóth János halom 1800, 1819/69
80. Vadas kert 1851
81. Vasgyúró laponyag 1851
82. Vízjárta közlegelő 1851
83. Határ halom 1782/85
84. Keserű halom 1782/85
85. Száraz halom 1782/85
86. Kis Darvas-halom 1819/69
87. Kis Darvas fenék 1819/69
88. Nádas fertő 1819/69
89. Madár fenék 1819/69
90. Zsombíkos 1800

20. Nagykörű

1. Anyila (Anyita) fok 1784/90
2. Anyila (Anyita) lapos 1819/69, 1833/44
3. Anyila (Anyita) tó 1833/44
4. Avatag (Alvag) 1819/69, 1822/23
5. Babátor ér 1822/23, 1833/44
6. Békás ér hát 1819/69
7. Békéltető tó 1822/23
8. Berek (Bereg) 1833/44
9. Bikás ér-halom 1822/23
10. Bikás ér-hát 1822/23
11. Bíró eleje 1833/44
12. Cigely 1784/90, 1819/69
13. Czikely 1833/44
14. Csataház ere 1822/23, 1833/44
15. Csataház partya 1822/23, 1833/44

16. Csataház sziget 1822/23, 1833/44
17. Csécs ér 1819/69
18. Csobánka eleje 1822/23, 1833/44
19. Csobánka erdő 1822/23, 1833/44
20. Doba 1833/44
21. Erecs eleje 1784/90
22. Erecs ere 1784/90, 1822/23
23. Fóris árok 1784/90
24. Harcsás 1819/69
25. Hegyes domb (halom) 1784/90, 1819/69
26. Hidas ér 1822/23
27. Hidas hát 1784/90, 1833/44
28. Ivánka 1833/44
29. Karád 1784/90, 1819/69
30. Kengyel 1822/23
31. Kesztény ér 1819/69
32. Kígyós határ 1784/90
33. Kis halom-hát 1822/23
34. Kis malom-hát 1822/23
35. Kis sziget 1784/90
36. Közvér 1819/69
37. Lapos tó-kert 1822/23
38. Mély (Méjj) sár 1819/69
39. Monostor 1833/44
40. Monostor laposa 1833/44
41. Nagy ér-köz 1819/69
42. Nagy ér-lapos 1819/69
43. Nagy fok 1819/69
44. Nagy fok laposa 1819/69
45. Nagy sziget 1833/44
46. Nagykörűi fok 1784/90
47. Öreg szőlő 1833/44
48. Örvény hát 1784/90, 1833/44
49. Öszve folyás 1784/90
50. Pap tó 1833/44
51. Perjés (Pernyész) hát 1819/69
52. Pityóka örvény 1784/90, 1819/69
53. Rékasi ér-hát 1819/69
54. Sajekta 1833/44
55. Sántos (Sántos) fok 1822/23
56. Sárszeg 1819/69, 1822/23, 1833/44
57. Sulymos 1819/69, 1833/44
58. Sulymos ér 1822/23, 1833/44
59. Sulymos szeg (szög) 1822/23, 1833/44
60. Szakálos eleje 1819/69, 1822/23
61. Szőlő 1784/90
62. Templom 1782/85
63. Új Szőlő 1819/69
64. Új Tisza 1819/69
65. Vadalma völgy 1822/23
66. Vén (Viny) szőlő 1822/23, 1819/69, 1833/44
67. Víz ér 1833/44
68. Lapos tó 1822/23
69. Lapos tó part 1822/23
70. Szirt 1822/23
71. Kis örvény 1784/90
72. Serház ere 1784/90

folytatjuk

Veresegyházi Béla ny. iskola-igazgató

ÉLETPÁLYÁK

Szél Júlia

rádióriporter életútja

Minden új év kezdete az újakezdés lehetősége. Számomra is felcsillant egy váratlan lehetőség. Közel fél évszázada, hogy először találkoztam a Magyar Rádió közkedvelt riporterével, Szél Juliával. A magyar vidék, az egyszerű emberek képviselője, szószólója volt ő. Kedves, ízes, alföldi tájszólású, lelkes közvetítő hangja ma is a fülemben cseng. Az idősebb korosztály bizonyára emlékszik még rá, de jó lenne, ha a fiatalabbak is megismernék, hogy milyen jó szolgálatot tett a rádió és annak közvetítője a magyar kultúra értékeinek, az alkotó ember felfedeztetésének, megismertetésének népszerűsítésében.

Egyetemista koromban a karcagi múzeum önkénteseként azt a feladatot kaptam, hogy mutassam meg az országszerte ismert rádió-riporternek a Zádorhidat, amelynek kisöccse a Hortobágyi Kilenclyukú híd. Majd 1978-ban a néprajzosok és szociológusok közt nagy sikert aratott Damjanich utca lakóiról írt írásom hozta ismét Karcagra a riportert. Több házba bekopogtunk, ahol örömmel fogadtak bennünket. Megtisztelve érezték magukat, hogy ilyen neves ember látogatta meg őket. Túrkevére kerülésem után sem szakadt meg a kapcsolatunk. Szinte minden könyvemről híradással volt. Jóleső érzés most a kezembe venni a Földközelben vagy a 48-as katonákról szóló könyvem mellett a híradást is. Minden esetben megszólaltatta a szereplőket vagy az emléküket őrzőket. A babakiállításra is eljött, amelyhez az anyagot adó gyerekeket szólaltatott meg a kiállítás kapcsán. Az ezredfordulón a Laczka János és a Finta Sándor kiállítás megnyitóján is részt vett. Ugyancsak ott volt a Finta Múzeumban a tanyasi tanítók részvételével megtartott rendezvényen is. Ugyancsak ő adta az első híradást 1985-ben a Bácskába 1785-86-ban kitelepült nagykunsági családok utódairól. A korabeli politika e hír hallatán megnehezítette a kései utódok közös ünneplését 1986-ban. Szabó Lajos országgyűlési képviselő kezdeményezésére aztán a rendszerváltás után sorra jöttek létre az együttműködési szerződések a két tájegység települései között, amelyek ma is működnek. Az 1995-ben megvalósult redempciós projekt eseményeit is figyelemmel kísérte, sőt

a központi rendezvényeken ott volt Túrkevéen, Kiskunhalason, Jászberényben, Karcagon. A jászkun hagyományörzés jelentőségét és máig tartó hatását elismerte. Az évek során riportkészítés, anyaggyűjtés céljából együtt mentünk a Bácskába, a Fekete-Körös-völgyébe és Kárpátaljára. Az évtizedek során kapcsolatunk töretlen maradt.

2022 nyarán egy váratlan telefonhívás csillantotta meg előttem a reményt, amely arra készítetett, hogy új tervek szőjek, új célt tűzzek ki magam elé. Miután Szél Juliát 2020-ban Hajdúszoboszlón elkísértük az utolsó útjára, most az általa sokat emlegetett Putyu testvére hívott fel, hogy érdekel-e Szél Júlia hagyatéka. Sok hangtekercs maradt utána. Felcsillant előttem a kíváncsiság és a remény. Néhány riportútra

*Szél Lajos és Kis Juliánna esküvői képe
1926-ból*

én is elkísértem annak idején a Nagykunságon. Élvezettel hallgattam a riportok készítését, ismertem meg a riportalanyait, akik megannyi tervvel, tettel emelkedtek ki a közösségükből. Volt közöttük háborút megjárt, megtört ember, parasztsaládból feltörő első generációs értelmiségi, jóvágású tanyasi tanító, elismerésre vágyó újtó, a közösségét-szolgáló pap, hagyományörző, lelkes néprajzkutató, muzeológus, gyűjtő, hogy csak néhányjukat említsem. Mindezt felidézni bizonyára mások számára is hasznos lehet.

2023 januárjában megérkezett hozzám húsz kisebb-nagyobb dobozban a témérdek magnótekercs, amelynek listázásába azonnal bele is kezdtem. Aki a munka közben lepott meg, nem is állhatta meg szó nélkül: Ennek a feldolgozása a hátra levő éveid nagy részét kiteszi. Igen, ez az egyik fontos tervem.

A másik, az általam felkeresett, megismert emberek életútjának, gondolatának közvetítésével a népi kultúra hagyományozói példájának átörökítése, megőrzése. Munkám segítője lehet Szél Júlia sokat emlegetett húga, Emma. Január közepén én is felkerestem a családot szentendrei lakásában.

Szél Júlia fiatal korában

A kilencvenedik évében járó idős aszszony örömmel fogadott, és máris elkezdte a család történetét. Központi helyet kaptak benne a szülei, a testvérei és ő maga. A gyermekkor megannyi kedves játéka, a neveltetés, az iskola Szoboszlón, majd Debrecenben, a szoboszlói nagyszülők, a gyermekeit 'szigorúan nevelő kedves anyja'. A traktorista iskolát végzett 'kedves apja' története az egyszerű, szegény parasztfiúból lett haszonbérelő (traktoroscséplőgép-kezelő) sorsa maga az 1940-50-es évek történelmének egyéni lenyomata. Persze a gyerekeik életkezéde is tele volt lehetőségekkel és buktatókkal. Ki gondolná, hogy a háború szörnyűségeit megélő család tanyán lakott (Debrecen, Szepes pusztá 3.), majd a városban a Kossuth utca egyik picéjébe kellett menekülniük, mert 1944 októberében egy légiakna lerombolta a tanyát. Később kiutaltak számukra, mint sok gyermekes családnak egy debreceni házat a Nádor u. 4. sz. alatt. A létbizonytalanság, a nehéz újrakezdés a városban sem a szülőket, sem a felnövekvő gyerekeket nem törte meg. A cél maradt: biztosítani a megélhetést, a jövőt. Mindannyian más-más úton, de célba értek. A nagy korkülönbséggel született gyermekek, más-más utat járva, értelmiségivé váltak.

A legkisebb, Marika tanárnő, később könyvtáros lett Debrecenben. A háború idején született – a rossz egészségügyi ellátás következtében látáskárosodott – fiú leküzdve a hátrányos helyzetét, jogász diplomát szerzett. Szél Júlia elvégezte a gyors és gépiró iskolát, majd egy ügyvédi irodában dolgozott. Nemsokára a polgári repülőterre került az építészeti irodába, ahol megismerkedett az építészettel. A Budapestre történő menekülés után 1945 tavaszán visszatért Debrecenbe, ahol más fiatalokkal együtt bekapcsolódott a romeltakarításba. Úgy gondolta, hogy a romeltakarítás után építeni kell a várost, az országot. Így beiratkozott az Építőipari Iskola téli tagozatára. Hamarosan a NÉKOSZ mozgalom vonzásába került, amely kötelékében Debrecenben, majd Budapesten sok, segítőkész emberrel találkozott 1945 és 1949 között. Ott találta meg élete „párját” – Kalmár Árpád egyetemi tanár személyében – is.

*Szél Júlia munka közben,
1980-as évek vége*

A Magyar Rádió is felfigyelt a tehetséges és szorgalmas fiatal lányra. Először külső munkatársává fogadta 1949–1950-ben. 1950-től 1991-ig állandó munkatársa, majd főmunkatársa lett a Magyar Rádiónak. Munkájához szüksége volt a megfelelő színvonalú képzettségre. Még az '50-es évek elején bölcsészdiplomát szerzett az ELTE magyar nyelv és irodalom szakán. Tanult beszédtechnikát és minden fontos ismeretet. Hallgatói nagyon kedvelték a rádióműsorait. Nyugdíjba vonulása

(1992) után 2007-ig még gyakran útnak indult kezében a mikrofonnal, és nagy rutinnal készítette az újabb és újabb riportotokat. 80 éves korában, 2007-ben az egyik utolsó riportjára én is elkísértem a Bácskába. Ekkorra már a technika olyan nagyot változott, hogy

*Szél Júlia riportkészítés közben,
Cegléd, 1960-as évek vége*

az általa megszokott magnós tekercsek, a vágóasztal helyett a digitalizálás került előtérbe, amely azonban már nem az ő világa volt.

Kati lánytestvérét kiváló hangja az 1960–70-es években a debreceni és környékbéli színpadokra vitte. Emma renitens gyerekként jó eszű volt, de csínytevései és testvérei nevelésében

végzett szerepvállalásai miatt kevésbé látványos életutat futott be. Ki gondolná, hogy az „iskola mellé járás” – a debreceni könyvtárban és temetőben töltött idők – az olvasás megszerzéséhez, majd nagy műveltség megszerzéséhez, nagy tájékozottsághoz vezettek. A szüleit is ő „gondozta el”. Most nagy szeretettel emlékezik a család minden tagjára.

Befejezésül idézem Hárs Istvánnak, a Magyar Rádió egykori elnökének 2007. szeptember 10-én írt sorait: „80? Lehet-séges? Vagy rosszak az anyakönyvek. Sok-sok éven át dolgoztunk együtt és nagyszerű embert, kitűnő kollégát fel-lősséggel, családjáért és a közösségért élő embert ismertem meg Magában. 'Verba volant', a szavak elszállnak, ez igaz, de sok műsora, műve megmarad és bizo-nyítja ezt az emberséget, életközelséget, amit minden szava tükrözött. Nem sze-rettem a frázisokat, nagy szavakat, de beírta Nevét a magyar rádiózás (képle-tesen meglévő) 'aranykönyvébe'.

Mit is kívánhatnék? Egészséget, őszinte derűs, optimista életelvet, dolgozzon és csináljon emberi hangú műsorokat még sokáig. Férjét is köszöntve nagy meg-becsüléssel üdvözlö e jeles jubileumon Hárs István”

Bízva abban, hogy írásom felkeltette az Olvasók figyelmét és várják a to-vábbi részleteket, igyekszem teljesíteni a kitűzött célokat, amely hozzájárul Szél Júlia emlékének megőrzéséhez.

Dr. habil. Örsi Julianna
társadalomkutató

Szél Júlia a Disznós házaspárral beszélget, Karcag, 1979 körül

Rám köszönt a New York-i Kossuth szobor katonája

A 2004-ben abban a szerencsében volt részem, hogy újra a lányomhoz és családjához, New York-ba látogathattam, mert akkor már ott tanult tovább, illetve éppen befejezte közgazdasági tanulmányait a Pace University-n. A férjét egy világhírű, iparüzési adócégnél gyakornoki státuszában alkalmazták két évre.

Ezen az utamon én nem fotóztam, inkább próbáltam fényképezőgép nélkül élvezni a látottakat. Gondoltam, elég lesz ez így nekem, mert már rengeteg fotóm van. Később kicsit megbántam, de hát ez elmúlt, és már visszahozhatatlan. Így csak emlékeimet tudom most felidézni, főleg a Kossuth szoborral kapcsolatban.

Hétközben a lányom és férje nem tudtak mindenhová elkísérni, így egyedül jártam be a környéket, mert nem messze laktak a Central-parktól. Meglátogattam a Metropolitan és Guggenheim Múzeumot, miközben jobbra, balra egyre csak a magasba nézegettem, és szemlélgettem a környék felhőkarcolóit. Szép, napos idő volt, elcsodálkoztattak ezek a monumentális építmények. A kiállított anyagban gazdag múzeumok pedig, bár nagyon fárasztóak voltak, de egy-egy napot rájuk is szántam.

A városi sétáimon csaknem céltalanul bolyongtam, igaz volt egy útinaplóm, de legtöbbször csak este néztem utána, hogy mit is láttam. Egyszer az East End felé vezetett utam. Rend és tisztaság volt mindenütt, itt-ott mégis volt valami, ami kicsit ugyan megbontotta a látványt; és pedig gondosan összegöngyölített takarók, paplanok hevertek az épületek közelében, díszfalaknál, beugrókban, amiket nappalra ott hagyott gazdájuk. Hajléktalanok éjszakai szállóhelyei lehettek ezek, de nem láttam körülöttük semmi más szemetet. Valószínűleg így eltűrte őket az ottani karhatalom.

Egyszer csak egy szobor tövében megpillantottam egy zászlós, nekem háttal álló huszárt. Megkerültem a szoborcsoportot, és felnéztem a főalakra, amin láthattam és olvashattam, hogy ez Kossuth Lajos szobra, amit valaha az itt élő magyarok vagy leszármazottak állítottak honatyánk emlékére. Már ebben a pillanatban nagyon bántam, hogy nincs nálam fényképezőgép.

Gondoltam, sebjaj, megörökítették ezt már sokan mások! Lesz erről még fotó, amit mutogatni lehet.

Korábbi, első, 1995-ben tett amerikai utam alkalmával a lányommal, aki akkor ott *babysitterkedett*, egyszer Washingtonba is eljutottunk, és benéztünk a Capitoliumba, ahol sikerült fotózkodnom az ottani Kossuth mellszoborral. Hogy rátaláltunk – ez csak egy véletlen műve volt. Igaz, tudtam, hogy létezik a szobor, ugyanis olvastam róla. Az amerikai Parlament ezzel tisztelgett hazánkfia emlékének, hiszen a száműzött Kossuth Lajost – 1852-ben, második külföldiként az USA addigi történetében – hivatalosan is fogadta az amerikai kongresszus. De most térjünk vissza a kültéri, New York-i Kossuth szoborcsoporthoz.

A New York-i Kossuth szobor és felavatásának története

Erről, hogy autentikus legyen, az interneten található a következő bejegyzés: A New York-i szobor megmintázására „*Horvay János (1873–1944) kapta a megbízást, aki ceglédi Kossuth-szobrát választotta alkotása alapjául. Az obeliszkszerű talapzaton álló Kossuth bal kezében Washington kardját tartja, melynek másolatát bostoni tartózkodása alatt ajándékoztak neki. A szobor lábánál egy fiatal magyar katona kezét nyújt egy idős parasztnak, szimbolikusan jelképezve, hogy kiemeli a szolgaságból. A honvéd zászlóján lévő felirat: „Velünk a szent szabadság istene.” A talapzat elejére vésett angol nyelvű felirat: „Kossuth Lajosnak, a szabadság hőisének emlékére állították a szabadságszerető magyar származású amerikaiak”. 1928. március 15-én, az avatás napján a magyarok által hozott földet amerikai földdel keverték össze, majd az urnát a szobor talapzatában helyezték el. A 25 ezer résztvevő jelenlétében Perényi Zsigmond báró mondott köszöntőbeszédet. A szobrot Berkó D. Géza leplezte le 13 ágyúlövés kíséretében. (az aradi vértanúk miatt) Manhattant James Walker, Budapestet pedig Sipőcz Jenő polgármester képviselte.”*

Az ünnepélyes szoboravatás estéje egy bankettel zárult, amit a Commodore Szálló hatalmas báltermében 2000 estélyi ruhás meghívott személy számára rendeztek. A termet amerikai és magyar zászlókkal, valamint

A Kossuth szobor leleplezése New Yorkban
(internet)

délszaki növényekkel díszítették fel és szépen megvilágították. Minden csupa fény és csillogás volt. A szóonkok szokatlan hévvel Kossuthot dicsőítették. A vacsora folyamán a zenekar a Bánk bán operából és a Csárdáskirálynő operettből rögtönzött kíséző zenét. A koccintásnál pedig a *Piros bort ittam az este dallamára* énekelt az ünneplő társaság.

A New York-i Kossuth szoborról fiatal koromban csak annyit tudtam mint jászberényi lakos, hogy egykor, felavatásán városunkból is odalátogatott Dr. Szabó József bankigazgató és felesége, Cicell néni, (sz. Tarnay Cecilia) akik az utcánkban laktak. Én még kislányként láttam az akkor már idős Jóska bácsit, de feleségét csak hallo másból és egy fotóról ismertem.

Helytörténeti kutatásaim során megtudtam, hogy milyen nagy esemény volt 1928-ban ez Jászberényben is. A Jász Hírlap „Zarándokút a Kossuth szobor avatáshoz” cím alatt toborzott résztvevőket. A helyi Nőegylet is toborzott, de eredménytelenül. Biztosan nem volt olcsó mulatság egy ilyen hajóút, és csak jobb módúak tudták megfizetni. Magyarországról összesen 500 résztvevőt tartottak számon. Ezek között találjuk dr. Szabó Józsefet, feleségét és dr. Kele István jászberényi apátplébánost.

A Jász Hírlap röviden beszámolt a jászberényi küldöttség indulásáról. Kivonatossan a következők olvashatók ebben a közleményben: A Keleti

pályaudvarról egy külön vonat indult Párizsba, ami a Rákóczi induló kíséretében gördült ki az állomásról. Másnap már Párizsban voltak. Onnan Cherburgba utaztak tovább, ahol pedig este átszálltak az Olympic nevű hajóra, amely hat nap alatt tette meg a tervezett utat Európa és Amerika között.

Ahogy a sirályok az Olympicet látják

A Kossuth szobrot New Yorkban a Riverside Drive-on 1928. március 15-én hatalmas ceremónia közepette avatták fel. Dr. Kele István apátplébános városunk hivatalos küldöttje helyezte el Jászberény koszorúját a szobor talpazatánál. Kele apát úrral hazatérése után dr. Németh Ferenc ügyvéd és tollforgató készített egy interjút az amerikai útjáról a Jász Hírlap számára. „A tengeren is híveimért imádkoztam,” hangzott az interjú címe.

híveihez. Itt egy rövid idézet az interjúból: „Leírhatatlan az a meleg szeretet és lelkesedés, amelyben Amerikában részünk volt. Walker new yorki polgármester mindent elkövetett, hogy a mi március 15-i ünnepségünket nagyszerűvé és egyben a szabadság nagy ünnepévé tegye. Fogadott bennünket az amerikai parlament, az Egyesült Államok elnöke,

ünnepélyt rendezett tiszteletünkre Pittsburg, Cleveland és Washington városa is és mindenhol úgy üdvözöltek bennünket, mint a szabadság nemzetét.”

Megtudhatjuk még, hogy visszaérkezésekor a zuhogó eső ellenére is – a plébánia előtt – este a Palotás kórus fogadta őt, akik részére később, április végén, egy részletes útibeszámolót is tartott. De ez utóbbit csak egyszerű hírként közölte a lap.

Dr. Bíró Zoltán felvétele a jászunksági zárandokokról. Az előtérben álló köpcös, kalapos férfi dr. Szabó József bankigazgató, a felesége balra fenn

Többek között elmondta, hogy boldog volt, hogy részt vehetett ezen a zárandokúton, aminek fő célja a Kossuth kultusz emelése volt. De annak is örült, hogy végre visszatérhetett jász

A zárandokok között említik még dr. Bíró Zoltán fegyverneki ügyvédet is, aki később egy fényképekkel illusztrált könyvben örökítette meg ezt a nagy eseményt.

Könyvének címe: *Amerika... Magyarok a modern csodák világában*, amely 1929-ben jelent meg, és a nagy érdeklődés miatt több kiadást ért meg. A könyvből megtudható még, hogy a zárandokok New Yorkból Washingtonba is átutaztak, ahol felkeresték a Fehér házat. Az akkori amerikai elnök – Calvin Coolidge (1872–1933) – lejöött hozzájuk a kertbe, és röviden ott üdvözölte az embertömeget. Egy kisebb küldöttséget az akkori magyar nagykövet – Széchenyi László (1908–1938) – kíséretében a Fehér házon belül is fogadott.

Dr. Kele István apátplébános

Végezetül a zárandokok megtekintették még a Capitoliumot és G. Washington szobrát. Az ezt következő napokban az USA-ban élő magyarok meghívására egy körutat tettek: felkeresték Pittsburg, Cleveland városokat, megtekintették nevezetességüket, elutaztak a Niagara vízeséshez és Bufalából ismét New Yorkba utaztak, ahonnan a Majestic nevű hajón tették meg a visszautat a francia partokig. A küldöttek egy csoportja még továbbhajózott Londonba. Akik Cherbourg-ból Párizsba vonattal utaztak tovább, a célállomása Budapest volt. A Kossuth szoborról még – ötven évvel később – a New Yorki magyar élet c. lap hasábjairól a következőket tudjuk meg: 1978. március 19-én, a szobor állításának 50. évfordulóján ismét egy nagyszabású, koszorúzással összekötött ünneplést tartottak New Yorkban, amit egyházak és magyar elszármazottak szerveztek. Ez alkalommal polgármesterek, szenátorok

részvételével ca. 15000 személy jelent meg a szobornál, ahol neves közéleti személyiségek ünnepi beszédet tartottak. Egy tárogató művész Kossuth nótákat játszott a koszorúzás alatt. Néptáncosok szereplésével tarkították a műsort. Ezt követte egy bankett, ahol 1600 meghívott személy gyűlt össze. Dr. Bíró Zoltán, a zarándokút szorgalmas, előzőekben már említett krónikása ismét jelen volt.

A Kossuth szoborról napjainkban

Mostanság a szoborhoz látogatók – 2013 óta – angolul és magyarul Kossuth monológját hallhatják itt, ugyanis, a világ számos nagyvárosában ismert történelmi figurák köztéri szobrai monológokat intéznek az odalátogatókhoz. Réthy Barnabás színészt kérték fel, hogy hangjával Kossuthot is megszólaltassa. David Peter Fox producer 2013-ban Koppenhágából indította el ezt a projektet. Ha már ottlétemkor így lett volna, biztosan örömmel végig hallgatom Kossuth apánk monológját. Jómagam ezt már nem fogom hallani, mert nincs szándékomban újra odautazni. Talán ezzel a modern technikai megoldással a következő generációnak se csapjan majd az érdeklődése történelmünk kimagasló képviselőinek szobrai iránt.

További sétáim során volt még egy másik alkalom is, hogy megint hiányzott a fényképezőgépem. Ez alkalommal is csak róttam a manhattani utcákat, fejemet jobbra, balra srégen felfelé forgatván, hogy ne csak ablakpárkányokat lássak. S lám egyszer csak Bartók Béla köszöntött rám az 57. utcában emléktáblájáról. Ha keresnem kellett volna, biztosan nehezen találtam volna erre is. Bartók Béla ebben a házban töltötte utolsó éveit. A nyolcadik sugárúthoz közel, az 57. utca 307-es épületen lévő bejáratú ajtó jobb oldalán találni a zeneszerző és zongoraművész emléktábláját.

Most utólag kissé szöveget ütnek fejembe ezek a véletlenek. Mintha az említett nagy magyarjaink „szellemei” vezettek, kísérgettek volna engem ebben a felhőkarcolókkal teli, különös városban. Köszönöm Nektek kedves Kossuth és Bartók!

Csaknem 100 év telt el a hajós zarándokút óta, és mennyit változott a világ. Az akkor már luxushajónak számító Olympicon és Majestic utasai

kényelmüket Kolumbusz Kristóf „tek-nőjével” hasonlították össze, és minden nehézség ellenére végül is elfogadták az egy hetes, kalandos utazást. Kossuthnak még három hétig tartott az áthajózás. Korunkban ez az idő repülővel néhány órára szűkült. A szupersonikus Concord komfortját, gyorsaságát hozhatjuk fel remek példaként a világ változására, ami ugyan jó néhány éve már nem repülhet. Ám a Boeinge is elég kényelmesek tudnak lenni, főleg akkor, ha első osztályú helyünk adatik.

A zarándokok áthajózása során előfordult, hogy nagy viharba keveredtek, esett az eső, a hó, fújt a szél és az utasok sokszor kénytelenek voltak visszahúzódní sötét kabinjaikba. Nem

csoda, hogy Jászberény plébánosa, de a hajón utazó, három felekezethez tartozó püspök is szorgalmasan imádkozott és misét celebráltak a fedélzeten.

Ufer Sárközi Ágnes helytörténeti kutató

Forrás:

Bíró Zoltán: Amerika, Magyarok a modern csodák világában, Hungária Könyvkiadó, II. kiadás, 1930

Jász Hírlap 1928. február, március, április

Ujság 1928. december (4. évf., 273–295. sz.)

Kossuth-szobor – Köztérkép

A DUNÁNÁL 2003. március (2. évf. 3. sz.) a zarándokok névsora

New Yorki Magyar Élet, 1978 (31. évf. 1–52. sz.) |

Index – Kultúr – Beszélni kezdett a Kossuth-szobor New Yorkban, ráadásul magyarul

BÚCSÚ

Dr. Novák László néprajzkutatótól, a nagykőrösi Arany János Múzeum nyugalmazott igazgatójától (1947-2023)

Amikor elveszítünk valakit, társat, szülőt, barátot, pályatársat, akkor ébredünk rá igazán, még ha olykor későn is, hogy élete milyen nyereség volt számunkra, amíg köztünk élt, értünk, családjáért, közösségünkért, városunkért, nemzetünkért. Tudtuk-e értékelni, viszonzni a tőle kapott szeretetet, segíteni, elfogadni fáradozásait, munkáját, szolgálatát? A végső búcsúnál óhatatlanul úgy érezzük, hogy valamilyen szinten adósai maradtunk – elmaradt találkozással, telefonhívással, látogatással, és ez immár nem pótolható.

Gyászol a város, siratja hű polgárát, búcsúztatja a családfőt, a férjet, az apát, gyászol az almamáter, a hazai etnográfus, muzeológus tudós társadalom – főhajtással tiszteleg az eltávozott barát, az ember előtt.

Novák László Ferenc, az édesapa, igaz társ, nemzeti kultúránk elhívatott tudósa, kulturális örökségünk értékeinek feltárója, Nagykőrös és a hazai tudományos élet kiemelkedő személyisége koporsója mellett nehéz megtalálni a hozzá méltó búcsúszavakat. Életének mintegy háromnegyed évszázada alatt, ami az ő számára adatott, fél évszázadot töltött a tudomány és szeretett városának szolgálatában.

Etnográfus, folklorista kollégaként, egyben jó barátként ebben a megrendültségben nem várható, hogy tudományos eredményeiről, múzeumi, kulturális munkásságáról átfogó értékelést mondjak. Mégis, az almamáter, a Debreceni Egyetem részéről végig követtük szakmai pályáját, annak időről időre részesei, közreműködői voltunk. Felvillannak ilyenkor életének, tudományos pályájának főbb törekvései, eredményei, és persze a személyes emlékek is.

1967-ben lett a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem hallgatója történelem-földrajz, majd néprajz szakon, 1972-ben vette kézhez diplomáját. A tudós, a kutató könyvekről, megírt, feldolgozott témákról álmodik, a muzeológus kiállításokról, élő, népszerű intézményről, az etnográfus a táj, az emberek, a kultúra értékeinek feltárásáról, a szellem embere az általa fontosnak tartott értékek és ügyek szolgálatáról. Novák Lászlónak élete során mindebben volt része. Könyvei, tanulmányai, (szám szerint – MTMT – három és félszáz publikáció, ebből 46 könyv) az általa vezetett múzeum sikerei, városa és otthona, az alföldi táj szolgálata jelentették pályájának vezérfonalát és egyes állomásait.

Az egyetem elvégzése után néprajzos muzeológusként a nagykőrösi múzeumigazgatói állását elnyerte, s ahogy egyik méltatója, Selmeczi Kovács Attila írta, „a leromlott állapotú huszárlaktanyából és működésképtelen múzeumból (...) a város kulturális jelképévé váló szaktudományos központot, az Arany János kultusz ápolásának országos hírű intézményét, Nagykőrös múltjának nagyszabású kiállításán és terjedelmes kiadványok révén való bemutatását valósította meg, mely által Nagykőrös legfontosabb idegenforgalmi tényezőjévé is varázsolta a múzeumot”.

Szülőfaluja, Irsa és környéke, a debreceni almamáter, pályájának színtere, otthona, Nagykőrös, a Három város és az Alföld környező térségei – ez az a táj, amelyet legjobban ismert, amelynek kultúrájába beleszületett és belenevelődött a családi gyökerek révén, az iskolák padjain át, majd a tudomány útjain. Látóköre ennél tovább terjedt, az Alföld tanulmányozása mellett bekapcsolódott más tájegységeken végzett kutatásokba is: az Ung-vidék falvaiban, Gömör és Kishont településeiben, a Palócföldön, az erdélyi tájkon és a Kárpát-medence számos más vidékén.

Tudományos munkásságának fő kutatási témái a településnéprajz, a népi építészet, a népművészet, a halottkultusz és fejfakultúra, de a 354 tudományos publikációja között számos más témákat is találunk.

1976-ban szerzett egyetemi doktori címet a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen. A történettudomány (néprajz) kandidátusa tudományos fokozatot 1987-ben kapta meg a Három Város mezővárosi fejlődésével foglalkozó munkájára, „Településnéprajz” című akadémiai doktori értekezését 1996-ban védte meg a Magyar Tudományos Akadémián, s nyerte el az MTA doktora tudományos címet.

Mind a tudományos világ, mind Nagykőrös és a térség szempontjából kiemelkedő volt konferencia-szervező munkássága. Az általa szervezett interdiszciplináris konferenciákon a magyarországi néprajz, történettudomány, irodalomtudomány, földrajztudomány vezető személyiségei vettek részt, s az ezek anyagából megjelent kötetek – például Arany János, a gazdaságnéprajz, a halottkultusz, a szokásfolklór, a kereskedelem és árucseré, vagy a migráció

regionális kutatása terén maradandó értéket jelentettek. Fiatal kutatóként nekem is sokat jelentett, hogy részt vehettem és előadhattam ezeken a rangos tudományos rendezvényeken. Nagykőrös város ezeknek a konferenciáknak a révén is megjelent és máig rajta van a hazai tudományosság térképén.

Dr. Novák László

Novák László Ferenc múzeumigazgatóként a hivatástól megkövetelt sokoldalú munka mellett néprajzi, irodalmi, képzőművészeti, történeti, iskolatörténeti és más kiállításokkal, köztük állandó kiállításokkal (*Hej, Nagykőrös, híres város...; Fejfák a Duna-Tisza közén*) alkotott maradandót az általa vezetett intézményben, Nagykőrös, a megye és az ország kulturális életében. Az Arany János Múzeum az ő vezetésének évtizedei alatt Magyarország legjelentősebb tájmúzeumainak egyikévé fejlődött. Több mint 3 évtizeden át volt az Arany János Társaság elnöke, 2010 óta egészen haláláig pedig annak aktív tiszteletbeli elnöke. Nagy szerepet vállalt Arany János kultuszának országos és nemzetközi terjesztésében.

Amikor a mai reggelen elindultam, hogy búcsút vegyek tőle, az egyetem gyászkoszorúját hoztam magammal. A Debreceni Egyetemét, amelyhez egész életében szoros szálak fűzték, s amely mindvégig szoros kapcsolatot tartott vele. Kurzusokat tartott a néprajz szakos hallgatóknak, egyetemi

tankönyvet írt a településnéprajz témakörében, emellett egészen haláláig tagja volt a Debreceni Egyetem Történelem és Néprajz Doktori iskolája néprajzi-antropológiai programjának. Néhány hónapja járt utoljára nálunk, amikor jubileumi diplomaosztó ünnepségünkön átvehette a neki járó aranydiplomát. Nagykőrösi évtizedei során végig egymást érték a közös programok: közös kutatások, monográfiák, tudományos konferenciák, szakmai találkozók. Könyvei, tanulmányai jelentek meg az egyetem Néprajzi Tanszékének kiadásában, a Tanszék munkatársai rendszeres szereplői voltak az általa szervezett konferenciáknak. Magam is azok között vagyok, akiknek számos írása ezeknek a rendezvényeknek az inspirációjára született, és az ő kiadásában jelenhetett meg.

Januárban még volt alkalmunk egy futó találkozásra, amikor együtt ültünk egy akadémiai doktori védés bíráló bizottságában. Telefonon gyakrabban váltottunk szót, amikor megromlott egészsége is szóba szokott kerülni. De a beszélgetések fő témája mindig az előtte álló feladatok, tervek körül forgott. Élete nagy ajándék volt a hazai tudomány világának, városának, családjának, már meg nem valósulhatott szakmai tervei, meg nem jelent könyvei pedig ígéretek azoknak, akik az ő megkezdett munkáit majd folytatni, elvégezni fogják.

Amikor 60. születésnapja alkalmából kollégái, pályatársai ünnepi kötettel fejezték ki megbecsülésüket Novák László Ferenc iránt, s az ebből az alkalomból szerkesztett ünnepi kötet átadásán köszönhettem őt, sok boldog, eredményes alkotói évet kívántam az akkori ünnepeltnek. Most, másfél évtized után búcsúznunk kell tőle. Ennyi adatott meg neki.

Mi, keresztény emberek hitünk ajándékaént tudjuk, hogy a halál átmeneti állapot, a halál mögött ott az élet, ott a végső találkozás.

Drága Barátom! Indulj utolsó utadra, a ceglédi temetőbe. Ott fogadjon magába téged az áldott anyaföld.

Isten nyugalomra bocsásson!

Prof. Dr. Bartha Elek néprajzkutató, a Debreceni Egyetem rektorhelyettese

(Elhangzott 2023. március 11-én, Nagykőrösön az Arany János Múzeum előtt tartott végső búcsúztatón.)

Két évszázad a trón és a haza szolgálatában.

Az Apponyi grófok emlékezete.

Tudósítás egy közönség számára emlékezetes és szakmailag sikeres konferenciáról

A Batthyány Lajos Alapítvány, a VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár, valamint a Jászok Egyesülete szervezésében tudományos konferenciára került sor Budapesten 2023 március 1-jén, szerdán - adta hírül a Jászok Egyesületének hírlevele. A konferencia a Várban, a volt Lónyai-palotában került megrendezésre, amely a Batthyány Lajos Alapítvány székháza is egyben. Az impozáns helyszín – amely valamikor a vár bástyája volt – méltó körülményeket teremtett az összejövetelhez.

Szakály Sándor, a VERITAS Történetkutató Intézet főigazgatója, Dr. Vitályos Eszter, a Kulturális és Innovációs Minisztérium miniszterhelyettese, parlamenti államtitkár, Dr. Rétvári Bence, a Belügyminisztérium miniszterhelyettese, államtitkár, és Dr. Dobos László, a Jászok Egyesülete elnöke köszöntötte a konferencia résztvevőit, kiemelve az Apponyi család jelentőségét a magyar történelem évszázadaiban.

Ezt követően négy szekcióban ismerhettük meg a család történetét, illetve hazai és külföldi tevékenységeik néhány momentumát. Az első szekcióban gróf Apponyi György (1736–1782) életéről, újkonzervatív gondolkodásáról, fontolva haladó tetteiről hallhattunk Melkovics Tamás, az ELTE BTK adjunktusának felvezetésében. Ugyancsak róla tartott előadást Szabó Róbert, a halásztelki Hunyadi Mátyás Iskola és Gimnázium történelem szakos tanára. A „majdnem aradi vértanú”, Apponyi Károly tábornok kalandos életébe Dr. Hermann Róbert, a Magyar Történelmi Társulat elnöke vezetett be minket. Az első szekció legérdekesebb témája Apponyi Geraldine házasságáról szólt, aki az albán királyi családba házasodott, férjébe I. Zogu királyba, szerelmes is lett! Hamarosan megszerette új népét, sőt a száműzetés éveiben a királyi család összetartása is rá hárult. A szünet után következett a második szekció, melyben három előadó Apponyi Albert életútját, politikájának fejlődését mutatta be a boldog békeidőkben. Ebben az előadás sorozatban sok jót nem hallhattunk Apponyiról.

A mélypontot a Szabadelvű Pártban betöltött szerepéről tartott előadás képviselte, amely Schwarzwölder Ádám felszólalásában volt hallható. Tarján M. Tamás zárta az ülésorozatot, aki megvédte Apponyi nemzetiségpolitikai nézeteit, a Lex Apponyit. A délutáni két szekció előadói már Apponyi pozitív arcát vetítették elénk. Kovács Henriett, az Andrássy Gyula Német Nyelvű Egyetem docense a nemzetközi békemozgalomban betöltött szerepéről beszélt, bár az előadás jelentős része magának a mozgalomnak a bemutatásából állott. Gulyás László Apponyi Trianonban elmondott beszédét elemezte részletesen. Kifejtette, hogy a nagyon jól fölépített beszéd volt, de különösen hangsúlyozta,

szövetségben betöltött szerepéről, tevékenységéről, fáradhatatlan munkájáról beszélt.

Itt jegyzem meg, hogy Varga Lujza volt az egyedüli, aki megemlégette Gróf Apponyi Albertné, született Clothilde von Mensdorff-Pouilly személyét, illetve azt a kitartó munkát, melyet saját jogon végzett a Népszövetségben. Erről korábban Metykó Béla helytörténeti kutató írt a Jászsági Évkönyvben 2017-ben, valamint jómagam a Redemptioban 2022-ben.

Dr. Anka László történész felelevenítette, hogy 2009 márciusában már tartottak egy Apponyi konferenciát. Ezt követően egy kollégája, aki nem tudott jelen lenni az összejövetelen megkérdezte, hogy mi lett az eredmény. Mire tréfásan azt válaszolta, hogy lemondott a miniszterelnök!

Hermann Róbert zárszavában Apponyi Albert hosszú életével kapcsolatban rávilágított, hogy megért 8 rendszerváltozást, 5 háborút, 2 trónfosztást – pedig csak három volt összesen a

A konferencia meghívója

hogy hatástalan maradt, mert nem tudhatta: a békeszerződést egy éven keresztül készítették elő, szakértőket megkérdezve, de politikai döntést hozva, a szakértők ellenében. Sőt, az egy éjszaka alatt megírt beszédét a győztesek, különösen a „kis győztesek” már előre aláásták, aláaknázták!

A két záróelőadásban bepillantást nyerhettünk abba az érdekességbe, hogy Apponyi kiváló hazaszerető ember volt, de ez a hazaszeretete a Habsburg-házhoz való hűségen belül nyilvánult meg. Magyarország fejlődését, feltámadását a királyság intézményének valóságos visszaállításán keresztül tudta csak elképzelni.

Végezetül Varga Lujza, a Magyar Nemzeti Múzeum főosztályvezetője a Nép-

magyar történelem folyamán –, 3 királyt, egy kormányzót, egy köztársasági elnököt, egy diktatúrát, melynek még feje sem volt. Ennyi nehézség közepette mégis kitartott, elhű volt egész életében. Apponyi György legnagyobb politika ellenfele Kossuth Lajos volt, a Kossuth szobor állításakor a beszédet fia, Apponyi Albert mondta! A konferencia tanúsága: „Próbáljuk meg birtokba venni az egész történelmünket, ne csak egyfajta narratíva alapján szemlélni azt, ahogyan a 19–20. században történt. Legyen szemünk és fülünk a párhuzamos igazságokra is!” A konferencia előadásai megtekinthetők a VERITAS Kutatóintézet és Levéltár youtube csatornáján.

Varga Kamill ferences testvér

Csáki Éva – Sipos Áron: Hetvenhét törökségi népmese

Budapest, 2021. Hagyományok Háza. 591 p.

A török népek kultúrája, kiváltképp a folklórja a magyar kutatók számára rendkívül nagy jelentőségű. A népmesekutatók, a vándormotívumok feltárása számos tanulsággal szolgál, ezért is nagy jelentőségű a Csáki Éva-Sipos Áron által fordított monumentális gyűjtemény, a *Hetvenhét törökségi népmese* című kötet. A fordítók turkológusok, a gyűjtemény nagy része saját gyűjtés, más része szakirodalomból átvett, és a bravúros fordítás az eredeti nyelvekből történt.

A magyar kultúrát három rétegben érte török hatás, ami a népi kultúrában és nyelvünkben egyaránt jól érzékelhető. A honfoglalást megelőzően a magyarokhoz csatlakozó török törzsekkel évszázadokon át tartó együttélésünk következménye, a kulturális átadás-átvétel, aminek mind nyelvünk, mind szellemi kultúránk némely területén, kiváltképp a néphitben, közmondásainkban és szokáshagyományainkban számos elem továbbélését tapasztaljuk. A népmese-motívumok némelyike szinte tükörfordításai egymásnak. Ligeti Lajos véleménye szerint minden tükörfordítás, legyen az proverbium vagy akár népi növénynevek, a hosszú időn át tartó együttélés következményei. Az azonos életmódból adódó erkölcsi norma, társadalmi értékrend ugyszintén.

A kunok hazánkba településével egy újabb keleti réteg került műveltségünkbe, ezt követte a török hódoltság idején történt felülrétegződés. Az utóbbi hatása legfeljebb díszítőművészetünk és szokáshagyományaink bizonyos rétegében és némely esetben a helynevekhez fűződő történeti mondákban található.

A törökségi népek csoportjába tartozók ma mintegy harminc beszélt nyelvet használnak, közöttük némelyeket a kihalás fenyegeti. A mesegyűjtemény szándéka szerint ezeknek a népeknek kíván emléket állítani. De ennél sokkal többről van szó, bár a szerzők szerényen nyilvánulnak meg róla: valójában az eddig megjelent gyűjtemények közül ez a legteljesebb és legszínesebb, forrásul szolgál az alapkutatásokhoz. Talán ez a kötet legfőbb erénye, ami túlmutat a jelenkor népi műveltségének aktuális kutatásán.

A kultúra mélyrétege kétségkívül az eltűnt hőseposz emléke lehet a Fehér-lófia mese, párhuzamait a steppei nomád népek (török, mongol, iráni stb.) szájhagyomány révén tovább élő kultúrájában kell kutatni. A török népek többségének mindennapjaiban az írásbeliségnek csekély szerepe van, kultúrájuk szájhagyomány útján öröklődik, nyelvében él. Ezért is nagy jelentőségű a népmesék, folklór-szövegek, a néphiedelmekkel kapcsolatos szövegek lejegyzése, melyek gyakran beágyazódnak a mese szövegeibe is.

A könyv címlapja

Impozáns a hazai keletkutatók névsora Kőrösi Csoma Sándortól Vámbéry Ámin, Lóczy Lajos, Berzenczey László, Princz Gyula, Cholnoky Jenő, Stein Aurél, Zichy Jenő nevén át Almásy Györgyig, hogy csak a legnagyobbakat említsem. A felsoroltak közül témánk szempontjából Vámbéry Ármin, Berzenczey László, Almásy György és Princz Gyula nevét kell kiemelni, mert az ő munkáik az iránymutatók. Keletkutató nagyjaink között Vámbéry Ármin nevét kell elsőként említenünk, aki nem kevés kockázattal járó utazása során a Közép-Ázsiában élő török népek között gyűjtve meseszöveget is lejegyzett. Vámbéry Ármin az akadémia megbízásából tett közép-ázsiai utazást. Nyelvészeti eredményeit a tudomány túlhaladta, de néprajzi megfigyelései máig helytállóak. Munkássága részint összegezte a kor tudományos eredményeit, ugyanakkor új irányt is adott

a nyelvészeti kutatásoknak. Néprajzi megfigyelései forrásértékűek az összehasonlító kutatások számára. Elévülhetetlen érdemeket szerzett azzal, hogy 1885-ben kiadta *A török faj ethnologiai és ethnographiai tekintetben* című művét, amelyben megjelentetett számos népi szöveget, közöttük népmesét is. Általában elmondhatjuk, hogy nagy értékűek a korabeli kutatók megfigyelései, mert bár egyikük sem a népi kultúra kutatására indult, a néprajz számára óriási értékű leírásokat hagytak hátra, az etnikai sajátosságokra elsőként hívták fel a figyelmet. Vámbéry kiváló tanítványa és barátja, a Kiskunhalason élő turkológus, Thúry József a közép-ázsiai írott források tanulmányozása terén szerzett érdemeket. Ő hívja fel a figyelmet arra, hogy a Nagy Sándor hódításairól szóló történeti mondák változatai a 14–15. századi törökség kultúrájában maradtak ránk. Számos motívumukat megtalálhatjuk a népmesékben is. Csáki Éva, a kötet végén található kitűnő tanulmányában kitér a közös motívumokra is. A 20. század elején Almásy György (1867–1933) utazásai hoztak legtöbb eredményt. Jogi végzettségű volt, de alapvetően az ornitológia érdekelte, ez hajtotta Kelet felé. Felkészülésként bejárta Dobrudzsát, a Duna-deltát 1897-ben, majd a századfordulón, 1900. március 20-án első ázsiai utazására is sor került. Kitűnő megfigyelései révén pontos adatokat kapunk a Tarim-medence, a Narin-völgy, Tekesz-medence és az Iszik-tó vidékének kultúrájáról. Gyűjtése kiterjedt a népélet főbb területeire, így az etnikai viszonyokról is korrekt képet kapunk. Kiemelkedő a szövegfolklór-gyűjtése, a belső-ázsiai nomádok költészetének gyöngyszeme a Manasz, kirgiz népi eposz lejegyzése is az ő nevéhez fűződik. A Manasz első lejegyzője ugyan Radloff volt, de kis idő múlva Almásy követte őt, aki 1912-ben a Keleti Szemlében közzé is tett egy szép epizódot, így Európában elsőként ő közölte nyomtatásban a kirgizek hősi eposzát, a Manaszt. (A Manasz Kirgiz hőisének első fordítása Bede Anna munkája, Kóhalmi Katalin utószavával jelent meg, újabb kiadását Somfai Kara Dávid fordításában olvashatjuk.) Alapmű, mely rokonnépeink folklórájának nélkülözhetetlen forrása.

Kunszentmárton százéves harangjai

Almásy György 1900. december 9-én kilenc hónapos expedíció után tért haza. Megfigyeléseit több tudományos cikkben és egy páratlanul szép úti beszámolóban adta közre. A *Vándor-utam Ázsia szívébe* című, 1903-ban megjelent munka a 19-20. század fordulójának szép krónikája, hozzá fogható azóta sem született.

Almásy 1906-ban Prinz Gyula és Herbert Archer társaságában tért vissza a Tien-sanba, de a Nagy hegyen átkelve már egyedült ment tovább Kínába. Két útja során zoológiai, geográfiai és néprajzi megfigyeléseivel írta be nevét a tudománytörténetbe. Írásainak minden sorában érezzük a felfedező kutató pátoszát és a keserűséget is, amit minden őt követő kutató megérzett... Érdeemes idézni az úti beszámolója pár sorát: „...ez Ázsia, ez a Kelet az ő ragyogó pompájával, teremő költészetével, a mely messze elmaradva a kortól, mintha dermesztő álomba merült volna, amelynek nem a feltámadás, hanem a megsemmisülés lesz a szomorú vége. Ez az igazi Kelet, az ő üdén fakadó költészetével, amely teremteni tud, de fenntartani képtelen.” Almásy a 20. század máig legeredményesebb kutatója.

Követte őt 1906-ban a geológus Prinz Gyula. Felfedezéseiről a geológia és a geográfia profitált elsősorban, hiszen megfigyeléseivel olyan értékes adatokat hozott, amelyek addig elkerülték az orosz katonai térképészek figyelmét. Az etnográfia is sokat köszönhet Printz Gyulának, hiszen a nomád életmódról, viseletről, temetkezési szokásokról szóló leírásai páratlan értékűek. Jól dokumentált írásai nyomán jelentős területet sikerült térképre vinni. Úti élményeit az *Utazásom Belső-Ázsiában* című, 1911-ben megjelent könyvében tette közzé. Prinz Gyulát követően hosszú ideig nem ment magyar utazó a Tien-sanba.

Balkáni és törökországi kutatásai miatt kiemelkedő jelentőségű Kúnos Ignác munkássága, aki számos folklórszöveget gyűjtött a 20. század első évtizedeiben. Neki köszönhetjük W. Radloff szibériai török gyűjtéseinek kiadását, melynek szerkesztője volt, s ugyancsak páratlan értékű az Al-Duna hullámsírijába merült sziget, Ada-Kale török lakossága folklórnak felgyűjtése is.

A két világháború véget vetett az utazókedvnek. Bár a tudomány nem télenkedett, az elődök gyűjtéseit elemző munkák következtek, a nyelvészetben

az érdeklődés a török jövevényszavak felé fordult és a tudomány megtette az első lépéseket az összehasonlító vizsgálatok felé. A népmeseekutatás területén ezért bír olyan nagy jelentőséggel ez a kötet, mert ilyen nagy méretű munka magyar nyelven eddig nem jelent meg.

Nem lehet elégszer hangsúlyozni a Csáki Éva által jegyzett *Utószó* értékét, mely valójában egy áttekintő kutatástörténeti és elemző tanulmány. A *Korai magyar kulturális kapcsolatok nyomában* c. bekezdésében a mese és az őstörténet viszonyáról kapunk képet, A legkorábbi török emlékek bekezdés az indiai és perzsa mesehagyomány a Közép-és Belső Ázsiában élő török és mongol népek mesehagyományának elterjedéséről szól. Kiemelendő a szerző pontos szakirodalmi hivatkozásainak tömkelege, amellyel szinte tálcán kínálja a mesekutató számára az elérhető szakirodalmat. Egyben a kutatás irányát is kijelöli, programot adva a következő nemzedékeknek is. A párhuzamokra a figyelmet azzal is felhívja, hogy a népmese klasszikus, az Antti-Aarne, Stith Thomson-féle műfaji felosztásának megfelelően a *tündérmesékre*, *hősmesékre* és az *állatmesékre* is kitér. A *törökségi népdalok tanulsága* bekezdésben a népköltészet egy másik területével hasonlítja össze a népmese világát. Érdekes párhuzamra hívja fel figyelmünket A *szeretet próbája* c. bekezdésében. Míg végül A *törökségi népmesék magyar párhuzamai* c. bekezdésében olyan vándormotívumokat mutat fel, melyek még inkább megerősítik bennünk azt, hogy népi műveltségünk rokon a török népekével. A kötetben azeri török(43), karacsáj(4), baskir(3), özbek(1), түкмен(1), kazáni tatár(1), gagauz(1), krími tatár(1), iraki түркмен(1), balkáni török(1), balkár(1), 1 kumük(1), sor(1), nogaj tatár(1) csuvas(1), és 15 iráni török mese bravúros fordítása található.

A közel hatszáz oldalas kötet áttekintést ad a törökségi kultúra népmese-kincséből, gazdag tájékoztató apparátusával, lapalji jegyzeteivel és 8 oldalas, a nemzetközi szakirodalmat is áttekintő bibliográfiájával nélkülözhetetlen forrás a folkloristák számára. Jó szívvel ajánljuk elsősorban a mesék, más népek kultúrája iránt érdeklődő Olvasóknak, de kiváltképp a témával foglalkozó kutatóknak.

Dr. Bartha Júlia keletkutató

A Hármas-Körös mellett elterülő, Szent Márton püspökről elnevezett, járszági származású lakossággal rendelkező nagykun helység történetét a jeles évfordulók sokasága szövi át. Elég, ha csak újraterelítésének 2019-ben ünnepelt háromszázadik jubileumára gondolunk, 2009-ben a templom felépítésének 225., majd 2013-ban a városháza elkészültének 200. évfordulójára emlékezhettünk. Az idei esztendő is tartogatott számunkra egy kerek évfordulót. 2023. április 8-án volt pontosan száz éve, hogy az első világháború idején lefoglalt harangok helyett 1923-ban három új harang került a kunszentmártoni nagytemplom tornyába. Ennek a ritka eseménynek előzménye az, hogy 1916-ban a harangok többségét országszerte háborús célokra szállították el, majd beolvasztva ágyúcsöveket készítettek belőlük. Az a felelőtlen ígélet soha nem teljesült, amely szerint a győztes háború után az ágyúkból majd újra harangokat öntenek, mert hazánk nemcsak az 1914-18-as, hanem a második világháborúból is vesztesként került ki.

A szomorú tény 1916 tavaszán a Kunszentmártoni Ujság hozta a lakosság tudomására: „Megjött a rendelet, melynek értelmében a húsvéti ünnepek után leszedik a harangokat a toronyból, s az eddig Isten imáadására hívó szelíd hangú harangok hamarosan átváltoznak ellenség-pusztító, borzalmas halált osztó, dörgő szavú ágyúkká. Tőlünk is elviszik valamennyi harangot, s tornyunkban csak kettő marad meg...” A leszerelt és virágokkal borított harangokat a templom előtti állványokra helyezték. Az összegyűlt népsokaság könnyezve hallgatta Timon Zsigmond plébános búcsúztató szavait. Az ágyúöntésre ítélt három harang soha nem került vissza. Adataikat már csak a történetírás őrzi: A közel 12 mázsás nagyharang Egerben készült 1763-ban. 90 évig tartó kongás után 1851-ben megrepedt. Schaudt András öntötte újra az 1852-es évben Pesten.

A 455 kg súlyú második harangot Kunszentmárton várossá nyilvánításának emlékére 1807-ben készítette Eberhard Henrik pesti harangöntő mester. A harmadik, kisebb méretű harang Korrentsch Márk egri műhelyéből került ki 1864-ben.

El Camino újra

Az ötből csak kettő maradt a helyén. A világháborúnak is az egyik zokogó tanújaképpen itt hagyott darabja, a népiesen „Simon” névre hallgató, műemléki értékű harang 1733-ban készült Steinstock József budai műhelyében. A jelenlegi lélekharang 1903-ból való, ekkor öntötték újra a budapesti szivattyú-és gépgyárban.

A tragikus eseményekkel teli első világháború befejezése után öt évvel: 1923-ban történt meg jószívű magánosok és a hívek összességének adományaiból az elhurcolt és megsemmisült harangok pótlása. Timon Zsigmond apát-plébános kitűnő zenei érzéssel hangoltatta össze a Cis hangú Simon harangot a három új harang F – Gis – H együttesével.

A nagyharangot Isten dicsőségére, Szent Péter apostol tiszteletére, valamint férje emlékére Kiss F. Péterné Berta Mária adományozta jelentős anyagi áldozattal. A következő harang előállításának költségeit idős Szabó András és neje, Kurucz Angéla, P. Kovács Antal és neje, Devánszki Katalin, ifj. Szabó András és neje, Ugrai Anna, Fazekas Imre és neje, Szabó Erzsébet, valamint Józsa Károly és családja vállalta. A harmadik harang a hívek összességének adományaiból készült. Az 1923. év április 8. napja felelhetetlen örömnapként szerepel a templom történetében. Ekkor ment végbe a három új harang felszentelése, melyről az Egri Egyházmegyei Közlöny és a Kunszentmártoni Híradó részletes beszámolót közölt. A helybeli születésű Kiss S. Jenő lelkesült hangvételű verssel köszöntötte az örvendetes eseményt:

*Megszólal végre fenséges szavával
Sugár tornyunkban három szép harang,
Hogy – mint tavasszal jóleső madárdal,
Bejárjon minden szívet itt e hang!
Megkondul, s végre, hosszú némaságunk
Sok bús keservét új hang váltja fel,
Amelynek szárnyán, fel az Égbe szállunk,
S szívünk imáját ottan mondja el! ...*

*Kedves Harangunk, tornyunk ékessége,
Minden csengése egy-egy szép ima,
Melyet szívünknek – legmélyére vésve
Oly jól esik megtanulnia!
Födetlen fővel s buzgó áhitattal
Hallgassuk mindig fenséges szavát,
S imáinkban kérjük, - mely csak felmagasztal:
Jó Isten, áldd meg a magyar hazát!*

A három új harangot tehervonat hozta Budapestről, s az iskolák, hatóságok, testületek, fehér ruhás kislányok, valamint kongreganista és magyar ruhás lányok virágfüzérrel övezve kísérték a harangokat szállító, négy ló által vontatott dízkocsit. A templom előtt emelvényre helyezték az egyházközség drága kincseit, s a szentmise alatt a helybeli tűzoltók álltak díszőrséget. Timon Zsigmond apát-plébános ünnepi miséjét és a megáldás szertartását követően Kiss Péter miskolci hittanár (a későbbi helybeli plébános) tartott avató beszédet, majd megkezdődött a harangok felhúzása a toronyba, és délután 6 órakor szólaltatták meg először azokat.

Este a nagyharang adományozója: Kiss F. Péterné 60 személyes társas vacsorán látta vendégül a város vezetőit és a rokonságot, másnap pedig a szegényeket és az árvákat hívta terített asztalához. Szmrecsányi Lajos egri érsek díszes leiratban köszönte meg a harangok létrehozóinak a példamutató áldozatkészséget.

Végül néhány szó a 100 éves harangok adatairól:

A 982 kg súlyú, „F” hangú nagyharang oldalán dombormű ábrázolja Szent Péter alakját. Felirata: „SZENT PÉTER APOSTOL TISZTELETÉRE KÉSZÍTTETTE ÖZV. KISS PÉTERNÉ 1923. ANNO DOMINI 1923. HARANGMŰVEK R.T. ÖNTÖTT ENGEM BUDAPESTEN RINCKER ÁLTAL.” (Az utóbbi mondat mindegyik harangon olvasható.)

A „Gis” hangú, 552 kg súlyú Márton-harang domborműve a lóháton ülő Szent Mártont jeleníti meg, amint kettéhasított palástja felét a koldusnak adja. „SZENT MÁRTON PÜSPÖK TISZTELETÉRE ÖNTETTE A SZABÓ, P. KOVÁCS, FAZEKAS ÉS JÓZSA ROKONSÁG 1923.”

A 290 kg súlyú, „H” hangú Mária-harang a Szeplőtelen Szűzanyát ábrázolja a domborművén. „A BOLDOGSÁGOS SZŰZ MÁRIA TISZTELETÉRE KÉSZÜLT A HÍVEK ADOMÁNYÁBÓL, KUNSZENT-MÁRTON 1923.”

Szépen zengő újabb harangjaink száz év óta hirdetik Isten dicsőségét, figyelemztetnek az imára éppen úgy, mint az elmúlásra, hívogatnak szentmisére, litániára és egyéb ájtatosságra. Szívünk kívánjuk, hogy újabb évszázadokat érjenek, és minden nemzedék mentesüljön attól, hogy harangszó helyett ágyúdörgést legyen kénytelen hallgatni!
Józsa László helytörténeti kutató

A Jászsószentgyörgyi Helytörténeti és Hagyományörző Egyesület szervezésében az Egyesület tagja, Körei Nagy Kristóf vetített képes előadáson osztotta meg élményeit február 24-én „El-Camino – újabb 1000 km extrém forráságon át az óceánig” címmel.

Kristóf második alkalommal tett meg zarándokutat a Szent Jakab apostol földi maradványait őrző Santiago de Compostellába, majd onnan az Atlanti-óceán partján fekvő Muxiába, továbbá Finisterrába.

2019-ben a franciaországi Saint-Jean-Pied de Portból indult, 2022 júliusában pedig a portugáliai Lisszabonból, közelebből a Szent Antal szülőhelye fölé emelt templomból. A kapcsolódó csillagtúrákkal mintegy 1000 km-t gyalogolt mindkét úton, számtalan élményt és megpróbáltatást megélve. Ezekből gyűjtött össze egy csokorra valót a zarándokélet sajátosságaira összpontosítva.

A komfortzónából való teljes kiszakadás, s különösen egy fiatalember erre való igénye számtalan kérdést vetett fel, így az előadást élénk érdeklődés kísérte.

Vörös Zoltánné Erzsike elkészítette az El-Camino hivatalos desszertjét, az 1577-re datált Tarta de Santiago-t, így a beszélgetés a finom mandulás édesség közös elfogyasztása mellett folytatódott.

Túra-bakancsok égetett cukorból

Zsigri Lászlóné Marika és férje stílszerűen perkelttortából készült túrabakancssal lepte meg Kristófit – akit elmondása szerint visszahív az El-Camino.

Dr. Körei-Nagy Katalin
hagyományörző

IN MEMORIAM

Dr. Ötvös László
református lelkipásztor,
költő (1930-2023)

„Jaj, összedőlt /a kincstár” – a legelső pillanatban Kosztolányi Dezső eme fájdalmas szavai jelentek meg előttem a Halotti beszédből, talán éppen annak az okán, hogy itt is egy költő a halott, aki a kincstárt, az evilági életet hagyta itt március 14-én. Ámde Ötvös László, a költő a túlvilági létbe lépett át, még a Jézus és ereje verse látomása szerint is: „Ahová ment, én megyek, /mindig Jézussal leszek, /hisz mindenhová Ő viszi /szolgáját, gyarló engemet!” Laci Bátyánkban a „csendes készülődés” során mindig is fölmerült a halálon túli méltó hely utáni vágy. Már 2018-ban így fejezi be egyik hála-versét (*Hálaadás az életért*): „Hiszem Uram, nálad /jobbodon az utolsó /padban helyet készítettél.../Itt, most Lelkeddel tovább csendesesen vezéreljél...” Ennek ikerpárja a másik remekművű hála-vers, a *Hálaadás a munkáért*. Melynek kedvesen meggyőző báját, azt, hogy neki egyaránt hasznossá kell lennie itt, az evilági létben és a túlvilági létben is – a három részre tagolt költemény szerkezetében a folyton-folyvást jelen lévő ismétlések és fokozatok adják!

Hálaadás a munkáért

Hálát adok Atyám
kegyelmedért.
Hogy apám bárányait
őrizhetem...
Hálát adok Atyám
szeretetedért,
Hogy szent Fiad nyáját,
terelhettem...
Hálát adok Atyám
irgalmadért,
Hogy mennyei nyájad
bojtárává rendeltettem...

Az örökmozgó, örökfiatal és kedves Laci Bátyámat én 1989-ben ismertem meg. Akkor kaptam meg tőle dedikálva az első verseskötönyvét, amelynek *A második mérföldút* a címe: „Rideg István magyartanár barátomnak ajánlom szeretettel: Ötvös László, Karcag, 1989.” A debütáló költő már 59 éves volt akkor! És aztán a barátságunk 34 éve alatt húsznál többször mutattam be költszetét a különböző író-olvasó találkozókon, Karcagon, de Debrecenben,

Túrkevéen és Kunmadarason is. Jött, mindig lelkesen, fiatalosan. Legutolsó kötetét Kiss Tamás költőről írta 2022-ben. – A mi kedves Laci Bátyánk fantasztikus egy ember! Szinte hihetetlen! – mondogattuk egymásnak ez év januárjában a karcagi nyomdában. Aki 92 évesen, jólelkűen könyvet ír, illetve szerkeszt a hajdani jóbarátjáról, nehogy már feledésbe merüljön Kiss Tamás, a Nyugat harmadik nemzedékének képviselője, aki egyben az ő fedezője is! De nem is csoda ez, hiszen már megszokhattuk, Laci Bátyánkban örökké a friss hajdúszív lobogott.

Dr. Ötvös László református lelkipásztor

Minden kötetét dedikálta nekem. Ezek kincseket érnek énnekem. A *Bibliás országjárás* így ajánlja: „Rideg István tanár barátomnak és családjának ajánlom közösen járva a népi írók nyomában – szeretettel: Ötvös László. Karcag, 2004.04.19.” Nincs ebben se semmi túlzás, hiszen emlékezem, 1995. október 18-án, szerdán reggel 7-től este 10-ig buszos tanulmányutat szerveztem a Szabó Pál Irodalmi Önképzőkörömmel. Úti állomásaink Mágorpuszta, Vésztő, Biharugra, Orosháza voltak. A népi írók: Sinka István, Szabó Pál és Darvas József otthonai. Biharugrán, Szabó Pál sírjánál éppen Ő, meghívott útítársunk, dr. Ötvös László kunmadarasi református lelkész mondott beszédet. A Válogatott verseket pedig ezekkel a szavakkal adja át nekem: „Körmendi Lajos barátunk emlékére Rideg István monográfusnak ajánlom hálás szívvel, szeretettel: Ötvös László. Karcag, 2012. jún. 22.” Merthogy a Karcagi Hírmondóban idéztem is - e kötetét bemutatva - az akkor még csak 82 éves költőt. „*En egész életemet a nép javára teszem le. Az én küldetése a hazához fűző magyar örökség és a keresztény örökség*

folytatása”. És, hát sokfelé, a legkülönbözőbb újságokban, folyóiratokban, ilyen például a Jászkunság, Magyar Jövő, Népi Krónika, Partium: igyekeztem Őt, a barátomat népszerűsíteni. A Partiumban arról tudósítottam, hogy megírta a Nagykunsági-, Debreceni-, Hajdú vidéki-, Bihari-, Békési Református Egyházmegye történetét is. Volt szerencsém összegyűjtött verseiről is írni egy nagy tanulmányt, még 2021-ben, a Theologiai Szemlében: *Ötvös László, a kísérletező modern tudós prédikátor költészetének életműköte*.

Már a legelső verseskötönyvével sikert aratott. Méltatói örömmel ismerik el a tehetségét. Körmendi Lajos azt írja róla lektori jelentésében: „*Ötvös László népi indíttatású, népben-nemzetben gondolkodó költő.*” Kiss Tamás pedig, aki 1982-től Debrecen József Attila-díjas doyenje, költői tettnek nyilvánítja *A második mérföldút* című kötetet, amelynek egyik szabadverse egyenesen a kedvence lesz. „*A győzelem reménye c. leheletnyi verse meglepő frissességgel és őszintén: >Parányi fű, / ÉLET / feszül / az aszfalt alatt / és felnyomja (...) levél-kardjával / az út púpját / á t d ö f i, / csenevész / kezével / GYŐZELMET / int / az embereknek.* < A megfogalmazás oly tömör, hogy ars poeticának is beillik”. A jóbarát Kiss Tamás így jellemzi a poéta első verseit: „*A takarékos, kevés szóban sűrítése a mondanivalónak. A kihagyásosság, már-már a szótlanúság; ahogy elkap egy pillanatot és életképet kanyarít ki belőle.*” *A Felénk nyújtott kéz* című epigrammát, axiómát egykor Tóth Imre barátom és tanár kollégám idézte nekem fejből, mint nagy életbölcsséget, mint rövid filozófiai telitalálatot. Matematikus léteire verseket tudó és mondó igazgatóhelyettes volt. Nem felejttem, 2005. szeptember 5-én milyen büszkén dicsekedett el nekem „a mi madarasi papunk” műremekeivel. „*Ki a feléje nyújtott / kézre rávág, / elvágja a csodának / aranyszálát*”. Igaz is, már az meglepő, hogy milyen varázslatos könyvcímeket tudott kitalálni Laci bácsi a versei elé: *Béthel* (1992), *Szivárványfényű zsol-tárok* (1995), *A csoda aranyzála* (1996), *Októberi orgonailat* (1997), *Ablakom az égre nyílik* (1999), *Érintő erő* (2016), *Éji fény sötétben* (2019), *Földönjáró Jézus barátai* (2020).

Az 1930. szeptember 16-án született költő az *Ősz* (1980) című költeményéhez előbb a termékenység, a lét, a származás áhítatát kapcsolja, majd az áldott állapotú nő mozgásban lévő

csodás szépségét fejezi ki, és végül az Ősz metaforája az isteni „MINDENHATÓSÁG” lesz. A kísérletező költő nagy érdeme, hogy szakítani tud a hagyományos toposszal, az évszak elmúlást jelentő megítélésével. Petőfinél *A pusztá, télen* (1848) ősze „olyan gondatlan, rossz gazda”, az őszhöz Ady (*Párisban járt az Ősz*, 1916). Kosztolányi (*Őszi reggeli*, 1929), Babits is (*Ősz és tavasz között*, 1936) az elmúlás ősi érzéseit és képzeit kapcsolta. A modern prédikátor csak itt-ott rímelgető, inkább rapszodikus szövegeképű szabadverse viszont az ősz átértékelésével már más célokat és eszközöket mutat fel.

Miért szép a *Gyöngyeim és örökségem* (1995) dalocskája? Mert elkötelezett vallomás a származásról, a hivatásról, a küldetésről. Metaforás azonosításai során magyaros a forma, magyaros a tartalom: „*Három szép virágom: Drága gyöngyöm három: Nyelvem, magyarságom, Népi hitvallásom... Lelki gyöngyöm három: Egyetlen világom.*”

A pap költő legnagyobb istenes versei a *Mesterem: Jézus Krisztus* (1979) és az *Uralkodik az Isten* (2003). A *Mesterem: Jézus Krisztus* szabadvers, mert ez a forma teszi lehetővé legjobban a költői lelkesedés áradását, ám egyaránt felfedezhetők benne a pindaroszi óda szerkezete (az odafordulás a tárgyhoz, a kinyilvánítás, a következtetés a helyes magatartást illetően) és a horatiusi óda sajátosságai is (az érzelmi feszültség, az ünnepélyesség, a filozofikus fejtegetés). Az *Uralkodik az Isten* az imádságok klasszikus elemeit hordozza (megszólítás, a saját rászorultság hangoztatása, litániás felsorolással való érvelés, kérés, felszólítás, és végül a könyörgés, a kérés megismétlése).

Ötvös László a pap költők hosszú sorát – Virág Benedek, Tompa Mihály, Makkai Sándor, Sík Sándor, Mécs László, Simándy Pál – folytatja. Tompa Mihály *A gólyához* (1850) ódája allegóriája a magyar irodalom egyik legfájdalmasabb hasonlatával ajándékozta meg a nemzetét, amely az aggodó, mélységes hazaszeretet szállóigéjévé vált: „*Mondd meg nekik, hogy pusztulunk, veszünk, / mint oldott kéve, széthull nemzetünk...*” Ennek legnagyobb mélységét a kor, az igazságtalan trianoni békediktátum adta. A magyarok lelkében nemzetünk, hazánk, országunk szétDarabolása miatt Trianon a fájdalom szinonimája lett. És Ötvös László is ott van a sorban, az újat hozó hazafias verseivel is.

A *Fohász a hazáért* (1999) magyaros ritmusú művében a rimes sorok nagy erővel kapnak nyomatékot, különösen a vers derekán: „*A történelmi hazá... Uram, reménységünk! Fegyver nélkül, kegyesen / add meg hát nekünk!*”

Laci Bátyám 10 bibliát ad ki hasonló formában. Ezekből hetet nekem is adományozott. Becses emlékeim lettek azok is. A Melius Juhász Péter *Az két Samuel könyveinek és az két királyi könyveknek (...) fordítása magyar nyelvre* (Debrecen, 1565) kötetet 2010-ben jelenteti meg. Ezt így dedikálja: „*Rideg István irodalomtörténésznek, barátomnak és Családjának ajánlom mindnyájunk könyvét, ezt a Szent Bibliát, hálás szívvel – szeretettel: Ötvös László. Debrecen, 2010. okt. 16.*”

Szóval Laci Bátyánk nem ismert lehetlent: fogta magát és elzarándokolt Jeruzsálembe, Brüsszelben, Tőkés László társaságában, az Európai Parlamentben bemutatta az egyik bibliakiadását. Bibliáinak egyike kijutott még a Frankfurti Könyvvásárra is. Bibliakiállításával, egyfajta missziót teljesítve, bejárta az egész Kárpát-medencét.

Mondhatjuk, hála Istennek, Laci Bátyánkat ennyi jóságáért a tenyerén hordozta a sorsa. Szeretetteljes szellemiségét szépen méltányolják is a közösségei, amelyeknek szervezője és iránymotatója lett. 1994-ben megkapja a Nagykunságért díjat, 2000-ben Amerikában az év embere. 2010-ben Váci Mihály-díjas lesz, és 2016-ban pedig dr. Ötvös László költő, egyháztörténész, bibliakutató, református lelkipásztor „*példaadó elhivatottsággal végzett lelkipásztori szolgálata, kimagasló gyülekezetépítő és pedagógusi tevékenysége, valamint az egyháztörténet, a bibliakutatás és a szépirodalom területén egyaránt jelentős életműve elismeréseként*” megkapja Áder János köztársasági elnöktől a Magyar Érdemrend tisztikeresztje polgári tagozata kitüntetését... Dr. Ötvös László a Magyar Református Egyház Doktorok Kollégiuma egyik alapító tagja volt. Évekig vezette az irodalmi szekciót. A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Tudományos Egyesület is elismerte munkásságát. Búcsúztatása a Debreceni Köztemetőben történt 2023. március 30-án. Fekete Károly, a Tiszántúli Református Egyházkerület püspöke és a Nagyerdei Református Egyházközség búcsúztatta, több egyházközség (Újléta, Hajdúhadház, Miskolc, Kunmadaras) és számos lelkész, egyháztag, tudományos

kutató, jóbarát jelenlétében. Köztük volt Tőkés László, a Királyhágói Református Egyházkerület volt püspöke is.

Isten áldjon, kedves Laci Bátyám! Isten Veled... Emlékezésül nagy tisztelettel búcsúzómost Tőled én is, barátom. Nyugodj békében a debreceni földben! Nem feledünk, munkáidban, szellemiségedben továbbra is velünk élsz. Szorgalmad, fiatalos hajdú lelkesedés az igaz ügyért – továbbra is mérvadó lesz minékünk. Béke poraidra... Karcagon, 2023. március 31-én.

Rideg István ny. középiskolai tanár

Újabb tartalmas év

Újabb tartalmas évet tudhat maga mögött a Simon Károly elnök által vezetett Jászsálszentgyörgyi Helytörténeti és Hagományörző Egyesület. Az Erzsébet Malomban március 4-én tartott közgyűlést ezúttal is megtisztelte jelenlétével Szarvák Imre polgármester, aki rövid köszöntőjében a település nevében is megköszönte az Egyesület hasznos tevékenységét. Gratulált a megvalósult tervekhez, melyek köréből kiemelte az „Édesek és sósak” című süteményeskönyv megjelenését. Ismertette, hogy május 1-jén átadásra kerül az Ipartörténeti Emlékház, melynek legfőbb célja a mestersek és a helyi mesteremberek interaktív módon történő bemutatása. Az elmúlt esztendőben is érte veszteség az Egyesületet, halottaikról egyperces felállással emlékeztek meg. Marton Rita, az Egyesület titkára vetített képekkel elevenítette fel az elmúlt év főbb eseményeit. A teljesség igénye nélkül: elhangzottak nívós előadások, megemlékeztek nemzeti ünnepeinkről, megvalósult a határjárás, lekvárfőzés, búzaszentelés, kirándultak a Hortobágyra, részt vettek aratőversenyen, valamint a Bivalyfesztiválon, vendégül látták a Marosszentgyörgyi Vegyeskart, megünnepezték fennállásuk 10. évfordulóját, megszervezték a Tájházak Napját, valamint a Szent Iván-éji Tűzűnnepet. Az évet betelemezéssel zárták.

A bizottságok vezetőinek beszámolóját követően szó esett a tervekről, majd a nőnap alkalmából a hölgyek köszöntésével és vacsorával zárult a közgyűlés.

Dr. Kőrei Nagy Katalin
hagyományörző

50 éves a Mongol-Agrár Zrt. Népdalköre

Szép, lélekemelő és szívvidító ünnepségre került sor 2022. szeptember 17-én, szombaton délelőtt 10 órakor Mezőtúron, a Községi Ház Jurtatermében. A nagyhírű Mongol-Agrár Zrt. Népdalköre ünnepelte megalakulásának 50. évfordulóját. A népdalkör szakmai vezetője, lelke 36 év óta Seres Attiláné Polgár Judit tanárnő, mindenki Jutkája és Jutka nénije. Súlyos, pusztító betegsége viharos és gyötrelmes hónapjain jutott túl, s közben hatalmas hittel szervezte ezt az évfordulót, kitartva és el nem csüggedve, hogy ezzel példát adjon mindannyiunknak a küzdelem, a munka, a szeretet és az élet értelmében. Regénybe illő ez az egész történet, s aki jól ismeri Jutkát, az nem csodálkozik azon, hogy erre az évfordulóra egy szép könyvben örökítette meg a népdalkör fél évszázados történetét, amely egyúttal Mezőtúr, a város kulturális életének is története bizonyos fokig. S bizonyítva a hit, a küzdelem, a szeretet és a remény győzelmét a szenvedés, a betegség és reménytelenség démonai fölött.

Seres Attiláné, a Népdalkör vezetője

Az ünnepség kezdetén a Jurtaterem zsúfolásig megtelt vendégekkel, sőt még kinn, az előtérben is sokan voltak, hogy legalább a fellépők csodálatos népdalműsorát hallhassák. Amelyek mindannyiunk lelkét megfürdették az öröm tavában, hiszen a magyar népdalkincs évszázadok egyik legnagyobb kulturális és emberi műve, értéke.

Nem hiába fedezte fel, emelte be művészetébe a magyar és a világ zene-művészetének két óriása, Bartók Béla és Kodály Zoltán. A népdal a magyar sors több évszázados foglalatja, kifejezi történelmünk nyomorúságait, az ember elnyomottságát, a háborúk borzalmait, a parasztság ősi életét és munkáját, kifejezi az élet mulandóságát, a szerelem örömet és bánatát, természeti csapásokat, a hazaszeretetet, a katonaéletet, csalást és megcsalást, kifejez örömet, bűt, betegséget, vigaszt, hitet, álmod, vágyat, munkát, harcot, hétköznapot, ünnepet, szeretetet, gyűlöletet, bosszút, emberséget, szerelmet, tavaszt, könnyet, mosolyt, pajkosságot, idillt és tragédiát, életet és halált.

Az ünnepség levezető elnöke Berczeliné Boldog Mária, a már nyugdíjas könyvtáros, kultúraszervező, a *Túri Kalendárium* szerkesztője volt, az eseményekről pedig Borzi Lajos operatőr és munkatársai, Hegedűs Sándor és Szőke Levente operatőrök készítettek szép és művészi filmet. Az ünnepségen megjelent Herczeg Zsolt országgyűlési képviselő, Fűzfa Noémi, a Mongol-Agrár Zrt. elnök-vezérigazgatója, Szűcs Dániel, Mezőtúr polgármestere, Birinyi József népzene kutató, a KÓTA társelnöke, a Hungaricum Szövetség elnöke, dr. Lengyel Erzsébet, a Jász-Nagykunszolnok Megyei KÓTA elnöke, Patkós Éva mezőtúri alpolgármester-asszony, Égerné Tamás Annamária, a Református Kollégium, Gimnázium, Általános Iskola, Óvoda és Bölcsőde főigazgató asszonya, Éger Ádám lelkipásztor, tanár, Bordács László, a Közművelődési Kft. vezetője. S természetesen az ünnepség egyik főszereplője, Seres Attiláné, a népdalkör művészeti vezetője.

Meglepetés-vendégként színre lépett egy szép, csángó viseletbe öltözött fiatal lány, Kazinczy Judit, aki Törökszentmiklósról érkezett a népdalkört köszönteni. Judit, a törökszentmiklósi Bercsényi István Katolikus Iskola 8. osztályos tanulója, aki zenét is tanul, és már több szép helyezést ért el a különböző énekversenyeken. Ő egyébként a mai Zrt. elődje egyik vezetőjének, Fűzfa Istvánnak az unokája. Most is gyönyörű erdélyi és csángó népdalokat énekelt, lelkiileg az ünnep magaslátára emelve a nagyszámú érdeklődő közönséget.

Ezután Berczeliné Boldog Mária, a rendezvény koordinátora tartotta meg

ünnepi köszöntőjét. Kihangsúlyozta a népdalok jelentőségét kultúránkban és életünkben, amely lelkünket gazdagítja, s szeretete felvértez a felszínes, káros benyomásokkal, múltó divathullámokkal szemben. A népdalok megszeretéséhez azonban kell egy másik ember, egy művész, egy barát, egy családtag, de még inkább egy tanár, aki erre rávezet bennünket. Ilyen tanár volt Kávási Sándor karnagy s ilyen Seres Attiláné, aki 50 év alatt gyermekek generációival szeretettette meg kultúránk ősi és gyönyörű kincsét, a magyar népdalt. Legyen ez a nap az ő hálaadása a szülővárosnak, Mezőtúrnak, az itteni embereknek,

Szűcs Dániel Mezőtúr polgármestere

a népdalkör tagjainak, a barátainak, tisztelőinek, családtagjainak s végül a Jóistennek, aki segített súlyos betegségéből felépülni, mindannyiunk őszinte örömeire.

E kezdeti gyönyörű hangütés, intermezzo, és Marika köszöntője után elkezdődött az ünnepi köszöntők gyöngyfűzére, amely a nap jelentőségét és szépségét, az 50 esztendő küzdelmeit, örömeit hangsúlyozták ki, amely tevékenység minden időben élni és örülni segített egyént és közösséget egyaránt.

Elsőként Fűzfa Noémi, a Mongol-Agrár Zrt. mai elnök-vezérigazgatója mondta el köszöntőjét. Elmondta, hogy a Népdalkör 50 éve működik, gyarapítva a város kulturális értékeit, fellépéseivel szebbé téve a különböző eseményeket, rendezvényeket és ünnepségeket. Elődje, a gazdasági egység korábbi vezetői is mindenkor támogatták anyagilag és erkölcsileg a népdalkört, hogy ezt a mai napot elhozza rájuk és lelkes közönségükre, a művészszerető, azt támogató mezőtúri

emberekre. Ez a támogatás a jövőben is működni fog, hogy még sok szép évet éljen a népdalkör és vezetője, Seres Attiláné, akit az Isten éltesse.

Fűzfa Noémi elnök-vezérigazgató

Ezután az ünnepelt együttes, a Mongol-Agrár Zrt. Népdaköre nyitotta meg a gyönyörű éneklések és citerajátékok sorát. Itt említjük meg a három kiváló citerást, Bíró Lajosné, Herczeg Lászlót és Balogh Lajost. S ha már őket itt megemlítettem, illik az ünneplő népdalkör tagságának a névsorát is ismertetni, amelyben most a következő személyek vesznek aktívan részt: *Csurgó Lajosné, Kun Péterné,*

mezőtúri szervezetekkel, mint a Szivárvány Citerazenekar (alakult 1970-ben, művészeti vezetője Csider István), az Újvárosi Hagyományőrző Klub (vezetője Herczeg Antal), a Vadvirág Népdalkör (művészeti vezetője Bíró László népzene tanár, a Vass Lajos Szövetség vezetőségi tagja), a Bodoki Fodor Helytörténeti Egyesület (alakult 2007-ben, vezetője Szabó András helytörténeti kutató) és a Leg a Láb Alapfokú Művészeti Iskola. Ezután Szabó Ferenc, a Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Közgyűlés vezetőségi tagja mondta el ünnepi köszöntőjét. Nagy örömét fejezte ki a jeles évforduló kapcsán, hiszen az ő generációja már gyermekként együtt élt a zenével, hála Seres Attiláné Jutka néninek is, aki sok tanulót indított el a zeneszeretet útján. Köszönet a már elhunyt Kávási Sándor karnagynak, zenekutatónak, aki a népzenei értékeket kutatta és népszerűsítette. Ezeknek az embereknek köszönhető, hogy ma sokan tudják, hogy a túri vásár nincs sátor nélkül, kislány pedig legény nélkül, a közösség sincs népdal nélkül. Idézte a nagy zeneszerző és zenetudós, Kodály Zoltán gondolatait, hogy zene nélkül lehet ugyan élni, de a lelkünkben sivatag lesz. A zene a lélek oázisa, s Mezőtúr a zene oázisa,

át a 50 év alatt támogató gazdaság történetét és vezetőit röviden. A Mongol-Magyar Barátság Termelőszövetkezet ideje alatt alakult meg a népdalkör, amit a mai napig támogatott a közben nevet és profilt is váltott agrárszervezet. Ezeknek a lelkes vezetőknak a tevékenységét is megköszönték a mai napon, akik a következő személyek voltak: Hegyi István (1971-1975), Nagy Zoltán (1976-1987), Konrád József (1987-1991), Hernek Antal (1991-93), Fűzfa István (1993-2004), Nagy Sándor (2004-2014) és Fűzfa Noémi (2014-).

Ezután következett *Szűcs Dániel* polgármester köszöntője. A fiatal városvezető elődjeinek, dr. Bagdán Piroskának, dr. Draskovits Dénesnek és Herczeg Zoltannak, Mezőtúr kultúrabarát polgármestereinek a nyomában jár. Köszöntőjében örömét fejezte ki, hogy a népdalkör 50. évfordulóját ünnepelheti. Korunkban s körülöttünk nagy változások zajlanak a nagyvilágban, a kultúra, a zene, a népdal azonban állandó dolog, minden időben nagy nemzeti és emberi érték. A gazdasági szervezet mindig tudta biztosítani a népdalkör támogatását, amely Mezőtúr egyik összetartó ereje volt. Az embereknek a hétköznapi élet kisebb-nagyobb gondjai között erőt, örömet és hitet adott, megmutatva az emberek közötti szeretet és összefogás erejét. E téren a népdalkör és vezetője példaértékű lehet a felnövekvő mezőtúri nemzedékek előtt. A népdalkör elviszi az ország különböző tájaira Mezőtúr jó hírét, amikor a Kávási Sándor bácsi által összegyűjtött mezőtúri és környékbeli népdalokat megszólaltatják mindenki örömére, kedvére és gyönyörűségére. Erősítse még sokáig a népdalkör tevékenysége a mezőtúri közösség összetartó erejét, s őrizze legjobban, legszebben, erőt adó és éltető népdalkincsünket. Ehhez a munkához a város vezetősége a jövőben is minden támogatást biztosít a most ünneplő népdalkörnek. Örömét fejezte ki a népdalkör 50 éves tevékenységét bemutató könyv megjelenésével kapcsolatban is.

Ezután *Berczeliné Boldog Mária*, a rendezvény háziasszonya vette át a szót, és bemutatta Seres Attiláné *A Mongol-Agrár Zrt. Népdalkörének 50 éves krónikája* című könyvét.

Ezután a *Vadvirág Népdalkör* lépett fel, amely szintén jeles mezőtúri együttes. Műsorukban rimóci népdalokat adtak elő, Dudás Klára és Bíró László

A Mongol-Agrár Zrt. Népdalköre

László Franciska, Maár Lászlóné, Molnár Ferencné, Nagy Istvánné, Nyitrai Galambos Ibolya, Pete Sándorné, Soncz Ferencné, Szilágyi Gáborné, Gyimesi András, Kun Péter (a Népdalkör vezetője) és Vigh János. Most beregi népdalokat énekeltek, ezzel is jelezve a szolidaritást a határon túli, kárpátaljai magyarsággal, akiknek napjainkban a háború rémségeivel kell szembenéznie. Meg kell említeni, hogy a népdalkör nagyon jó kapcsolatot tart fenn a zenei hagyományokat ápoló

országosan számon tartott és értékelt zenei központ, zene- és népdalszerető város. S ehhez jelentősen hozzájárul a sok helyen fellépett és szép kitüntetések elnyert népdalkör. Ezután újra a népdalkör lépett a színre, bősörményi népdalokat énekelve, a szomszédságba, a Hajdúság valamikori központjába, Hajdúböszörményre utazva lelkiileg, amely város ma is a zene, a kultúra, a szobrászat és néprajzi hagyományok ápolásának a városa. Amíg ők énekelnek, tekintsük

virtuóz citerakisérével. A Vadvirág Népdalkör 2009-ben alakult, művészeti vezetője Bíró László, aki már Arany Páva díjat, Arany Páva nagydíjat, valamint Vass Lajos nagydíjat is kapott. Laci a mezőtúri emberek egyik büszkesége, akinek kitűnő tanítómestere volt Csiderné Mikó Anna személyében, aki sajnos már eltávozott közülünk. A Vadvirág Népdalkör többször lépett fel együtt a Mongol Agrár Zrt. Népdalkörével és egyéb mezőtúri együttesekkel, mint a Szivárvány Citerazenekar, a Tücsök Citerazenekar vagy a Vivace Kamarakórus.

Ezután Dudás Klára virtuóz citeraműsora következett, aki még mint gimnazista 2014-ben már fellépett Mezőtúron. Ugyancsak abban az évben a *Felszállott a páva* tévéműsorban citerázott. Később a Magyar Zeneakadémia citera szakán végzett, és citeraszakos művésztanárként dolgozik. Szülőfaluja, Forráskút, ahol már a *Közösségért díjjal* tüntették ki. Bíró László és a Vadvirág Népdalkör meghívásra régebben már zeneoktatást is tartott Mezőtúron. *Szépen szól a fülemüle hajnalban* címmel lőrcinci népdalokat adott elő citerán.

Ezután a Szapáry Népdalkör és Pacsirta Citerazenekar lépett fel, akik Fegyvernekről jöttek az ünnepségre. Művészeti vezetőjük Geröcs Eszter, a citerazenekar vezetője pedig Szabó Ferenc. Ez az együttes is sok helyen fellépett már és komoly díjakat szerzett. A Pacsirta Citerazenekar 1990-ben alakult, a Szapáry Népdalkör pedig 2004-ben. Műsorukban elsősorban alföldi népdalokat adtak elő.

Ezután került sor a Fagyöngy Citerazenekar fellépésére, amely Marosvásárhelyről érkezett a jubileumra. Az együttes 2010-ben alakult. Több helyen is fellépett már, és Budapesten Arany Páva díjat kapott. Önálló CD-jük is megjelent. Műsorukat Küküllőmenti népdalokból állították össze. A Fagyöngy Citerazenekar vezetője Fazekas Ildikó, művészeti vezetője pedig Bíró László és Bőr-Hunyadi Gyula.

Ezután a Szolnoki Népdalkör köszöntő műsora következett, amelyet a *Sodrás Népzenei Kisegyüttes* kísért. Műsorukban Szolnok megyei népdalokat, betyárdalokat adtak elő. Művészi vezetőjük Juhászné Antal Gabriella. Az együttes 1969-ben alakult, minden évben számos fellépésük van és az elmúlt évtizedek során komoly díjakat, elismeréseket kaptak.

Őket a mezőtúri *Vivace Kamarakórus* követte, amelynek művészeti vezetője, Csiderné Csizi Magdolna. A kórus a Kossuth Lajos Általános Iskola zene-szerető tagjai köréből alakult 2007-ben. A sok mezőtúri és országos fellépés után, 2009-ben az iskola *Napraforgó kórusával* együtt részt vettek Franciaországban, a Nancyban rendezett Voix de Monde Nemzetközi Fesztiválon. 2011-ben részt vettek Belgiumban, Charleroi-ban is egy nemzetközi kórusfesztiválon, nagy sikerrel. Az utóbbi években a romániai Nagybányán vendégszerepelnek, ahol szintén szép sikereket értek el, többek között elnyerték a „*legbarátságosabb kórus*” címet is. A Seres Attiláné köszöntésére előadott dalt *Gál Bertalan* kísérté zongorán.

Ezután Birinyi József népzene kutató, népzene-sz ünnepi köszöntője következett, aki már szinte évtizedek óta szakértő és szerető szemmel követi az 50 éves népdalkör tevékenységét. Örömet fejezte ki az évforduló kapcsán. Bár hangsúlyozta, a kor nem érdem, csak állapot, ahogy mondani

és az egész ország egyik fontos zenei központjává vált. A népdal szeretet hatalmas erkölcsi erő, örömforrás és közösségépítő tényező. *Kávási Sándor* karnagy népdalgyűjtő tevékenysége jó talajra hullott mag volt, amely a népdalkör és a többi együttesek tevékenységében csodálatosan virágba borult. Éljen és virágozzon még nagyon sokáig.

Ezt követően Birinyi József és dr. Lengyel Erzsébet, a KÓTA megyei elnöke egy-egy díszoklevelet adott át Seres Attiláné művészeti vezetőnek, valamint a kórus minden tagjának.

A jubileumi rendezvény záró gondolatait Herczeg Zsolt országgyűlési képviselő mondta el. Örömet fejezte ki, hogy ezen a szép ünnepségen részt vehetett. Külön köszöntötte a határon túli magyar testvéreinket. Hangsúlyozta az összefogás erejét és jelentőségét ebben a súlyos idő-kben, amikor számtalan veszély és megpróbáltatás kíséri a nemzet életét. Nagyon fontos tehát az összefogás, az egymás erősítése. Szabó Dezső író szavaival: „*Minden magyar felelős minden magyarért.*”

A jubileumi ünnepség résztvevői

szokták. A Mongol-Agrár Zrt. Népdalköre esetében ez az 50 év nagy érdem. S nemcsak a tagok, hanem a hozzátartozóik érdeme is. De érdeme Mezőtúrnak is, mert polgármesterei mindig maximálisan támogatták a népdalkört. Nem véletlen, hogy Herczeg Zsolt KÓTA-díjat kapott. A népdalkör több díj mellett elnyerte az Arany Páva díjat is. Ezek a lelkes emberek is hozzájárultak ahhoz, hogy a „*túrikumok*” közé, a világhírű fazekas-ság, kerámia mellé a népzene-t is fel lehet venni, sőt Mezőtúr az Alföld,

Végül Isten áldását kérte az ünnepség résztvevőire, majd egy szép virágcsokrot nyújtott át Seres Attilánénak. Meg kell említenünk az ünnepségen résztvevő, és fényképeket készítő, Kakuk Mónika író-t, újságíró-t, a *Mezőtúr és Vidéke* című újság íróját és szerkesztőjét, akinek már több önálló kötete megjelent. Utóbb a nyár folyamán a *Mit tettél, Demetriosz?* és a *Madeleine padlása* című két regénye egy kötetben, aminek a könyvbemutatója szintén a Községi Ház Jurtatermében volt, nagy közönség részvételével. Mónika

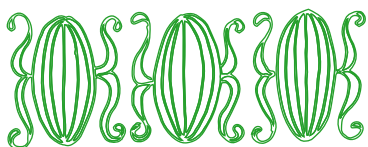
ezzel a könyvével részt vett Budapesten, az Ünnepi Könyvhéten, ahol Nemere István íróval egy asztalnál dedikálta a könyvét.

Ezután *Fűzfa Noémi* elnök-vezérigazgató és *Szűcs Dániel* is egy-egy virágcsokorral köszöntötték Seres Attilánét, majd egy-egy könyvet adtak át a Mongol-Agrár Zrt. Népdalköre minden tagjának, majd Berczeliné Boldog Mária méltatta Seres Attiláné kórusvezető és Birinyi József népzeneész eddigi tevékenységét, valamint Seres Attiláné két lányát, akik önfeláldozóan segítették édesanyjukat betegsége emberpróbáló napjaiban, hónapjaiban. Méltatta még Herbály Gergely tevékenységét is, aki a Népdalkör egyik alapítója volt. Ezután többen virággal köszöntötték Seres Attilánét, aki mindenkinek megköszönte ezt az egyedi szépségű napot, amelynek fénye még sokáig sugárzik a népdalkör tagjaira, valamint a megjelent kedves vendégekre. Ezután meghívta a vendégeket egy ünnepi ebédre.

Herczeg Zsolt országgyűlési képviselő ünnepi zárszavát követően, valamint a köszöntések, ajándékozások után sor került egy közös éneklésre, amelyet a szolnoki Sodrás Népzenei Kisegyüttes kísért.

Hát így zajlott le az a gyönyörű ünnepség, amelyre engem is meghívott kedves régi ismerősöm, Seres Attiláné Jutka, Kun Péter kedves barátom, valamint kedves rokonom, Berczeliné Boldog Marika is. Nagyon köszönöm ezt nekik, s köszönöm Jutkának a gyönyörű könyvet, amellyel megajándékozott. S aki igazán meg akarja ismerni ezt a félszázados, csodálatos Népdalkör életét és munkáját, küzdelmeit és sikereit, az vegye kézbe és olvassa el Seres Attiláné könyvét, amely minden énekszerető, lokálpatrióta mezőtúri embernek ajánlható. S természetesen adjon az Isten jó egészséget, kedvet, erőt és további sikereket a Mongol-Agrár Zrt. Népdalköre művészeti vezetőinek és tagjainak. Hogy még a 60. évfordulót is együtt ünnepeljük szeretetben, örömben és békességgel.

Kovács János helytörténeti kutató
A fotókat Kakuk Mónika készítette

Becsüljük meg helyi értékeinket és azok alkotóit!

Nekünk nincs várunk, csak „hírmondóba” vannak épületeink a 18–19. századból. Hol van már a parasztházakból álló utcakép látvány?! Felváltották a kockaházak, majd az újabb építési irányzatot követő tömbházak, tetőtér-beépítésű családi házak. Itt-ott szomorkodik egy jellegzetes népi klasszicista (kerekoszlopos vagy lopott tornácú) épület, amely felfedezésre vár.

Hasonló a helyzet a szellemi és kulturális értékeinkkel. Igaz, a kiemelkedő tehetségű művészek (Finta-testvérek, Korda-testvérek) új hazát találva világhírnévre tettek szert. Az emléküket a Finta Múzeum 2001-ben készített állandó kiállítása (Hírünk a világban. Rendezte: Örsi Julianna) ma is hirdeti. De hol vannak a helyben maradók, vagy ideköltözők? Nincsenek sokuknak figyelemreméltó munkái, amivel gazdagították, gazdagítják Túrkeve kulturális arculatát? Mit tudunk felmutatni ebből a mai ifjúságnak vagy az ide látogató vendégeknek, turistáknak? Miért érdemes ide látogatni, netán ideköltözni vagy itt maradni Túrkevében? Ahhoz, hogy Túrkeve a jövőben is város maradjon, ezen a téren is van tennivalónk.

Luka Lajos túrkevei kosárfonó munkái

Az infrastruktúra fejlesztésében a jelenlegi önkormányzat minden erejét latba veti. Ez dicséretes. A válságos

időkben, a nehéz gazdasági helyzetben azonban mintha a kultúra támogatása nem kapna elég figyelmet. Nem elsősorban a kulturális intézmények működtetésére gondolok, hiszen ők rutinszerűen végzik a profiljukba tartozó munkájukat, hanem ennél többre. Szemléletformálásra. Jobban meg kellene becsülni az itt élők áldozatos munkáját, amellyel hozzájárulnak városunk hírnevének öregbítéséhez. Nincsenek sokan, a példájukat követhetnek többen, mások rájuk fölfigyelhetnek. Közös érdekünk, hogy az újítók, a napjaikban sikeres tevékenységet folytató emberek is a figyelem középpontjába kerüljenek. A nehéz körülmények között élők számára is utat mutathat a jövő fényébe vetett hit. Mindez nemcsak a város, de a Nagykunság, a Vidék Magyarországa számára is reményt adhat a jövő nemzedékének az életcél megfogalmazásához. Ezért dolgozom én, és még sokan mások is.

Nem titkolom, hogy elismerést éreztem munkám iránt, amikor megkaptam a lehetőséget a Helyi Értéktár vezetésére. Nagy lendülettel fogtam a munkához. Felmértem, hogy is állunk ezen a téren. (Erről majd egy későbbi írásomban számolok be.) Addig is bemutatam egy lehetőség kihasználásának eredményét és tanulságait.

Ez év januárjában Martfű művelődési intézménye és egy civil szervezete arról értesített bennünket, hogy a helyi értékek bemutatására, népszerűsítésére kiállítást és kulturális műsort tervez, amelyen Túrkeve is bemutatkozhat. Nagy lendülettel kezdtem a szervezéshez. Célszerűnek tartottam, hogy Túrkeve értékeiről adjunk hírt a megyében. Tíz település (Cserkeszlő, Jászdózsa, Kunszentmárton, Martfű, Mezőtúr, Öcsöd, Rákóczi falva, Szajol, Tiszaöldvár, Túrkeve) jelentkezett részvételre. A környékbeli fiatalok pedig a Hungarikum jegyében született rajzaikat küldték el Marfűre. Néhány buktató után március 10-én bemutathattuk Túrkeve két kiváló alkotójának a munkáját a martfűi kiállításon. Itt is leírom, hogy városunk lakosa, a 78 éves *Luka Lajos vesszőfonó*, a *Népművészet mestere*, országosan is elismert szakmabeli 16 tárgy kiállításával ezúttal is bizonyította keze ügyességét és szakmai tudását. Kortársa, *Nagy Istvánné* hímző, aki most 11 kunhímzést állított ki. Ő ugyan csak évtizedek óta bökdösi a tűt a vászonba, amely nyomán a kunrózsa,

a tulipán és más motívumokkal díszített kunhímzéses terítők, függönyök, párnák és más lakberendezési tárgyak idézik múltbéli örökségünket. A rá jellemző kunsági szórhimzések sajátságosan Túrkevéhez köthető harmonikus díszítési módját a helyi Népi Díszítő-művészeti Kör tagjaival együtt közel

A neves művésznő a program záróestjén, 17-én meglepetésvendégként vett részt. Túrkeve díszpolgára a színpadról is üzent, hogy a magyar nótá ma is él. Ezt igazolta a közel félezres közönség, a vastaps. A közönség hátláját kifejezte a Sülyi Károly és művésztársai (Juhász Adrienn, Karcagi Nagy

a szeptemberi városnapi rendezvényünk színpadán mi is találkozhatunk a helyi és nagykunsági előadóművészekkel, hagyományörzőkkel.

Dr. habil. Örsi Julianna,
a Túrkevei Értéktár vezetője

Lapunk szerzői

Dr. Bartha Elek néprajzkutató, a Debreceni Egyetem rektorhelyettese, Debrecen

Dr. Bartha Júlia etnográfus, keletkutató, Karcag

Csőrgő Terézia, a Lehel Vezér Gimnázium ny.kémia-biológia szakos tanára, Jászberény
Józsa László helytörténeti kutató, Kunszentmárton

Kovács Béláné Pető Magdolna, a Bedekovich Lőrinc Népfőiskolai Társaság elnöke, Jászfényszaru

Kovács János helytörténeti kutató, Mesterszállás

Dr. Körei-Nagy Katalin hagyományörző, Jászberény

Metykó Béla helytörténeti kutató, Jászberény
Mucsi László levéltáros, Szolnok

Dr. Örsi Julianna társadalomkutató, Túrkeve

Rideg István ny. középiskolai tanár, Karcag

Ufer Sárközi Ágnes helytörténeti kutató, Jászberény

Varga Kamill ferences szerzetes, Gyöngyös

Veresegyházi Béla ny. gimnázium-igazgató, Tápiószéle

Madarász Katalin énekel, a Jászsági Népi Zenekar húzza a talpalávalót

félévszázad óta képviseli. Mindkét alkotó sok kiállításon vett részt az évtizedek alatt. (Halkan megjegyzem, hogy minden kiállító falu, város Martfűn most az ismeretek terjesztésére prospektusokat, szórólapot könyvet is kitett a nézelődők tájékoztatására. Nekünk ilyen friss anyag sajnos, nem állt a rendelkezésünkre.) Mi természetesen vesszük, dicsérjük a munkáikat. De kérdezem, hogy elég-e ez? Szerencsére mostanában akadt néhány követő városunkban – a művelődési központ szervező munkája révén –, aki folytathatja ezen kultúra-mentő tevékenységet. Nagy Istvánné és Luka Lajos két karcagi alkotóval együtt áprilisban Tiszafüreden mutatja be mívés darabjait a dr. S Kovács Ilona kurátor által szervezett kiállításon.

Szellemi kultúránk mai képviselői közül Martfűn ezúttal Czinder Valéria és Horváth Lajos adott ízelítőt népdalkincsünkéből (Farkas Rozália és Simon Évike e héten máshol népszerűsítették népdalainkat.) Martfűn időnként a közönséget is dalra fakasztották a fellépők. Jó volt tapasztalni, hogy pozitívan fogadták szereplésüket. Úgy látjuk mi is, hogy Túrkeven vannak követői Madarász Katalinnak.

Zoltán, Szilágyi Sándor, Újvári Marika magyar nótá énekesek). A helyi és környékbeli dalkörök, a látássérült Agárdi Szilvia és az általános iskolás kislány, Kunos Hanna, Varga Tamás füttyművész, Czinder Valéria, Horváth Lajos túrkevei énekesek, valamint Angyal Ferenc kisújszállási citeraművész bemutatkozása arra hívta fel a figyelmet, hogy vannak még felfedezésre váró tehetségek vármegyészerte.

A martfűi zárórendezvényhez tartozó népi gasztro-bemutatón ugyancsak részt vettek a keviék. A népi gasztro-nómiai tudásukról Rácz Lajos és Vigh Mihályné adott bizonyítást (kevi termékek faragása, kevi lakodalmas percc, lekváros papucs). A népes közönség között egy tucat túrkeveit is felfedezhettünk.

Madarász Katalin, Túrkeve díszpolgára, nemzetközileg is ismert magyar nótá-énekes, Luka Lajos a Népművészet mestere, Nagy Istvánné a Népi Díszítő-művészeti Kör vezetője és a többi alkotók is megérdemlik, hogy közelebb keressük évfordulójukon, bemutatóikon közösen ünnepeljük őket, és elismerjük egész életen át végzett tevékenységüket. Így is növelhetjük a kevihez kötődést. Bizunk benne, hogy

LAPZÁRTA

Rendszeres és alkalmi szerzőink figyelmébe ajánljuk, hogy a következő lapszámunk 2023. júniusban jelenik meg. A kéziratokat és a fotókat elsősorban e-mailen legkésőbb 2023. május 21-ig kérjük eljuttatni a szerkesztőségbe.

Lapunk a Nemzeti Kulturális Alap Ismeretterjesztés és Környezetkultúra Kollégiuma, a Jászsági Önkormányzatok Szövetsége és a személyi jövedelem adó 1 %-nak támogatásával jelenik meg.

nka
Nemzeti Kulturális Alap

REDEMPTIO

A jász és kun települések honismereti lapja

Megjelenik kéthavonta

Kiadja a Jász Múzeumért Alapítvány

Felelős szerkesztő: Hortiné dr. Bathó Edit

A szerkesztőbizottság tagjai: Bugyi Gábor,

Kókai Magdolna, Papné Varga Bernadett

Előkészítési munkák: Bugyi Gábor,

Papné Varga Bernadett

A kiadó és a szerkesztőség címe:

5100 Jászberény, Táncsics M. u. 5.

Tel./fax: 57/502-610

E-mail: jaszmuzeum@gmail.com

www.jaszmuzeum.hu

ISSN 1218-9553

Nyomdai kivitelezés: Creatív Color Stúdió

Kft. Tel.:30/230-4521 • www.ccstudio.hu